

23.164

25-ЛІТТЯ

Українського Лікарського

ТОВАРИСТВА

І МЕДИЧНОЇ ГРОМАДИ

~~66133~~

25-ЛІТТЯ

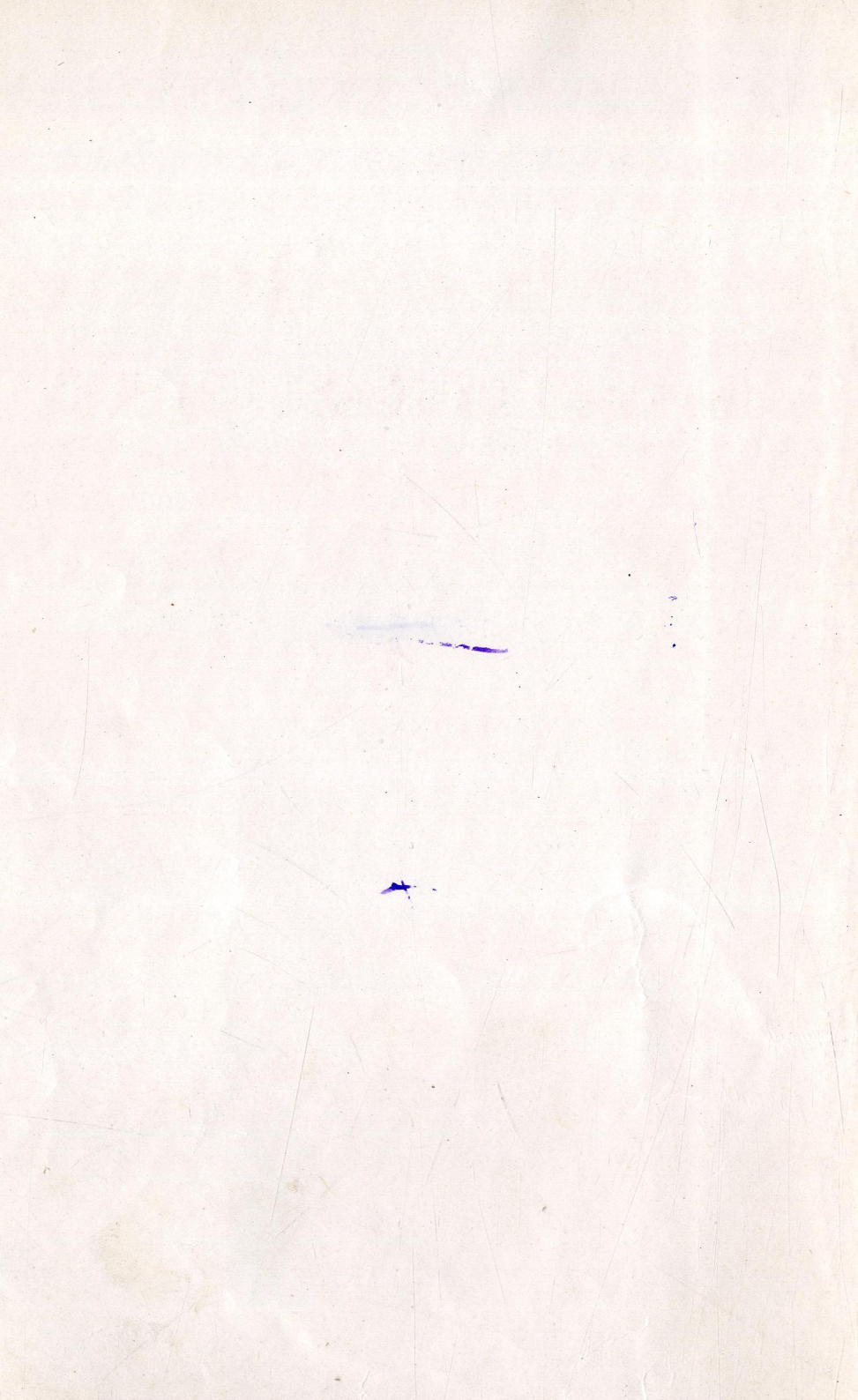
УКРАЇНСЬКОГО ДИЛІТІСЬКОГО ТОВАРИСТВА

ВІСНИК

—

1925

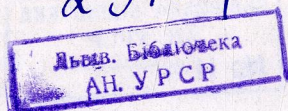

06 10

25-ЛІТТЯ

УКРАЇНСЬКОГО ЛІКАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА і МЕДИЧНОЇ ГРОМАДИ

23/64

61 (с. 47. 74) (0662)

P. r (237 yk) 943

RTTIL-23

ЛІТІНГОВА ТА ПОДРОБОВА

ЛІТІНГОВА ТА ПОДРОБОВА

Як повстало наше лікарське товариство.

Якщо молодий лікар-українець має вже осідати й починати лікарську практику, повинен розвідатися, де й кілько є лікарів та кілько між ними наших, щоби не приходило до непотрібної взаємної конкуренції.

У такому положенні й я опинився, як скінчив свою шпитальну практику в 1903 р. в Грацу, столиці Сирії, після 1-річної аспірантської та 3-літньої секундарської служби в тамошнім загальнім, шпиталі. Від свого товариша д-ра Романа Дорика¹⁾, пізнішого окуліста в Тешині на Шлеську, що тоді власне кінчив окулістичну практику на клініці проф. Махека у Львові, дістав я спис лікарів-українців у Галичині, уложеній з польського календарика. Очевидно, він був неточний і неповний. У Лікарській Палаті годі було дістати спис членів, уложеній по національності в поодиноких місцевостях. Тому мимовільно виринула тоді у мене гадка, якби то добре було мати власне лікарське товариство, де можна би порадитися і довідатися про розміщення лікарів-українців у Галичині.

В листі тов. Дорика з 22. серпня 1903 р. зі Львова до мене, до Грацу, находжу такий уступ:

„Що до організації наших лікарів віддільно від сусідських я тоджуся з Тобою, но що до програми треба би ще порозумітися. Уложити програму таку, щоби була практична і можлива до впровадження в життя, є дуже тяжко з причини малого числа наших лікарів“.

Дня 6. червня 1904 р. пише він з Тешина до мене (вже до Коломій) між іншим таке:

„Хотівбим дальше з Тобою порозумітися щодо лікарської організації. Напиши отже, який план зробив Ти у Грацу, на яких принципах хочеш оперти цілу організацію. Опозиції других лікарів нема чого боятися, бо опозиція буде вправді, але не буде зорганізована, а тим самим метривала. Тому, як що хоч мала частина лікарів схоче приступити до організації, то товариство переживе опозицію і буде могло розвиватися.“

Думаю, що буде найліпше, зробити якийсь проект організації і виступити з ним перед збором лікарів, а як жадна друга група не зголошиться і не зложить до певного речення іншого проекту, — по одобренню певною частию зборів, внести прохання о затвердження статутів“.

¹⁾ Перед тим був вольонтарем на окуліст. клініці проф. Михайла Борискевича у Грацу. Помер у Галергофі у січні 1915. р. на висипний тиф.

У письмі з 5. липня 1904 р. пише даліше:

„Добре робиш, що збираєш всілякі статuti лікарських організацій, бо неоднo можна буде перенести до нашої організації. Треба буде лиш поряднo перестудіювати всі статuti. Я мало займаюся студіями уставів, бо небагато їх під рукою маю. За те часами роздумував я, як-би то разом злучити наших індолентних і мало організаційного змислу оказуючих рутенців для загального добра, і як би сесю організацію перепровадити так, щоби яко-такo функціонувала і не заснітилася. Вже попередньo писав я Тобі о двох можливих і для нас корисних організаціях. Без сумніву обі нам потрібні: Треба зорганізувати цілий нарід під санітарним оглядом і задержати сесю організацію в наших руках, але треба також зорганізувати самих лікарів, щоби спомагалися взаїмнo у тяжких хвилях і не дали використовуватися. Як взір народньої організації можна би взяти існуючі каси хорих з деякими змінами відповіднo до наших цілей“.

Тут мав Дорик на гадці селянські каси хорих, які вже тепер існують у Югославії.

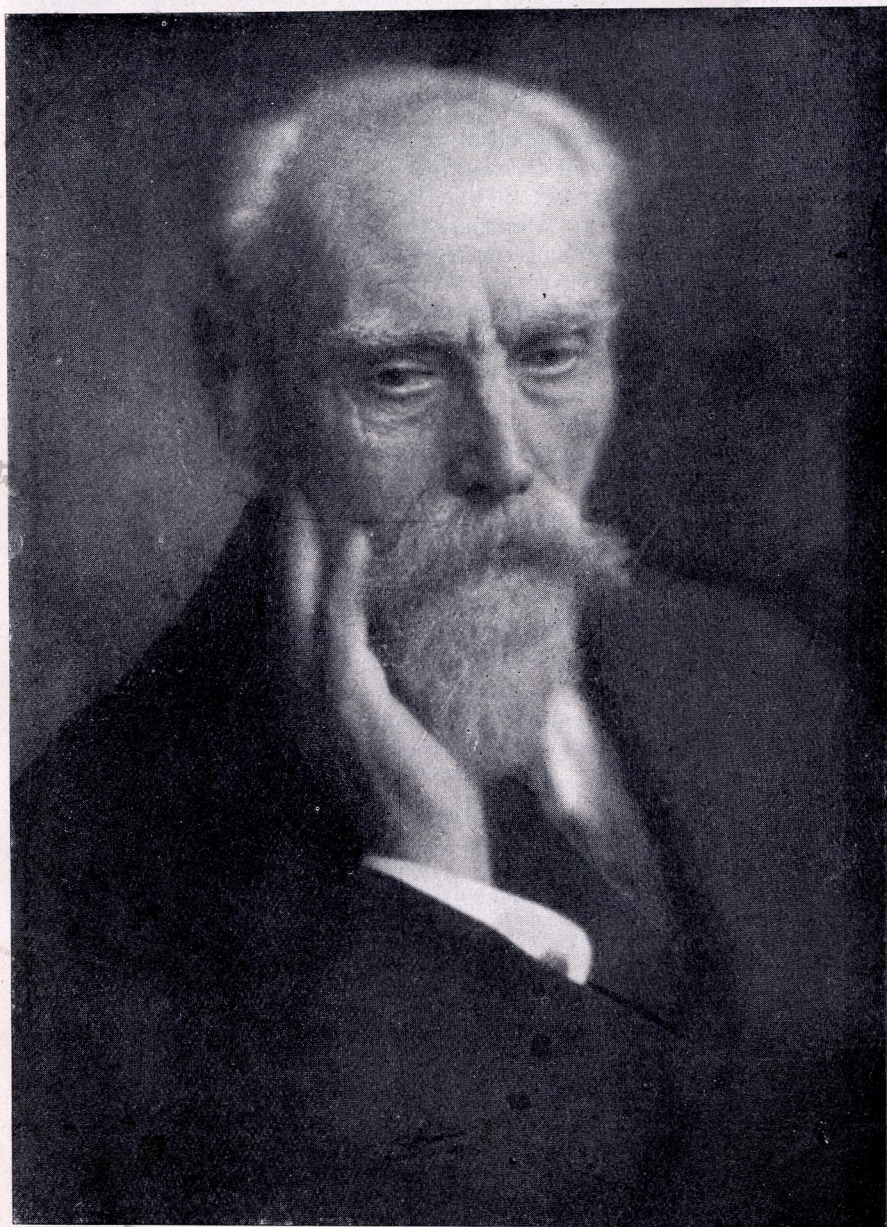
У листопаді 1903 р. осів я у Коломиї й розпочав у грудні практику. В роках 1904—1907 я збирав всілякі статuti лікарських товариств, переважно німецьких. Згадаю ще коротко, що в березні 1904 р. змінило „Товариство Самопомочи Лікарів у Великім Князівстві Краківськім, Галичині, на Шлезьку і Буковині“ з осідком у Кракові свій статут у тому напрямі, що воно могло творити в містах Галичини, Буковини і Шлезька свої репрезентації. Після затвердження його міністерством внутрішніх справ у Відні видрукувало статут також і в українській мові, щоби приєднати більше число лікарів з українських кругів. Чи багато їх вступило в члени того товариства, не знаю. Також не знаю, чи й як воно даліше розвивалося.

У 1907 р. пізнав я тов. Гриця Г а р м а т і я, що був тоді лікарем на державнім етаті в Космачі й мав обов'язок поборювати там венеричні хвороби. В розмові з ним я переконався, що гадка оснoвання лікарського товариства припала й йому до вподоби. Він запевнював мене, що його товариші-лікарі вступлять радо до такого товариства.

На день 7. грудня 1907 р. запросив я до себе на нараду, крім ньогo і Ц і п а н о в с ь к о г о Івана з Городенки, ще коломийських товаришів: Л е в и ц ь к о г о Зиновія, директора загального краєвого шпиталю і К о с а Осипа, полкового лікаря при 36-ім полку краєвої оборони. На цій нараді запала одноголосна ухвала, щоби старатися оснувати своє товариство, уповажнене до діяльності на цілій австрійській території.

У тій цілі ухвалили запросити на день 14. грудня 1907 р. крім 5-ох присутніх, ще представника зі Станиславова Володимира Яновича, та Тита Бурачинського і Володимира Гузара, секундарів з Черновець.

На цій другій нараді був приявний, крім попередніх 5 лікарів, ще Янович Володимир зі Станиславова. Запрошені Бурачинський Тит і Гузар Володимир не могли прибути з причин від них незалежних. Тоді рішили одноголосно, що приявні разом з перешкодженими товаришами з Черновець творять комітет оснoвників Руського Товариства Лікарського з Л е в и ц ь к и м Зиновієм, як

ІВАН ГОРБАЧЕВСЬКИЙ

почесний президент У. Л. Т. і Л. куратор Медичної Громади.

головою, на чолі. Дальше поручили мені і Косові Осипові зладити й вислати повідомлення до всіх лікарів українців (біля 150) з проханням, щоби висказали свою гадку в справі основи лікарського товариства і заявили рівночасно, чи рішаються приступити в його члени.

Рівночасно ухвалили, щоби я зладив на підставі предложених мною взорів статутів (між ними були найважливіші ось яких товариств: 1. Verein des deutschen Aerzte und Naturforscher. 2. Verein der Aerzte in Steiermark. 3. Verein der Aerzte in der Bukowina. 4. Reichsverband der Aerzte Österreichs і ін.) статут майбутнього лікарського товариства відповідно до наших відносин і до оправданих вказівок, поданих товаришами чи то усно, чи письменно.

Відозва до них звучала ось-як:

В лютім 1908.

П. Т. Товаришу!

Підписаний комітет задумує оснувати руське товариство лікарсько-природописне, що має на меті (з виключенням усяких входячих у політику питань):

плекання наук лікарських і природописних,
береження прав і станових інтересів членів і в міру средств — матеріальну поміч для членів, вдів і сиріт по членах,

і в тій цілі звертається до Вас з просьбою о Вашу гадку у тій справі, а zarazem о ласкаве повідомлення, чи зволите приступити у члени товариства. Після поверховного обчислення є нас біля 150 лікарів, крім заступників спокревлених галузей, і мало би таке товариство — при якій-такій солідарності і карності — всякі вигляди на успіх.

Другі краї випередили нас у цій справі від давна. Около 150 усіх лікарів з Буковини різних націй творять лікарське товариство „Verein der Aerzte in Bukowina“. Значно менше лікарів північної залізниці, північно-західної залізниці і т. д. має свої власні товариства²⁾, у котрих групується. До 70 лікарів передаруляньського краю зорганізувалися у товариство „Der Aertzeverein von Voralberg“.

Лише ми обходимося досі без жадної організації. Лиш нас — 150 лікарів одної нації — є за мало, щоби здобутися на товариство фахове і взаємної помочі.

Так дальше бути не може! Мусимо злучитися і зорганізуватися якнайскорше і у тій цілі запрошуємо і Вас, ВП. Товаришу, до нашої громади. О відповідь просимо до 15. лютого н. ст. 1908. р. на руки д-ра Олександра Косакевича, лікаря у Коломії.

Д-р *Тит Е. Бурачинський*
секундар краевого шпиталю
у Чернівцях.

Д-р *Гриць Гарматій*
лікар у Львові

Д-р *Володимир Гизар*
секундар краевого шпиталю у Чернівцях
Д-р *Олександр Косакевич*
лікар в Коломії.

Д-р *Йосиф Кос*
полковий лікар І. кляси
в Коломії.

Д-р *Зиновій Левицький*
директор загального шпиталю
у Коломії.

Д-р *Іван Цітановський*
лікар у Городенці
Д-р *Володимир Янович*
лікар у Станиславові.

²⁾ Verein der Bahn- u. Kassenärzte der k. k. priv. Kaiser Ferdinands-Nordbahn, Verein der Bahnärzte der k. k. priv. östr. Nordwestbahn u. k. k. priv. südnorddeutschen Verbindungsbahn, Verein der Bahnärzte der öst. Linien der öst.-ung. Staatseisenbahn-Gesellschaft і т. д.

На цю відозву вислану 3 лютого 1908 р. надійшло 28 письменних і 16 усно переданих відповідей. Письма прислали: проф. Горбачевський Іван з Праги, Ардан Микола з Keokee, Virginia, U. S. A., Брилинський Іван з Янова біля Теребовлі, Вербенець Володимир штаб. лікар з Полі, Виновський Микола з Gross-Schönau (дол. Австрія), Воевідка Лев з Кіцмана (Буковина), Гвоздецький Теофіль з Липиці дол., Гнатишак Ананія з Тшинця (Шлеськ), Гриневецький Іван з Відня, Грушкевич Ярослав з Тернополя, Дмоховський Степан з Перемишля, Дрималик Сильвестер з Жовкви, Дроздовський Володимир з Нового Села, Кос Михайло, ст. штаб. лікар з Перемишля, Маланюк Осип, полк. лікар з Перемишля, Мацейович Степан з Тартакова, Озаркевич Євген зі Львова, Окуневський Ярослав, ст. штаб. лікар з Полі, Ортинський Ілярій, штаб. лікар з Відня, Полохайло Іван з Любачева, Полянський Станислав з Краківця, Сіменович Володимир з Шикаго, U. S. A. Скіслевич, штаб. лікар з Відня, Соневицький Теодор зі Старого Самбора, Турин Яків з Відня, Чапельський Володимир з Перегінська, Чміль Адам з Neumarktl (Країна), Яросевич Роман зі Станиславова.

Усні відповіді передали: Бережницький Іван зі Львова, Бурчинський Тит Е. з Черновець, Вахнянин Мирон зі Львова, Гарматій Гриць зі Львова, Гузар Володимир з Черновець, Дорик Роман з Тешина (Шлеськ) через Козакевича, Кобринський Володимир зі Львова, Козакевич Олександр з Коломиї, Кос Осип з Коломиї, Куровець Іван з Калуша через Яновича, Левицький Зиновій з Коломиї, Пасічніцький Євген з Ланчина, Сельський Щасний зі Львова (через Левицького), Танячкевич Кость зі Львова (через Гарматія), Ціпановський Іван з Городенки, Янович Володимир зі Станиславова.

Усі ці відповіді звучали потакуючо. Заявили, що не будуть належати до нашого товариства лікарського: Коссак Лев і Хомин Антін, оба зі Львова. Наразі не рішився приступити з причини віку і хвороби Подлуський Микола з Болехова.

Дуже повчаючий і подавав цінні вказівки лист Радника Двору і професора медичної хемії Івана Горбачевського з Праги. Годиться його навести у цілості:

Прага, 12. II. 1908.

„На зазив комітету зав'язаного у цілі основання укр. лікарського товариства маю честь відповісти, що з охотою вступлю до такого товариства, хоч не належу до практичних лікарів, бо цілком не практикую, але як член медичного факультету і член найвищої санітарної ради у Відні, остаю все у безпосередніх зносинах з лікарським світом.

Коли тепер є 150 українських лікарів, треба дивуватися, чому вже не зорганізувалися. Нема сумніву, що організація для лікарів дуже важна і корисна.

Дотично статуту товариства мушу зазначити, що буде ліпше заложити фахове лікарське товариство, котре мало би на меті беречи права і станові інтереси членів і нести їм поміч, також плекати лікарські науки.

Поширити діяльність його на наукове лікарсько-природниче товариство, ледви чи може відповідати цілі.

Треба іменно пам'ятати, що таке товариство маємо: природничо-лікар-

ська секція товариства ім. Шевченка у Львові, тай що розвій такого товариства не є у нас тепер можливий, доки не маємо відповідних інститутів, котрі конечно потрібні до плекання цих наук. Очевидна річ, що про таке товариство можна буде серйозно думати аж колись у будучності.

Моя думка отже така, що треба зав'язати фахове лікарське товариство за взорами дуже численних таких товариств, а не наукове природничо-лікарське товариство. Такий занадто широкий статут накладав би товариству ідеальні обов'язки, котрі тепер абсолютно не можуть бути виповнені навіть у дуже малій частині“.

Обширні ради і вказівки подали також товариші: Грушкевич Ярослав з Тернополя (тепер у Станиславові), Гвоздецький Теофіль з Липиці долишної, Вербенець Володимир і Окуневський Ярослав (спільне письмо) з Полі, Чміль Адам з Наймарктля (Країна, тепер Югославія) і Кос Михайло з Перемишля (на руки свого брата Осипа).

Дещо відмінне становище заняв Озаркевич Євген зі Львова. Письмо його звучало так:

Львів, 11. II. 1908.

„На Ваш зазив до вступлення у майбутнє товариство українських лікарів я радо забираю голос у тій справі і хоч — як з мого дотеперішнього поступовання буде Вам звісно — який я охочий до всякої самостійної організації позволю собі піднести деякі сумніви дотично можливого успіху такого товариства. Від 12-ти літ існує при Наук. Т-ві ім. Шевченка лікарська комісія, котра має на меті плекати фахову лікарську науку, і мимо моїх трудів, зазивів і просьб, загаль наших лікарів відноситься до тої інституції так апатично, що я після видання з найбільшим зусиллям 6 випусків лікарського збірника, мусів це видавництво звинувати і прилучитися до спільних записок природн.-лікарської секції.

Річ сама собою зрозуміла, що до писання лікарської праці потрібний матеріал і відповідні лабораторії, тож не зражений тим неповодженням заложив я товариство „Народня Лічниця“, та при розширенні її функцій і прирості фахових сил є надія, що ця інституція буде осередком, відкіль будуть могли появлятися фахові наукові праці, що зможуть конкурувати своїм змістом і вартістю що найменше з працями інших слов'янських народів.

Витворити взагалі науку без лікарського факультету це справа доволі тяжка і я цю річ переговорював дуже основно з проф. Горбачевським у Празі та ми прийшли до переконання, що — аналогічно, як це робили Чехи, — нам треба своєї фахової інституції, котра би — поки буде факультет — при визначній субвенції правительства, могла дати засновок до важної наукової роботи. Це було основною думкою засновання „Народньої Лічниці“, котра дуже красно розвивається, та при ліпших матеріальних засобах, що вже вкортотці за впливом нашого парламентарного клубу здійсниться, діяльність цієї інституції розшириться. При прирості медиків у Львові, що у двох останніх роках наступив, є надія, що робітників чим раз буде більше. Це одначе не стоїть на дорозі, щоби ми лікарі взновили видавництво лікарського збірника або якого іншого фахового письма, якщо Панове Товариші з провінції схотіли би по змозі, причинитися своїми працями. Я до такої роботи все готов, але знов думаю, що найвідповіднішим осередком є Наукове Т-во ім. Шевченка, котре не лише за праці платить, але — що найважливіше, видає їх власним накладом і що року визначає на це відповідний бюджет. Усяка інша організація, що взялася би до видавництва, хромала би на недостатку матеріальних засобів. Тому я думаю би, чи не краще було би оновити лікарську комісію. Прошу отож нарадитися у тому напрямі, і я готов занятися реорганізацією цієї інституції.

Лишається до обговорення друга і третя точка Вашого проекту. Відлучення нашого стану, як і споріднених йому станів, від сусідської організації безумовно дуже пожадане. Заходить лише питання, чи вже наспіла відповідна пора. По моїй думці людей ще за мало, але і мала горстка охочих людей могла би щось корисного зробити. Осідком такого т-ва мусів би бути Львів, та я з досвіду знаю, що у Львові мало охочих до праці і дуже можливо, як то не раз бувало, звалили би цілий тягар на мене, а я того труду рішучо не міг би піднятися. Маючи на меті двигнути Лічницю, видати по змозі повну лікарську термінологію, над котрою працюю вже 10 літ, притім при моїх заняттях у Просвіті і творенні популярно-лікарської літератури, я фаховими, становими справами займатися не в силі. Прошу взяти ласкаво під розвагу ці мої замітки з тим, що не вважаю свій голос за рішаний, а до всякої організації, де лиш буде робитися якась позитивна праця, радо приступлю“.

Супроти становища, що його заняв Озаркевич Евген у своєму листі, ми мусіли числитися з фактом, що на основних Загальних Зборах у Львові не буде можна склеїти Виділу з лікарів-львовян, евентуально Озаркевич не схоче бути ані головою, ані членом Виділу.

Тому уміщено у § 1 нашого статуту після уступу: „осідком Товариства є місто Львів“ ще наступне речення: „Загальні Збори можуть одначе перенести осідок Товариства у кожне інше місто Галичини або Буковини, коли окажется цього потреба“.

Дальше могла у майбутності зайти така евентуальність, що рік-річно вибирали би одну і цю саму особу президентом; досвід одначе каже, що проти такого президента може з часом витворитися опозиція незадоволена з нього. Щоби оминути пізніші непорозуміння на Загальних Зборах і евентуальні гострі виступи опозиції, ми умістили за німецькими взорами — у § 10 а після уступу: „Виділ вибирається на один рік“, таку клявзулю: „По році не вільно вибирати того самого президента на наступний рік“.

Дня 6. березня 1908 р. відбулося III. засідання комітету, що на ньому явилися усі попередні члени, крім Гриця Гарматія. Він перенісся у межичасі зі Львова до Тереховлі.

Після відчитання проекту статуту заакцептував його комітет з малими змінами і ухвалив післати до міністерства внутрішніх справ у Відні для затвердження. На місце Гарматія, котрому було зтяжко приїжджати з Тереховлі на засідання комітету до Коломиї, постановили запросити на члена комітету Пасічницького Евгена з Ланчина біля Делятина.

Після переписання статутів у 5 примірниках вислали їх разом з проханням про затвердження дня 9 травня 1908 р. на руки Якова Турина до Відня.

Тут треба ще одно зазначити:

При читанні цього статуту могло у багатьох наших членів повстати питання, чому у статуті при його укладанні не назвали наше лікарське товариство „українським“ а „руським“. Для вияснення подам ось що: У тих часах зачислялася добра третина лікарів до „староруської“ партії. А нам йшло про те, щоб як найбільше членів згуртувати у нашім товаристві. Деякі товариші

з тої партії належали пізніше до рухливих і діяльних, як приміром Сильвестер Дрималик, що його вибрали на основних Зборах (в 1910 р.) заступником президента і у 1911 р. президентом. Крім того йшло про те, щоби спільно з ними вибрати до Ради східньо-галицької Лікарської Палати більшу кількість власних заступників.

З другої сторони власне у 1909 і 1910 рр. стали газети чим раз частіше вживати назви „український“, принаймні „русько-український“. Тому, що наш статут був закroений на довшу мету, то всьо промовляло за тим, що назва „український“ стане чим раз більше популярна. Тому після вислання статутів написав я до тов. Турина друге письмо і прохав його, змінити, якщо це можливе, у статуті назву товариства на „Українське Товариство Лікарське“. 26 травня 1908 р. прийшла від нього така відповідь:

„Подання є вже в Міністерстві у референта гофрата Свободи, чеха, мені зовсім невідомого. Перед полагодженням змінити назву товариства неfortunно. Треба би всьо на ново подавати і подання зі старими статутами назад взяти. Та й без того багато нездекларованих елементів настрашилося би назви „український“.

Щоби отже не утруднювати дальшої праці на будуче у товаристві, також щоби міністерства війни і краєвої оборони легше згодилися на дозвіл нашим військовим лікарям належати до нашого товариства, вкінці, щоби не давати неприхильним нам у міністерстві впливовим особам ключки до незатвердження нашого статуту, рішив комітет лишитися при назві „руський (ruthenisch)“.

Сповнилося одначе те, чого тоді ми не сподівалися. Наше прохання полагодили у міністерстві відмовно під ч. 19045, дня 10 червня 1908 р. Минуло 13 місяців, заки ця відмовна відповідь перейшла з Відня до намісництва, відтіля до коломийського старства. Дня 6 липня 1909 р. подали її нам до відома без наведення докладних причин, чому міністерство наших статутів не затвердило.

Щоби внести новий проект статутів, треба було довідатися, які уступи у статуті заквестіювали. У тій справі віднісся я до містопрезидента Палати Послів і голови укр. парламентарного клубу Юліяна Романчука письмом з 11 серпня 1909 р. З його доручення занявся інтервенцією у нашій справі посол з Городенщини д-р Теофіль Окуневський.

Дня 30 жовтня 1909 р. прислав він осьтакі пояснення:

„З доручення голови Романчука ходив я у справі лікарського товариства до референта у міністерстві і довідався слідуюче:

1) Заквестіюваний є не уступ 2) але, як Ви слушно припускали, інший уступ, іменно з § 2 уступ з). Референт радиз цілий той уступ о „моральнім і матеріяльнім піднесенню стану лікарського“, котрий і так практично ледви буде мати яке значіння, пропустити, вмисто того додати до наголовка § 2. слово „insbesondere“, так що змісл того наголовка буде загальніший, такий. „Ціль та (у § 1 означена) мається осягнути особливо слідуючими средствами“.

Значить — можете ще мати й інші средства отже ще ширше, як Ви хотіли! По мойому можете одначе той заквестіюваний уступ з) цілком про-

пустити і не потребує навіть змінювати наголовок § 2. Робіть зрештою, як Вам вигідніше.

2) Дотично репрезентації товариства на вні хоче мати референт при кінці § 10 по слові „президент“ додане ще „а в разі перешкоди його заступник (чи там містопрезидент) заступає товариство на вні“. Стільки всього”.

На підставі повищих завваг ми поробили відповідні зміни і вислали поправлений устав дня 23 листопада 1909 р. прямо до міністерства у Відні. Рескриптом з 7 грудня 1909 р. ч. 40211 прийняло міністерство внутрішніх справ поправлений статут до відома. Цей рескрипт передало староство у Коломиї щойно дня 25 червня 1910 р. комітетові до рук.

На скликанім дня 29 червня 1910 р. IV. засіданні комітету був прийвний також новопринятий член Евген Пасічнийський з Ланчина. Зогляду на близькі вакації ми постановили скликати основні збори до Львова після вакацій. Уповноважили мене порозумітися з львівськими товаришами дотично місця і точного речинця зборів. Рівночасно ухвалили видрукувати 300 примірників статутів і після усталення дня загальних зборів вислати до кожного зі 144 наших лікарів відповідну відозву разом зі статутом.

На підставі перепровадженої кореспонденції з товаришами Іваном Бережницьким, Евгеном Озаркевичом і Мироном Вахнянином та їх відповідей з 9 і 14 вересня 1910 р. усталили ми дату основних зборів на 1 жовтня 1910 р. год. 7 вечером у Львові.

Спрямований до членів поклик звучав так:

ВІДОЗВА!

„Дня 1. н. ст. жовтня ц. р. в год. 7. вечером відбудуться I. конститууючі загальні збори руського товариства лікарського у Львові у відокремленій кімнаті ресторану Лясоцького при Марійській площі зі слідуячим порядком нарад:

- 1) Уконституовання загальних зборів;
- 2) Відчитання статуту;
- 3) Звіт комітету основателів;
- 4) Вибір виділу товариства (5 членів і 2 заступників);
- 5) Вибір контрольної комісії (2 членів і 1 заступника) і визначення термінів шконтра каси і рахункових книг;
- 6) Означення висоти вписового і вкладок на рік 1910/11;
- 7) Визначення числа і границь поодиноких відділів;
- 8) Визначення місця слідуячого загального збору;
- 9) Справа вступлення товариства до союзу австрійських лікарських товариств;
- 10) Внесення.

Загальні збори правосильні коли присутна найменша 1/10 зголошених звичайних членів. Коли на означений час не явиться потрібна скількість членів тоді відбудуться загальні збори з тою самою програмою в годину пізніше, без огляду на число присутніх членів, управнених до голосовання.

Товариші! Ц. к. міністерство внутрішніх справ у Відні затвердило вкінці — по попереднім відкиненні — наш устав рескриптом з дня 7. грудня 1909. р. ч. 40211. Тепер пора нам вписуватися у члени товариства. Досі зголосилося нас 44, чи то усно чи письменно. Маємо одначе повну надію, що зголоситься нас ще стільки і що прибудемо усі — без виїмку — на I. загальні збори до Львова.

До відомості військових товаришів подаємо, що робиться заходи за виведення дозволу вступати у члени товариства у ц. і к. міністерстві війни і ц. к. міністерстві краювої оборони, та що таке дозволення ймовірно наступить.

Нехай же ніхто з нас тепер не відтягається, бо обов'язок кожного з нас бути у першій лінії членом свого питомого товариства“.

Комітет основників.

Коломия, у вересні 1910. р.

1 статут у прилозі.

Перед основними зборами подав комітет обширну згадку у „Ділі“ про оснування лікарського товариства. Поклик про основні збори умістили у ч. 217 „Діла“ з 30 вересня 1910 р. Справоздання з основних зборів подав один з вибраних членів віділу товариства до відома загалу у ч. 219 „Діла“ з дня 3 жовтня 1910 р.

Звучало воно так:

„Перші загальні збори руського лікарського товариства відбулися у Львові у суботу, дня 1. ц. м. Збори отворив відповідною промовою іменем комітету основників Зиновій Левичський, директор шпиталю у Коломий, на провідника покликав збір Євгена Озаркевича, директора „Народної Лічниці“ у Львові. По відчитанні звіту референта Козакевича з Коломий з дотеперішньої діяльності комітету основателів, висказали збори референтові за його невтомні заходи біля оснування товариства щире подяку. Відтак приступили до вибору управи на перший адміністративний рік. Президентом вибрали Євгена Озаркевича, містопрезидентом Сильвестра Дрималика, скарбником Івана Бережницького, справником Мирона Вахнянина, господарем Володимира Кобринського. Заступниками вибрали: Маріяна Долинського і Євгена Трешневського. Почесним президентом товариства іменував збір Івана Горбачевського, радника двору, члена палати панів і проф. університету в Празі. З поміж численних ухвал зборів найзамітніші: поручити управі товариства, щоби починила у дотичних властей заходи у цілі розділу східногалицької лікарської палати на польську і руську; приступити до уладження і видання фахової української лікарської і ветеринарної термінології у порозумінні з товаришами зі закордонної України; почати видавництво фахового часопису, на разі містити свої праці у збірнику наукового товариства у Львові і у Києві; виробити статут до оснування фонду обезпечення відів і сиріт по лікарях; розважити думку і по змозі як найшвидше стриміти до оснування одного або й більше лічних закладів у пригожих до того околицях нашого краю.

Членів виспалося до товариства 63. У зборах взяли участь найповажніші лікарі з Галичини і Буковини, світлість ваги хвилі, що велить нам організувати всюди наші сили і емаціпуватися зпід спільного даху, була велика“.

Від часу, як основано наше станове товариство, минає цього року (1935) як раз 25 літ. Є воно з черги другим становим товариством, що святкує 25-ліття свого існування. Старше на 2 роки укр. технічне товариство святкувало у 1933 р. 25-літній ювілей.

Як розвивалося наше товариство через тих 25 літ, про це довідаємося на ювілейних загальних зборах. Хочу одначе тут піднести такі факти: товариство мало на дорозі свого розвитку

багато перепон, бо з тих 25 літ припало майже 7 літ на тяжкі воєнні часи. Першому повоєнному виділові прийшлося працювати у дуже тяжких обставинах, властиво починати всю роботу від початку. А проте поступ великий: наукові з'їзди у Львові майже що 2 роки, видавання лікарського фахового часопису (Лікарський Вісник), щотижневі наукові сходи з рефератами у домі у Львові, основання „Лікарської Самопомочі“, основання 2 окружних відділів у Коломиї і Станиславові, моральна і матеріальна підтримка живців Черче і Підлютого, матеріальна підмога членів-нострифікантів і т. д. — це імпозантна праця повоєнних виділів укр. лікарського товариства, зложених у переважній часті вже з молодшої лікарської генерації.

З моїх споминів.

Моя санітарна праця.

Після скінчення гімназії я записався на медичний факультет віденського університету, де досягнув докторат усіх лікарських наук; але доля не судила мені бути практичним лікарем. Вже як молодий студент другого року медицини я живо зацікавився першими основними науками медичного студія: фізіологією а далі лікарською хемією. Тодішній знаменитий фізіолог медичного факультету *Brücke* прийняв мене до свого інституту, де я міг працювати і звідти вийшла моя перша наукова праця (1875. р.) Проф. *Brücke* припоручив мене проф. *Ludwig*-ові і я став демонстратором а опісля асистентом інституту лікарської хемії, де працював кілька літ, спеціалізувався у цій ділянці хемії і публікував праці з біохемії.

1. жовтня 1883. р. іменували мене професором лікарської хемії (з обов'язком суплювати тимчасом теж тоді ще не обсажену катедру фармакології) на нововідкритім чеськім лікарським факультеті у Празі. Таким чином моє первісне бажання, стати лікарем не сповнилося; за цілий час моєї, майже 40-літньої діяльності лишився я у тіснім зв'язку з медичними науками і брав діяльну участь при розбудові їх експериментальними біохемічними працями*). Крім того судилося мені цілий час безпосередньо співпрацювати з лікарями також на санітарнім полі, про що хочу коротенько оповісти.

Вскорі після іменування професором лікарської хемії, запросили мене у члени „Краєвої Санітарної Ради“ у Празі. Усі важніші санітарні справи переходили через цю Раду, зложену головню з професорів обидвох медичних факультетів у Празі. Побіч різних, чисто-медичних справ, творили справи промислової гігієни дуже

*) Появилися вони головню у виданнях: *Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften Wien*, *Zeitschrift für physiologische Chemie*, *Mediz. Jahrbücher*, *Časopis českých lékařů*, *Chemické listy*; у перекладі на українську мову декотрі у Збірнику матем.-природопис.-лікарської секції Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. Там є теж оригінальна студія: „Причинки до пізнання виживи сільської людности галицького Поділля“.

визначну частину діяльності Ради, і мені — як хемікові — припадала крім інших справ, значна частина згаданої промислово-гігієнічної агенди Ради до реферату.

У Чехах був уже тоді дуже високо розвинений промисл майже всіх ділянок, що давав заробіток мільйонам робітників і державі великі доходи з податків. Як і в інших промислових краях, так і в Чехах було багато промислових заводів причиною численних санітарних недогод і приходило до урядів, чи Санітарної Ради багато скарг з цього приводу. Входили в гру різні питання, як охорона здоров'я робітництва, охорона здоров'я сусідства фабрик, піклування про потрібну чистоту повітря і води, що ними користувалися фабрики тощо. Ще не всі ці питання були тоді достатньо науково розсліджені і вияснені, деякі щойно зачинали розроблювати; до того повставали ще зовсім нові галузі індустрії. Виринали часом навіть дуже складні і заплутані питання і Рада мусіла їх вирішати, маючи завсіди на увазі протилежні інтереси: з одної сторони гігієнічні, з другої промислові або підприємців, що давали заробіток людині і державі значні доходи. У цьому часі прийшли на розгляд Ради також ассанаційні проекти деяких міст і осель, між іншими великий і трудний ассанаційний план Праги: переведення каналізації і створення великого водопроводу з гігієнічно невадливою водою. Мимоходом згадую, що після переведення цих проектів Прага справді гігієнічно незвичайно піднеслася. Вирішування усіх таких справ вимагало не тільки детального вивчення актів, що їх кількість могла часом референта справді налякати, і фахової літератури, але деколи також дослідів на місці. Все це забиало багато часу і вимагало багато праці, що мусіла бути виконана щойно після сповнення обов'язків полученных з університетською катедрою і праці чисто наукової. З приємністю пригадую собі, як за принагідних поїздок у Чехах міг я зі залізничного потягу бачити різні об'єкти, що були колись предметом студій.

У 1906. р. покликали мене до „Найвищої Санітарної Ради“ (Oberster Sanitätsrat) при міністерстві внутрішніх справ у Відні. І там була подібна агенда, але ще ширша, як підготування державних санітарних законів тощо.

Протягом довгих літ виготовив я рефератів з різних ділянок медицини і гігієни, часом дрібних, але часом дуже обширних мабуть більше як 100. Деякі з них були опубліковані а дещо появилося також у „Здоровлю“.

Ця моя діяльність тривала аж до 30. серпня 1917. р., до іменування міністром. Декрет містив зазив: перебрати керму підготовних праць для створення міністерства народного здоров'я, що буде вести діяльність побіч уже від недавна існуючого міністерства суспільної опіки.

Санітарні справи, досі з'єднані головню у санітарному відділі міністерства внутрішніх справ, були порозкидані майже по всіх міністерствах і інших центрах. При таких обставинах не

було можливості одностайних, цілемірних заряджень і не було фахового авторитету, що з успіхом вимагав би їх точного виконання. Це було причиною усяких недомагань санітарної адміністрації і було мотивом створення нового, осібного міністерства. Після Австрії поробила Англія вже в осени 1917. р. заходи до створення осібної централі народнього здоров'я. Україна створила таку централю вже у 1918. р. Опісля зробили це також інші держави.

Згадані підготовні праці для створення осібного міністерства народнього здоров'я були морочні і досить трудні, бо поодинокі централі по більшій часті нерадо зрікалися своїх компетенцій, що їм прислугували довгими часами. У кожному поодинокім випадку треба було зовсім докладно відмежувати компетенції нового міністерства від компетенції існуючих міністерств. Ці праці тривали майже аж до кінця 1917. р., а опісля справа мусіла прийти перед Державну Раду, тоб-то наперед до парламента, потім до палати панів.

При тодішніх дуже прикрих і непевних парламентарних умовах у Державній Раді, задержалася справа створення міністерства народнього здоров'я більше як пів року, поки обі Палати ухвалили дотичний закон.

Щойно 30. липня 1918. р. іменували мене міністром народнього здоров'я і тільки тоді могло міністерство з'організуватися. Мало воно 3 головні фахово-лікарські секції з трьома секційними шефами, побіч президіяльного бюро і потрібних помічних відділів. Крім персоналу, перебраного головню зі санітарного відділу міністерства внутрішніх справ та з інших урядів, бажав я покликати до служби у міністерстві лікарів-урядовців з усіх країв держави, щоби були знатоки місцевих відносин а далі, щоби ніхто не міг жалітися, що якийсь нарід, приналежний до держави уполісуджений; але деякі покликання не можна було зараз здійснити.

З українців покликав я до міністерства на секційного радника Др. Е. Ко б р и н с ь к о г о, старшого повітового лікаря при красів правлінню у Чернівцях, але він через хоробу не обняв своїх обов'язків. Як правничу, концептову силу, покликано Др. Ст а р о с о л ь с ь к о г о Станіслава, що служив при Найвищим Суді, Адміністративнім Трибуналі у Відні.

Зорганізоване міністерство зачало свою працю; перед ним стояли величезні завдання: усюди, де не глянути страшні гігієнічні і здоров'яні відносини, спричинені довголітньою війною; різні місцеві епідемії; від початку приходять вістки про страшну епідемію грипи, що поширювалася з полудневого заходу до Австрії; тисячі ранених і хорих вояків з фронту переносять її до всіх країв Австрії; у короткому часі поширилася вона всюди і вимогла собі тисячі жертв, що їх деколи не могли навіть звичайним способом похоронити, нпр. через недостачу домовин.

Побіда схилялася вже зовсім певно у користь антанти. В Австрії була повна недостача різних матеріялів, також лікар-

ських, різних ліків, загальний голод (молоко, масло, товщі, кава, чай, цукор якби не існували; маленька пайка муки і хліба з кукурудзяної, часом стухлої муки, що його не можна вкроїти ані проковтнути і т. д.).

Що тут міг помочи найкращий лікар або гігієнік? Пригадую собі свою карикатуру як міністра народного здоров'я, що появився в однім віденському часописі: постать зі звичайним лікарським емблемом, стоїть безрадно біля хорого; короткий текст: не знає, що собі почати, коли не може хорому навіть їсти дати.

З усіх австрійських країв була війною найбільше знищена Сх. Галичина, тоді вже звільнена від російських армій, що у ній роками газдували мільйонові армії різних народів. Цілі оселі знищені до тла, зрівнані зі землею, знищені комунікації, знищили або забрали всьо, що можна як небудь потребувати, ширилися епідемії, страшно панували туберкульоза і полові хвороби, лікарів і ліків, особливо по селах не було, стан просто жахливий.

Знане це було міністерству з різних звітів, до того з початком вересня передала мені українська парламентарна репрезентація у цій справі особіне меморандум зі жаданням негайної помочі.

Очевидна річ, що було дуже вказане, особисто оглянути, хочби найтяжче навіщені частини краю і наочно перевірити, чого й де негайно потрібно та видати зараз відповідні зарядження. Але виринули несподівані труднощі — політичні. Деякі **к**руги вважали небажаним, щоби ресортовий міністер-українець відвідував тоді Сх. Галичину. Опісля висунули бажання, щоби разом їхав також польський міністер-краян, і поки вдалося всі оці труднощі поладити, настали у Відні і у Сх. Галичині інші тяжкі перешкоди, що через них вже не можна було виконати цієї інспекційної подорожі до краю.

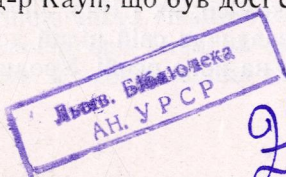
Міністром народного здоров'я я не міг залишитися до кінця цісарської влади і подав при кінці жовтня 1918 р. димісію з причини негативного становища більшости міністерської ради у справі поділу Галичини, що його домагалася українська парламентарна репрезентація; але вскорі опісля настав розвал цілої держави.

Так скінчилася моя коротка діяльність як міністра народного здоров'я, що відбувалася за дуже тяжких зовнішніх умовин. Лишилися спомини прикрі, деякі просто жахливі.

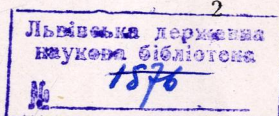
Відрадне було бодай одно: службові відносини у міністерстві були коректні і дружні. Добре вишколений і досвідчений урядовий персонал працював, хоч у тяжких умовинах, совісно і бездоганно. Міністерство сповнило своє завдання і у цьому тяжкому часі.

Після відступлення, щиро потішила мене сердечна пращальна адреса на спомин, підписана всіми урядовцями (45 осіб), що працювали у міністерстві.

У новій республіканській Австрії перебрав міністерство здоров'я проф. д-р Кауп, що був досі секційним шефом.

23/64

І. Е. Бурачинський.

Лікарська комісія Наукового Т-ва ім. Шевченка.

Лікарська комісія Н. Т. Ш. це наша найстарша лікарська організація. Вона почала своє існування з початком 1898 р. (Нар. Лічниця зав'язалася у 1903 р., У. Л. Т. у 1910 р.). Лік. комісія має виключно науковий характер, тільки для плекання лікарських наук.

Перше засідання відбулося дня 15. лютого 1898 р. в канцелярії Н. Т. Ш. Присутні на ньому були д-ри: Євген Озаркевич, Софія Морачевська, Василь Гукевич і студенти медицини: Ярослав Грушкевич, Орест Дзерович, Ол. Грабовський, Т. Гриневич і Гриць Гарматій. Евґ. Озаркевич повідомив зібраних, що виділ і математично-природописно-лікарська секція Н. Т. Ш. погодилися на основання осібної лікарської комісії і просив приступити до вибору заряду. Вибрали Щасного Сельського головою, Євгена Озаркевича містоголовою, а Яр. Грушкевича писарем комісії. На цьому засіданні порішили видавати збірник комісії. Ціле засідання присвятили дискусії над справами цього збірника. Озаркевич заявився за тим, щоби видавати кварталник, у якому поміщували би відомості з усіх галузей медицини, оригінальні праці й реферати з цікавіших і цінніших сучасних праць наших і заграничних авторів.

Порішили до наших учених у краю і за кордонами вислати відозву з проханням присилати свої праці до збірника. Відозву, що її уже мав готову і відчитав Озаркевич, прийняли й одобрили та рішили вислати до всіх лікарів українців. По думці ініціаторів збірник мав стати першою спробою наших власних сил для створення початків медичної літератури в нашій рідній мові. Тому рішили не запрошувати до співпраці чужих авторів, зокрема поляків, приймати одначе всі прислані праці. Редактором збірника вибрали Озаркевича. Накінець на цьому першому засіданні обговорювали широко справу термінології. Грушкевич піднявся у тій ділянці помагати редакторові та зладжувати при кожному збірникові індекс українських назв. Комісія рішила закупити потрібні підручники й літературу.

Ініціативу до засновання комісії, як і Нар. Лічниці, дав Евґ. Озаркевич, якому вона й завдячує свій цілий довоєнний розвій. Тому спинимосся тут довше на його особі. Уродився він 8. VI.

1861 р. в Белелуї. Батьком його був священик, довголітній соймовий і парламентарний посол, один з провідників 1870 і 1880 рр.; сестрою була відома письменниця і подвижниця жіночого руху Наталія Кобринська. Протягом перших 5 літ ходив до гімназії в Чернівцях, опісля до академічної гімназії у Львові. Медичний факультет покінчив у 1888 р. у Відні, де вже брав дуже живу участь у віденській Січі. Відбувши 3-літню шпитальну практику у Відні, пішов на становище державного повіт. лікаря у Боснії. Звідтам за три роки повернув до рідного краю. Спершу оселився в Долині і в Стрию, після піврічних студій у Відні перенісся 1897 року на стало до Львова. Тут працював він майже 20 літ як тип

ЕВГЕН ОЗАРКЕВИЧ

І. голова У. Л. Т.

правдивого лікаря-громадянина. Відразу бере він діяльну участь у працях Наук. Т-ва ім. Шевченка. В 1899 р. після реорганізації т-ва вибрали його дійсним членом і в тім характері працював він як член мат.-пр.-лік. секції. Заложення Нар. Лічниці це властиво головно його заслуга. Був він і кількакратно головою У. Л. Т. і редактором „Здоровля“ та кількох науково-популярних праць, як нпр. „Порадник гігієнічно-лікарський“. Працював теж багато над українською медичною термінологією. У 1912 р. іменували його членом найвищої ради здоров'я у Відні.

Позатим брав визначну участь у інших областях громадянської праці. Особливо займався розбуджуванням національного життя між українцями міста Львова і зв'язаними з тим політичними, культурними й економічними агендами. Був головою організації українців міста Львова й виступав часто як кандидат для числення голосів при виборах до краєвого сойму та до парламенту у Відні й здобував при тому поважне число голосів. Був

членом начальної управи націонал-демократичної партії, тісного народного комітету. В організації нижчих і середніх верств українського населення у Львові заслужився як один з оснуйтелів Міщанського Брацтва і львівської Руси, в якій був головою. Численні заслуги поклав для т-ва Просвіта, де був не тільки членом гол. виділу і заступником голови, але й організатором просвітньої праці для львівського повіту й міста Львова, як голова львівської філії Просвіти, опісля оснуйтель і голова окремої філії Просвіти для міста Львова. Брав участь і в діяльності економічних установ, бо був членом дирекції Дністра. Був теж членом спілки Діла, як секретар управи, і співробітником Діла та інформатором у справах своєї спеціальности. Дописував теж до гумористичного органу „Зеркало“.

Виїхавши перед російською інвазією зі Львова, взявся на еміграції до громадянської праці як начальний лікар у кольонії українських виселенців у Вольфсбергу. В 1915 р. вернув до Львова, але вже без давнього здоров'я. Не допомогло лікування в Карльсбаді, помер 21. IX. 1916 р. у Відні, де його поховали. Як велику недостачу таких лікарів-громадян відчуваемо тепер!

Засідань лікарської комісії до війни відбулося ще 7 (7. III., 8. VII., 14. XI. 1898 р., 18. XI. 1899 р., 20. I. 1902 р. і 2. VII. та 15. VII. 1904 р.). Озаркевич старався притягнути до співучасти в працях комісії всіх українських лікарів. Розіслав 110 запрошень до лікарів в Австрії та двадцять на Велику Україну, втягав також студентів медицини, що з природи речі могли хіба мало дати праці цій комісії. У підписаного, що вже як студент брав участь у кількох засіданнях, лишилося вражіння про це, кількох то праці вкладав у розбудження акції комісії покойний Озаркевич, та що тільки завдяки ньому проіснувала комісія до війни. Як мало інтересувався нею загал наших лікарів, бачимо зі звіту на засіданні 14. XI. 1908 р.: На розіслані разом зі збірником відозви вписалося до Н. Т. ім. Шевченка аж 6 лікарів та лише деякі з них прислали по 2 кор. за збірник.

На засіданнях комісії реферували надіслані праці й висказували опінію, які з них надаються до друку, обговорювали та опрацьовували термінологію.

Комісія видавала окремі випуски збірника мат.-прир.-лік. секції, що містили виключно лікарські праці. Таких випусків, кожний в об'ємі 5—7 аркушів друку, вийшло п'ять від 1898 до 1901 р., звичайно що року один. У них друкували оригінальні праці й реферати та українську мед. термінологію. Авторами праць були: І. Горбачевський, Е. Озаркевич, О. Дакура, Т. Гвоздецький, С. Морачевська, Щ. Сельський, В. Гукевич, М. Долинський, Е. Кобринський і кількох чужинців. Редактором видання був увесь час Озаркевич. До видань комісії треба зачислити кілька медичних праць, що вийшли в 1903 р., одначе вже не в окремому випускові, а разом з іншими природничими й математичними статтями в IX. томі збірника сек-

ції. На тому кінчиться властиво самостійна видавнича діяльність комісії. В редакції дальших томів збірника лікарі не беруть уже участі й тільки спорадично появляються у них медичні праці. Видання комісії були уложені дуже солідно та могли рівнятися з подібними заграничними.

Головою комісії був спершу Сельський, але його праці не помітно в протоколах, від 1902 р. головував Озаркевич.

Комісія старалася про зв'язки з інтернаціональним лікарським світом і перший раз взяла участь у міжнародньому лікарському конгресі, що відбувся між 2.—9. серпня 1900 р. в Парижі. Головою української групи був Горбачевський, заступником Озаркевич. Далі намагалася комісія взяти участь у міжнародньому лікарському з'їзді в Мадриті в 1903 р. та у з'їзді югослов'янських лікарів у Београді у 1904 р. Лік. комісія передплачувала ряд медичних часописів і посилала свої збірники іншим подібним установам та діставала в обмін деякі заграничні видання.

Коли з більшою групою громадян з Великої України, що приїхали до Львова на виклади українознавства, улаштовані для них Н. Т. ім. Шевченка в 1904 р., прибув до Львова й д-р Липа з Одеси, комісія старалася за його посередництвом увійти в ближчі зносини з лікарями Великої України. Липа предложив цілий план популярного видавництва з обсягу медицини, але після дискусії передали цю справу Просвіті, що згодилася видавати популярні лікарські брошури під назвою „Лікарські листи“.

Від коли Озаркевич заснував Нар. Лічницю, видно, що вона за-абсорбувала його так, що вже не стало часу на комісію і від 15. VII. 1904 р. у протоколах нема згадки про її працю. Одначе Озаркевич не вирікся наукової праці. З початком 1912 р. почав видавати „Здоровле“, місячник присвячений популяризуванню лікарських наук, але вряди-годи попадали там і наукові праці. У відозві, поміщеній у 1. числі „Здоровля“ за січень 1912 р., читаємо про програму видавництва таке: „Нема сумніву, що нам потрібно наукового органу: се-ж є прецінь головним вимаганням культурного народу. Ми мусимо вложити також у велику скарбницю людського знання на полі здоровних наук і наш дорібок та не сміємо вічно впрошуватися до чужих. При тім тяжить на нас великий і тяжкий, може й занедбаний вже дотепер обов'язок, виробити до потреб науки нашу мову, зібрати та усталити висловню (термінологію). З другого боку хочемо заінтересувати якнайширші круги нашого громадянства здоровними справами...“. „Здоровля“ виходило до червня 1914 р.

Після війни пробували відновити комісію і скликали її на 22. VI. 1924 р. Присутні були: Панчишин, Куровець, Барвінський, Щуровський, Музика, Максимонько, Пелех, Балей, Кашубицький і Подолинський. Головою вибрали Панчинина, заст. гол. Курівця, секретарем Музику. Опісля ухвалили: 1) відбувати засідання раз на 2 місяці і 2) відновити видавання

збірника; вибрали редакційну комісію, зложену з Панчишина, Музики і Максимонька.

Далі рішили перебрати надзір над хемічно-бактеріологічним інститутом та висказали потребу влаштувати інститут для нормальної і патологічної гістології.

Друге засідання відбулося 31. I. 1926 р. Рішили видавати як орган комісії „Лікарський Вісник“, що мав виходити квартално. Приняли теж до відома звіт зі стану інституту і праць у ньому виконаних. Лік. Вісник виходив опісля неперіодично. Аж у 1933 р. вдалося видавати його постійно як кварталник.

Більше засідань лікарської комісії не було. Тут і там на заг. зборах У. Л. Т. підносилися голоси, щоби реактивувати комісію. Врешті її завдання перебрала на себе редакційна комісія Лік. Вісника.

Ю. Кордюк.

Історія У. Л. Т. за 25 літ існування.

Загально знаний у біології факт, що все живе в природі виказує фази швидкого росту наперемін у фазами повільного розвитку, а то й позірною замирання. Такі фази тривають у рослин місяцями, у людини роками, у житті народів міряються десятками і сотками літ. Такою фазою жвавого росту в житті українського народу треба вважати останні десятиліття XIX. і початок XX. ст.; у тому часі наступає швидкий розвиток укр. нації в модерному значінні цього слова. Український нарід у своїй основі був до тепер мало зрізничкованою, гол. селянською, майже етнографічною масою, здебільша темною і прибитою; його провідна верства занята або політичними мало плідними комбінаціями, або безконечними спорами на тему: чи окремий нарід, чи одна вітка великого „русского“ народу, або безнадійною боротьбою за літературну мову і правопис. Під впливом різних чинників українська народня стихія ломить у тому часі перешкоди, що віками накопичувалися на шляху її розвитку та випливає на правильний шлях будування самостійного національного життя. На всіх просторах українських земель нуртують у народі могутні течії; на великій Україні вони, силою існуючих тоді там умовин, мають гол. культурницький характер; у Галичині, де була більша свобода, течія пливе щораз ширшим руслом, охоплює щораз нові ділянки політичного, господарського і духового життя. Вона виявляється у нестримному гоні до праці, організації, у змаганні стати самостійним, самовистарчальним у всіх ділянках, зазначити свою національну індивідуальність, будувати власними силами своє життя, стати як рівний з рівним у сім'ї культурних народів.

Цей гін до праці у власних, рідних організаціях й установах, свідомий свого великого завдання і світлих цілей, не міг не захопити й українського лікарського стану і виявився у заснуванні Лікарської Комісії Н. Т. Шевченка, Народньої Лічниці і вкінці Українського Лікарського Товариства.

Можна дивуватися, чому У. Л. Т. не заснували скорше; було відповідне психічне наставлення, була матеріальна потреба, була достаточна скількість укр. лікарів. Треба було ще ініціативи, людини, що зрозуміла вимоги часу і перевела підготовну організа-

ційну працю, дрібничкову, невдячну, але конечну для кінцевого оформлення справи. Така людина найшлася в особі О. Козакевича, лікаря в Коломиї. З його споминів і залишеної переписки ясно видно (хоч цього він сам у своїй може надто великій скромності зовсім не підчеркує), скільки труду вклав він та ініціативний гурток, щоби відразу поставити майбутню лікарську організацію на тривких, здорових основах, намітити від початку правильні шляхи її розвитку, щоби організація була життєздатною, давала змогу і вдовolenня з праці та була доцільною складовою частиною у гармонійній розбудові життя укр. нації. У. Л. Т. є такою організацією, відповідало в минулому, відповідає й тепер вимогам, що до нього ставить життя. Не можна сказати, щоби всі укр. лікарі, що жили в часі народин У. Л. Т., ясно розуміли вагу й доцільність організації. Були різні думки: більшість ставилася до справи позитивно, меншість — нейтрально; були одначе й одиниці, що вважали створення окремої української лікарської організації мало-що не нісенітницею! На жаль такий стан існує подекуди й сьогодні.

Для У. Л. Т. намітили основники три головні напрямні праці, наукову, станово-організаційну і громадянську. Усі три завдання виконувало У. Л. Т. у більшій, чи меншій мірі за цілий час свого 25-літнього існування.

Перші збори основників відбулися 1. жовтня 1910. р. у Львові. Провід молодого товариства опинився в руках львівських лікарів, хоч ініціатива не вийшла зі Львова. Основники розуміли, що, хоч як небагато українських лікарів у Львові, всього кількох, то осідок української лікарської централі може бути тільки у нашому політичному і культурному центрі. Першим головою вибрали Євгена Озаркевича, до виділу Сильвестра Дрималика, Мирона Вахнянина, Івана Бережницького і Володимира Кобринського, на заступників Маріяна Долинського і Євгена Трешневського. Голова, звісний громадянський діяч, з широким світоглядом, визначався небуденним організаційним хистом та ініціативою, людина дуже працьовита, витривала і послідовна; можна було бути певним, що під його проводом товариство не заснітіє, навпаки буде розвиватися і працювати. Озаркевич був цілий час провідником У. Л. Т. в передвоєнній добі. На 1912. р. не можна було його вибрати, згідно зі статутом, знову головою, головою вибрали С. Дрималика; Озаркевич залишився містоголовою і фактично вів далі товариство. На 1913. р. вибрали його знову головою, так само на 1914. р. і тому, що це противилося статуту, загальні збори порішили перевести відповідну зміну статуту.

Не багато змінявся і склад його співробітників у виділі У. Л. Т.; аж в останньому передвоєнному виділі на місце Вахнянина вибрали Костя Танячківця і на місце М. Долинського заступником В. Яновича.

Першою справою новозаснованого товариства було оперти організацію на тривких основах, цебто придбати якнайбільше членів та роздобути матеріяльні фонди. На жаль, не залишилася нам ані книга протоколів зборів і засідань виділу, ані книга членів, остала тільки касова книга. На перших зборах було приявних 63 лікарів (звідомлення про заг. збори в „Ділі“ з дня 3. X. 1910. р. ч. 219.), треба припускати, що всі вони вписалися, або зголосили приступлення в члени; але з касової книги видно, що тільки 25 чле-

ОЛЕКСАНДЕР КОЗАКЕВИЧ

ОСНОВНИК У. Л. Т., ГОЛОВА ФІЛІЇ У. Л. Т. В КОЛОМІЙ.

нів вплатило вписове і річну вкладку. Інші, як звичайно, відложили приємний обов'язок плачення вкладок на майбутнє.

Виділ приступив відразу до праці. Наукової діяльності в ширшому розмірі не започатковував; це й зрозуміле. Наукових сходин з відчитами і рефератами ані у Львові, тим більше на провінції не було кому і для кого робити. Наукові праці могли автори помішувати зрештою у лікарським збірнику Н. Т. Шевченка. Все таки перший виділ покликав до життя окрему наукову комісію, що мала зайнятися встановленням української медичної термінології. Справа була важною; властиво ніякої медичної термінології тоді не було, і автори наукових чи популярних праць ставали іноді перед непомірними труднощами. Комісія працювала під проводом голови Озаркевича, що сам прибирав та впорядковував великий матеріал.

Члени виділу У. Л. Т. (Озаркевич і Вахнянин) взяли

участь як окрема делегація в з'їзді польських лікарів і природників у Кракові в серпні 1911. р. Тоді відбулася там також нарада все-слов'янського комітету лікарів у справі скликання I. всеслов'янського з'їзду „для суспільного оздоровлення“ у Петербурзі. Українські лікарі рішили взяти в ньому участь як окрема українська секція. В склад українського комітету увійшли проф. І. Горбачевський, Е. Озаркевич, Т. Гвоздецький, К. Ікалович; комітет увійшов у порозуміння з українськими лікарями на вел. Україні, хоч вони не мали там окремої організації; з тамошніх лікарів увійшли до комітету А. Корчак-Чепурківський і Е. Лукасевич. Тим чином на всеслов'янському з'їзді у Петербурзі мала виступити делегація, що репрезентувала всіх українських лікарів без огляду на політичні кордони. Український комітет зголосив офіційально свою участь у з'їзді. У краю почали серйозно підготовлятися; делегати працювали над рефератами, окремий громадський комітет під проводом А. Гарасевича проф. учит. семінара у Львові зайнявся виготовленням експонатів на суспільно-гігієнічну виставу, що мала відбутися в рамках з'їзду. Така широка акція не могла бути в смак московським націоналістам; їх метою було виказати, як це гарно „всі слов'янські ріки зливаються в російське море“, а тут грозило, що ефект з'їзду буде якраз протилежним, тим більше, що крім українців ще й поляки і чехи потворили свої національні комітети, не рахуючися з кордонами. Почалася нагінка московської чорносотенної преси і організацій на провід з'їзду, зокрема на голову його організаційного комітету проф. Бехтєрев. Цей великий вчений поставився мужно і заявив, що на з'їзді не сміє бути ніяких політичних демонстрацій, однак всі слов'янські народи мусять користуватися рівними правами без огляду на державну приналежність. Все таки під натиском чорної сотні з'їзд, що мав відбутися в травні 1912. р., відложили на 1913. р. і вкінці з'їзд таки не відбувся.

До станових справ поставилося молоде товариство дуже уважно. У 1911. р. припадали якраз вибори до рад львівської Лікарської Палати й відразу виступили українці як окрема національна група з домаганням заступництва в раді й заряді Лік. Палати, що відповідало би кількості й питомій вазі українських лікарів у сх. Галичині. Ці старання увінчалися тільки частинним успіхом, а саме до ради вибрали тільки трьох українців як заступників, до заряду тільки одного С. Дрималика як заступника, й то після довгих перттракцій. Цей факт спонукував українських лікарів до акції за розділом Лік. Палати на національні секції. У тому напрямі вели заходи в краю й у Відні. Світова війна припинила ці старання й поділ Лік. Палати не здійснився.

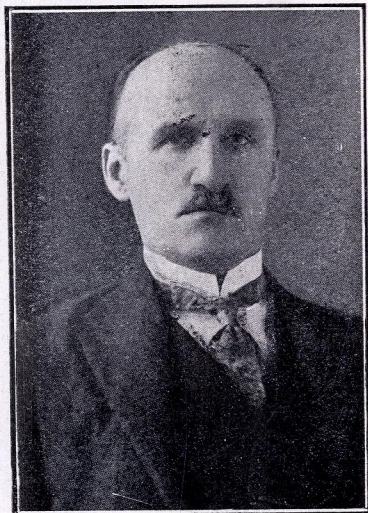
Товариство інтересувалося живо й іншими становими справами. Старалося мати вплив на йменування санітарних радників, на призначування членів найвищої й краювої Ради Здоров'я. Характе-

ристичним для пануючих відносин є факт, що до найвищої Ради Здоров'я йменували 4 українців, Щасного Сельського і Євгена Озаркевича в Галичини, Володимира Филиповича з Буковини і проф. Івана Горбачевського з Праги. До краюї галицької Ради Здоров'я не призначили спершу ніодного українця, хоч того безперечно вимагав інтерес населення, щойно після довгих переговорів йменували одного українця Зиновія Левицького.

Т-во старалося приходити в поміч товаришам, що шукали місця осідку, оголошувало вільні місця в журналі „Здоровле“, вело точну евіденцію українських лікарів тощо.

ІВАН КУРОВЕЦЬ
почесний член У. Л. Т.

ТИТ ЄВГЕН БУРАЧИНСЬКИЙ
голова У. Л. Т.

На справді широку міру повело товариство суспільну працю. У тій ділянці Е. Озаркевич був незрівняним і може служити нам і сьогодні приміром. Від самого початку веде т-во підготовну працю до видавання свого журналу й в січні 1912. р. появляється 1. число журналу „Здоровле“. Журнал виходив правильно як місячник до вибуху світової війни в 1914. р. Характер його був науково-популярний і головним завданням було ширити правдиве знання природничих і лікарських наук та засади гігієни серед українського народу. Редактором став Е. Озаркевич, адміністрацію вів І. Березницький; платними помічниками редакції і адміністрації були медики, спершу Ю. Божейко (до 20. III. 1912), пізніше В. Гасюк (до 20. X. 1912), опісля знову Божейко. „Здоровле“ було першим того роду українським періодичним видавництвом. Провід У. Л. Т. розумів добре потребу й вагу такого видавництва та приступив до нього, не оглядаючися на кошти. Видатки

у першому, 1912 р. були значні: У. Л. Т. виложило на видавництво 400 К. т. є. майже 2/3 цілого свого річного приходу. Народня Лічниця дала 200 К. Журнал редагований уміло і з хистом викликав заінтересовання серед ширших кругів української інтелігенції, що працювала між народом (учителі, священики), разом з тим придбав більшу скількість передплатників (до 400), роздобув платні оголошення так, що в другім році видавання У. Л. Т. доложило вже тільки 150 К., у третьому нічого.

„Здоровле“ охоплювало велику частину суспільної опіки: загальна гігієна, охорона матерей, плекання немовлят, догляд за хворими, алькоголізм, пошесні хвороби, фізична культура й спорт, санітарні відносини, закони й розпорядки, розбудова живців усе це знаходило в журналі своє правильне насвітлення. Крім того вміла редакція помішувала цілу масу дрібних порад, вказівок, цікавих новинок, нотаток з життя українських і чужих лікарських організацій тощо. Знаходилося все ще місце для термінологічних матеріалів і дискусії на термінологічні теми. Дійсно журнал був цікавий і сповняв знаменито своє завдання. „Здоровле“ — це доказ, як передвоєнні українські лікарі розуміли своє завдання і громадянську працю, присвячували їй свій труд і знання, не жаліли матеріяльних коштів. Зокрема це один з пам'ятників великого лікаря і громадянина Е. Озаркевича.

Особливу увагу звернула У. Л. Т. на konieczність розбудови наших санаторій і живців. У цілій низці статей в „Здоровлю“ подавали докладні вісті про рідні кліматичні місцевості, заохочували їхати туди, будувати там пансіони і санаторії. Підпомагало матеріяльно санаторію Медичної Громади в Підлютім. Майже від самого початку свого існування задумало У. Л. Т. купити і вести у власному заряді санаторію в Карпатах; спершу думали про Ворохту (санаторія д-ра Міхаліка), пізніше про Сянки. Справа затяглася через недостачу відповідних фондів і припинилася зовсім з вибухом світової війни. У. Л. Т. не руководилося в справі живців своїм інтересом, ані матеріяльними користями лікарів, мало тільки на увазі потребу українського громадянства, що тинялося в чужих живцях і санаторіях, користю місцевого населення та потребою зберегти українське національне добро, що ним є природні багатства землі, в українських руках. На жаль, не вдалося зреалізувати цих замірів по думці тодішніх наших провідників.

Також інші ділянки українського національного життя не залишалися поза кругом заінтересовання У. Л. Т. і його членів. Не згадую тут установ, зв'язаних частинно з лікарським фахом, як Народню Лічницю, влаштовування самаританських курсів, популяризацію гігієни живим і писаним словом, де наші лікарі виконували головну й суттєву працю; але й іншим ділянкам українського національного життя присвячували члени У. Л. Т. живу увагу; українські політичні партії, організації міщанства і ремісництва, рухан-

кові і спортові товариства, освітні установи, педагогіка, література й музика мають своїх визначних представників між українськими лікарями. Імена Е. Озаркевича, І. Курівця, Р. Ярославича, В. Яновича, М. Коцюби, П. Сушкевича, Я. Лопатинського, Я. Окуневського записані золотими буквами в історії різних ділянок нашого культурного і політичного життя.

З вибухом світової війни в серпні 1914 р. припинилася діяльність У. Л. Т. Більшість членів покликали до військової служби,

МАРІАН ПАНЧИЩИН

голова У. Г. Т.

інші виїхали з окупованої московськими військами Галичини, тільки дуже небагато залишилося на місцях. Виїхав був до Відня голова Озаркевич і не судилося йому вже вернути в рідний край, помер у Відні 21. IX. 1916 р. Ті, що остали не мали змоги вповні відновити передвоєнної діяльності. Найскорше, бо вже в 1916 р. почала наново працювати Народня Лічниця під управою Ї. Овчарського, пізніше від 1918. р. С. Дрималика. У 1916 р. зорганізували захист для виздоровців при збірній станиці У. С. С. у Львові при вул. П. Скарги ч. 2. (монастир Студитів), де працювали Б. Овчарський і В. Щуровський. 9. VI. 1918 р. заснували Порадню матерей львівської філії українського краєвого товариства охорони дітей і опіки над молоддю; у ній працював О. Барвінський. Щойно під кінець світової війни вдалося передвоєнному містоголові У. Л. Т. запросити кількох лікарів, що перебували тоді у Львові на нараду в справі відновлення діяльності т-ва. Зійшлося

їх 22. X. 1918 р. в будинку Народної Лічниці 8-ох; з цих сходин залишилася у нас коротка записка. Предметом нарад було: Пом'янути померлих членів, перевірити і доповнити список живих, увійти в контакт з всеукраїнською спілкою лікарів у Києві, нав'язати зносини з Медичною Громадою у Львові, обговорити справу відновлення „Здоров'я“, подати звідомлення про У. Л. Т. до „Медичних Вістей“ та прийняти нових членів.

Кілька днів пізніше розгорілася польсько-українська війна. Не час було думати про справи У. Л. Т. Життя поставило перед українськими лікарями нові великі відповідальні завдання, зв'язані безпосередньо з війною і організацією українського державного життя. Як виповнювали українські лікарі свій обов'язок у днях вивольної війни розкаже й оцінить інша історія.

Кінець 1919 р. Воєнна хуртовина перекотилася через галицьку волость, шаліла даліше на степах України, де боролися з московським наїзником галицькі бригади. У Галичині залишила вона біль, смуток, згарища, нужду, сотні ранених й інвалідів та грізні пошесті, що десяткували збідніле населення. Не було часу на безплідні жалі, український нарід, мимо розбитих мрій не загинув, його життя йшло даліше, хоч зміненним руслом, не дозволяло на розпуку, вимагало добути нові запаси енергії і охоти до праці. А праці було багато і треба було її робити, мимо основно змінених умовин. І знову сеніор У. Л. Т. С. Д р и м а л и к спросив львівських товаришів на сходини 17. XI. 1919 р. до домівки Народної Лічниці. Прийшло 6 лікарів: Д р и м а л и к, Б е р е ж н и ц ь к и й, К у р о в е ц ь, П о л о х а й л о, П а н ч и ш и н і Б а р в і н с ь к и й. Не без зворушення прочитував я записки, що їх залишив пок. Д р и м а л и к з того часу. Вони короткі, сухі, ділові; нема в них ні сліду, ні згадки про події, що потрясли тоді основами української нації, що визначували на довгі роки її долю, рішали про „бути, чи не бути“ українській державі. Це не байдужість і неутральність, навпаки глибока нічим не захитана віра в свій нарід, у його невмиручість і рівночасно не тільки розумовий наказ, але й чуттєва потреба зачати наново працю, встрянути активно в життя, що знову прозябало на руїнах.

У. Л. Т. мусіло наново зорганізуватися; треба було скликати загальні збори, відшукати старих, згуртувати нових членів, почислити втрати, уложити плян праці і приступити негайно до його виконання. У першу чергу рішили відбувати щотижнєні сходини для взаємного пізнавання, виголошування відчитів і рефератів та обговорювання біжучих справ. На місце сходин вибрали домівку самаританської секції Укр. Горожанського Комітету при вул. Бляхарській ч. 11. тому, що домівка Народної Лічниці положена недогідно, не в центрі міста.

Від того часу щотижневі сходини У. Л. Т. відбувалися постійно. Бувало, особливо в 1922—3 рр., що не було часом ані рефе-

ратів, ані особливих справ, що вимагали би обговорення; львівські товариші одначе вже звикли до сходин і щотижня приходили таки до домівки, зав'язувалася свободна товариська гутірка, що тривала й кілька годин. Головними речниками на таких сходинах були Д р и м а л и к і К у р о в е ц ь. Вони завсіди вмiли щось інтересного розповісти, чито якийсь небуденний випадок з практики, чи спомин з недавнього минулого. Товариші пізнавалися взаїмно, зживалися, витворювалася в товаристві тепла, приятна атмосфера. Вона залишилася й до сьогодні; це й причина, що в т-во вживалися дуже

МАКСИМ МУЗИКА

директор бактеріологічно-хімічного інституту Н. Т. Ш.

легко нові члени, почувалися у ньому відразу добре, відчували, що попали в правдиво товариське середовище. З часом діяльність товариства сильно поширилася, праця одначе все йшла, за дуже нечисленними виїмками, гладко, складно, усякі справи вирішувалися дружньо, без непорозумінь.

Щотижневі сходини мали ще іншу додатну сторінку, а саме спонукували, прямо приневолювали активніших товаришів виготовляти відчити і реферати. У 1920 р. було під тим оглядом незле; на сходинах відчитували статті й реферати, що їх опісля поміщували в Лік. Віснику, дискутували над термінологією тощо. Пізніше коли Лік. Вісник перестав виходити, підупали й реферати в т-ві. Щойно від 1927 р., коли стала прибувати більша скількість членів, оживилася знову ця ділянка; на належну висоту поставив її виділ у 1931 р., за головування О. П о д о л и н с ь к о г о, коли то на кожних сходинах був відчит, рідко, в крайнім випадку, реферат з біжу-

чої медичної літератури. Цей звичай щотижневих рефератів залишився до сьогодні.

При обговорюванні справи сходин слід конечно згадати ще про домівку т-ва. У 1920 р. т-во примістилося в домівці самаританської секції Укр. Горожанського Комітету. Коли в жовтні 1921 р. поліція її замкнула, мусіло т-во постаратися про власну домівку. Найшли її в будинку Ставропігії при вул. Руській ч. 3. Була це мала кімнатка на II. пов., спочатку більше як скромно обстановлена. У 1923 р. купили великий стіл і кільканадцять крісел; у 1925 р. придбали пропам'ятну таблицю, що її виконала Я. Музикова. Від 1928 р. почала домівка бути тісною, не то на збори, але навіть на звичайні сходини. Тоді т-во під кінець 1929 р. на спілку з тов. „Відродження“ наняло нову, просторішу домівку при вул. Гродзичких ч. 4. До неї докупили нову бібліотечну шафу. Домівка мала одначе деякі хиби, а саме III. поверх знеохочував деяких старших товаришів, приходити на сходини; крім того була вона мало репрезентативною. Вкінці задумував тодішній виділ (голова Подолинський) влаштувати в домівці рід клубу, куди могли би товариші щоденно заходити на часописи, журнали, шахи, на товариську гутірку тощо. Тому попробували на спілку з Укр. Технічним Т-вом, Відродженням наняти гарну, простору хату з 3-ох кімнат при вул. Косцюшки ч. 5/І. До нової домівки закупили кільканадцять нових крісел, кілька столиків, ще одну шафу на книжки, придбали декілька мистецьких малюнків, шахи тощо. У домівці були всякі часописи й журнали, що вечора дижурили члени виділу. Ширшого клубового життя одначе не повелося zorganizувати, загал товаришів не відчував потреби щоденних сходин. Тому то й домівка, доволі коштовна, не відповідала дійсним потребам т-ва. Під кінець 1932 р. перенесли домівку до камениці Н. Т. Шевченка при вул. Чарнецького ч. 26/І. Хата була достаточного простора, гарна і репрезентативна і була надія, що вона вистане на довший час. Незабаром одначе перенесли до домівки обстановку кабінету голови Н. Т. Шевченка і домівка стала знову тісною і незатишною. Вкінці надійшло т-ву постійні співмешканці і з кінцем 1934 р. перепроводилося воно до зовсім власної теперішньої домівки при вул. Підвалля ч. 7/І.

Перші післявоєнні загальні збори, що відбулися 25. XII. 1919 р., порішили видавати науково-становий орган „Лікарський Вісник“ як місячник; журнал мав поважні наукові і практичні завдання мав відзеркалювати українську медичну науку, рівночасно подавати корисні відомості практичним лікарям з цілої області медицини і суспільної гігієни та бути трибуною станових інтересів. Редакційний комітет у складі: І. Бережницький, С. Дрималик, І. Куровець і М. Панчишин взявся жваво до праці і 1. число Лік. Вісника появилось вже в січні 1920 р. Біля Лік. Вісника згуртувалися найбільше активні українські лікарі; зі старших С. Дри-

малик, І. Куровець, Т. Гвоздецький, О. Маланюк, з молодших О. Барвінський, В. Білозор, С. Бале й, М. Панчишин і М. Музика. Лік. Вісник виходив цілий 1920 р. (вийшло 4 поодинокі і 4 подвійні числа). Видавці завелися одначе дещо в своїх сподіваннях, а саме не дописала матеріальна сторінка. Українських лікарів було тоді в межах Польщі всього около сотки; надії на поширення між лікарями на великій Україні, в силу заіснувавших обставин, не сповнилися, журнал сам своїми силами не міг вдержатися а У. Л. Т., що нараховувало тоді всього 58 членів, не могло прийти йому з видатнічою матеріальною підмогою.

КОСТЬ ВОЄВІДКА

голова філії У. Л. Т. в Станиславові.

І так цілий рік виходив він властиво коштом спершу Б. Овчарського, пізніше М. Панчишина. У 1921 р. вийшло ще одно подвійне число і видавництво припинилося аж до 1925 р.

І з'їзд українських лікарів 1924 р. доручив виділові У. Л. Т. відновити видавництво Лік. Вісника у давньому виді як місячник. Редакційний комітет у складі М. Вахнянин, І. Куровець, Е. Лукасевич, М. Музика і М. Панчишин успіли одначе видати за 1925 р. з великим зусиллям тільки 3 ч.; на дальші знову не вистарчало фондів. У 1926 р. порішили зрезигнувати з місячника і видавати Лік. Вісник як кварталник. Від тоді перестали в ньому поміщувати актуальні новинки, статті мусіли старанніше добиратися і мати більше архівальний характер. У зв'язку з тим рішили:

що Лік. Вісник буде водночас органом лікарської комісії Н. Т. Шевченка. Ця остання обставина дозволила обнизити доволі значні кошти видавництва тому, що друкарня Н. Т. Шевченка, що в ній друкувався Лік. Вісник числила тепер за друк майже власні кошти. Видавати одначе кварталник правильно виявилось таки доволі тяжкою справою. Хоч зростали фонди т-ва, то йшли вони кілька років на інші цілі, а саме на допомоги нострифікантам, про що згадаю ще пізніше. Щойно в 1933 р. вдалося поставити Лік. Вісник на певну матеріальну основу і відтоді появляється він правильно що три місяці. Наукова його вартість буде насвітлена деінде; слід підчеркнути одно, що Лік. Вісник є сьогодні самотнім українським медичним періодиком і хоч би в тому його велика і неспірна вартість. Позатим є він зв'язком між українськими лікарями в цілому світі, у ньому все знаходилося місце для праць українських лікарів без огляду на кордони. Хоч своїм об'ємом невеликий, не може рівнятися з медичними журналами інших народів, не має навіть претенсій охоплювати цілість української медичної науки, він одначе незалежний від будь-яких політичних впливів, вдержуваний виключно фондами У. Л. Т. і його членів, працює тільки для добра української медичної науки і культури. Ми знаємо, що наша медична наука, завдяки звісім обставинам, слабка, вклад її у світову медичну науку незначний, але вона рідна, не є на службі чужих, а то й ворожих ідей. Того ми свідомі і з того ми горді!

Весною 1920 р. виринула потреба влаштувати курси для медиків. Українські лікарі піднялися радо і з запалом цієї праці; курси перемінилися після вакацій 1920 р. у медичний факультет У. В. Ш. у Львові. Лікарі при живій співпраці укр. медиків організували правильні теоретичні виклади та робітні для практичних вправ. Мед. факультет, чи не найкраще організований з усіх факультетів У. В. Ш., перетривав аж до 1924 р., т. є. до загальної ліквідації У. В. Ш. За той час перейшло в ньому навчання до 200 студентів; частина їх після іспитів І. ригорозума, виїхала за кордони, де їм признавали вислухані семестри і зложені іспити та дозволяли кінчити нормально студії. Праця в У. В. Ш. коштувала дуже багато часу і енергії товаришів, що займалися цією справою і якщо У. В. Ш. мали яке значіння для нашого народу взагалі, то велика заслуга в тому і українських лікарів. Праця була зовсім безкорисна, навпаки приносила масу прикростей, матеріальних втрат, загрожувала навіть особистій свободі. А все таки праця йшла.

У 1921 р. повстав при Н. Т. Шевченка заходами М. Музики бактеріологічно-хімічний інститут, як нова станиця української медичної науки. Про нього говорити не буду, він має свої окремі сторінки в історії української медицини. Зазначу тільки, що від самого початку є він наче експозитурою У. Л. Т. у Львові; у його домівці відбувалися нераз сходи і засідання, в ньому майже від початку поміщується редакція і адміністрація Лік. Вісника, він

є місцем, куди товариші з провінції заходять частіше, як до домівки У. Л. Т. довідатися про новинки, місця осідку тощо.

Післявоєнне УЛТ. звернуло пильну увагу на бібліотеку, у розумінні, що ані наукова праця, ані редагування журналу неможливі без відповідної літератури та й лікарям-практикам необхідно постійно стежити за новими напрямними і здобутками медицини. Перед війною У. Л. Т. не мало ніякої бібліотеки. Початком її було передплачування у 1921 р. двох німецьких (*Münch. med. Wochenschr.* і *Klinische Wochenschr.*) та одного французького журналу (*La presse medicale*); крім того Д р и м а л и к віддавав свої власні *Tygodnik lekarski* і *Przegląd lekarski*, П а н ч и ш и н *Wiener klin. Wochenschr.* до бібліотеки т-ва. Від того часу бібліотека постійно більшала; прибували річники пренумерованих журналів, т-во, як тільки мало фонди купувало нові видання. Добродіями бібліотеки були деякі покійні члени, що завіщанням передавали свої книгозбірні на власність У. Л. Т. Такими добродіями були Евмен Л у к а с е в и ч († 1929 р.), Іван К у р о в е ц ь († 1931 р.), Петро Ш е п ч е н к о († 1932 р.) і Іван Д о в б у ш († 1934 р.). Кількадесять книжок дістало У. Л. Т. від всеукраїнського т-ва культурних зв'язків з закордоном у Харкові; менші дари одержала бібліотека від різних товаришів з краю і закордону. Сьогодні бібліотека У. Л. Т. вже поважна, нараховує 1261 назв у 1312 томах, посідає книжки майже з усіх ділянок медицини.

Після війни поширило У. Л. Т. свої організаційні зв'язки. По статутіві гуртувалися в т-ві українські лікарі з цілої Польщі, закордонні товариші можуть бути членами-кореспондентами. У 1920-21 рр. вдержувало У. Л. Т. зносини з різними державними українськими медичними установами (санітарні місії, укр. Червоний Хрест і і.) і лікарськими товариствами і видавництвами. Після ліквідації українських державних центрів нав'язало У. Л. Т. взаємини з українськими лікарськими організаціями на еміграції та з поодинокими товаришами розсіяними по цілій Європі і Америці. Ці зв'язки вдержуються до сьогодні. Особливо живі зв'язки в нас зі Спілкою українських лікарів у Ч. С. Р.; від самого початку (1924 р.) її члени приїздили на всі наші з'їзди, співпрацювали постійно в Лік. Віснику (М а т ю ш е н к о, О р т и н с ь к и й, Д о б р и л о в с ь к и й, М а з е п о в а і і.), виступали спільно в делегаціях на всеслов'янських з'їздах, одним словом Спілка українських лікарів у Ч. С. Р. була нашим найкращим товаришем і співробітником у всій праці У. Л. Т.

Особливу увагу звертало У. Л. Т. на взаємини з українськими лікарями на вел. Україні. Зпочатку вдержувалися зв'язки з поодинокими товаришами, що поміщували навіть свої праці в Лік. Віснику (Ш е р е м е т - Щ е р б а к, П у ч к і в с ь к и й, Ш и д л о в с ь к и й, С и с а к). У часи „українізації“, коли там доволі буйно розвивалася українська медична наука, вело т-во переписку з ре-

дакціями деяких мед. журналів (Медичні Вісті, Медичний Архів), одержувало звітлія журнали в обмін, висилало їм звідомлення про У. Л. Т. у Львові, одержувало привіти на з'їзди тощо. У 1931 р. одержало У. Л. Т. з України цілу виставу українських популярних і наукових видань; нав'язалися також кореспонденційні зв'язки з деякими науковими установами (Комісія для вивчання кров'яних угруповань в Харкові) і була надія тіснішої співпраці. Від 1931 р. усякі зв'язки перервалися так, що сьогодні обмежилися вони з нашої сторони до висилки кільканадцятьох примірників Лік. Вісника до наукових установ і бібліотек, з тої сторони не дістаємо ні вісточки, навіть не знаємо, чи наш журнал доходить до адресатів.

Деякі лікарі з вел. України працювали також безпосередньо на терені т-ва як його члени. Це сталося тоді, коли події накиннули їм прикру долю емігранта. Визначні діячі як Е. Л у к а с е в и ч, П. Ш е п ч е н к о, І. Л и п а і інші посилили тоді ряди активних членів т-ва.

Окреме значіння у науковій і організаційній діяльності У. Л. Т. мали з'їзди. Було їх 4. Перший, чисто лікарський, відбувся 8. і 9. XI. 1924 р. Тодішній провід У. Л. Т. розумів, що після припинення видавництва Лік. Вісника настав прорив у діяльності т-ва; відчувалася недостача місця, де можна би поділитися з товаришами своїми і чужими фаховими осягами, недостатніми були зв'язки товаришів у центрі і на провінції. Це були головні мотиви організування з'їздів. Думка була правильною; влаштування з'їздів виявилось не тільки потрібною, але й конечною ділянкою у житті У. Л. Т. Спочатку задумували відбувати з'їзди щороку, виявилось одначе, що це на разі перевищує наші сили і з'їзди відбувалися в більших відступах часу. II. з'їзд відбувся разом з природниками 5. і 6. VI. 1927 р., III. плянували відбути осіню 1930 р.,; перешкодили тому відомі пацифікаційні події в Галичині, що витворили занадто нервову і подразнену атмосферу, так непригожу для наукової праці. III. з'їзд відбувся тому 24. і 25. V. 1931 р. разом з природниками і інженерами. Співка з інженерами виявилася не конче щасливою, організація була занадто тяжкою і складною, а великих користей, особливо інженери, поділені на стільки різнородних фахів, не мали. Тому-то IV. з'їзд відбувся вже знову тільки з природниками 6. і 7. V. 1933 р. Наукових підсумків з'їзду не буду торкатися, вони найдуть відповідне наświetлення в ін. місці. Згадаю тільки, що з'їзди мали все велике значіння для внутрішньої організації У. Л. Т.; при- спорювали йому нових членів, підчас з'їздів нав'язувалися нові, відсвіжувалися старі зв'язки, товариші пізнавалися, виринали нові думки, намічувалися нові напрямні праці, обговорювалися різні організаційні і станові справи, одним словом — наші з'їзди, це свого роду соймова трибуна українського лікарського стану. З'їзди втішались постійно великим заінтересованням товаришів, на кожному з'їзді була прививною приблизно половина організованих

в У. Л. Т. українських лікарів. Після кожного з'їзду оживало замітно життя в т-ві, підсилювався Лік. Вісник. З'їзди стали необхідною частиною українсько-лікарського організованого життя.

Згадати ще треба про участь У. Л. Т. у всеслов'янських лікарських з'їздах. І. такий з'їзд відбувся в травні 1927 р. в Білгороді. На ньому була окрема українська делегація, що виступала від імени У. Л. Т. і Спілки укр. лікарів у Ч. С. Р. Всеслов'янський союз ліка-

СОФІЯ ПАРФАНОВИЧ

голова т-ва „Відродження“

рів задумували зорганізувати на принципі державної приналежності, тому й українська делегація поставила від самого початку домагання, щоби союз прийняв засаду представництва національних, а не державних груп. Справа не була вирішена ані на I., ані ще на II. з'їзді у Варшаві 1929 р., що в ньому ще брала чинну участь делегація У. Л. Т. і Спілки укр. лікарів у Ч. С. Р. як окрема національна група. Перед III. з'їздом у Празі вирішили зорганізувати всеслов'янський союз лікарів на принципі державної приналежності, при чому представники національних меншин могли причіпитися до державних делегацій без права голосу. Тим самим участь в ньому українських лікарів стала неможливою. Пам'ять поодино-

ких людей коротка, пам'ять народів не краща, не сягає навіть 20 років взад. Не маємо причини жаліти цієї невдачі, тим більше, що оцей „всеслов'янський“ союз повстав не з дійсної потреби, чи спільноти інтересів, а був просто витвором амбіції деяких слов'янських народів, які тим способом хотіли зазначити свою наукову, чи культурну вищість. „Всеслов'янський“ союз лікарів перемінився в товариство взаємної адорації кількох слов'янських народів і ніякої його діяльності майже не слідно.

Образ життя У. Л. Т. був би дуже неповним, якщо не згадати би його філій. Члени т-ва розкинені перед війною по цілій Австрії, після війни у цілій Польщі, скупчувалися в переважній частині в сх. Галичині. Центром т-ва був Львів і майже всю працю вели львівські товариші. Не могло це одначе вдоволити товаришів на провінції, що мали охоту до зорганізованої праці. Також участь товаришів з провінції у щотижневих львівських сходах, користування бібліотекою тощо дуже трудне, для багатьох зовсім неможливе. Брали на увагу це вже перші організатори У. Л. Т. і в статуті помістили уступ про заснування філій.

Першу філію задумував зорганізувати невтомний під тим оглядом О. К о з а к е в и ч у Коломиї, бо вже в 1913 р. До війни не вдалося йому одначе виконати того плану. Після війни не закинув він цієї гадки і як тільки відповідно зросло число українських лікарів в окрузі, приступив до її реалізації. Філія заснувалася і відразу зачала працювати в 1933 р. Крім наукової діяльності (відчити, реферати, з'їзди) може філія похвалитися ще одним досягненням, а саме її члени ведуть від 1. січня 1934 р. амбулаторію філії У. Г. Т. для неможливого населення Коломиї і округи. Коломийська філія під проводом О. К о з а к е в и ч а подає певність, що буде постійно розвиватися та працювати доцільно і планоно.

Філія у Станиславові заснована формально значно скорше, бо вже в 1924 р. Довгий час не проявляла вона ніякого життя. Віднова її наступила в 1934 р. (голова К. В о є в і д к а). Об'єднує вона багато членів, є в ній товариші здібні й охочі до праці, філія вже в першому році існування викazuje поважний організаційний і науковий дорібок, дорівнює а то й перевищує працю централі з перед небагатьох років. Треба надіятися, що станиславівська філія стане незабаром другим після Львова осередком українського організованого медичного життя.

На черзі стоїть тепер Перемишль, де над заснуванням філії працює гурт товаришів під проводом М. С т а р у х а. Задумують дальше організувати філію в Тернополі. Організаційна мережа У. Л. Т. поширюється, у Львові поволі залишаться тільки дійсна централія, велика частина завдань перенесеться до провінціальних центрів. Львів радо вітає змагання провінціальних товаришів вести працю в різних осередках. Ми знаємо, що товариші з'ясовують собі гаразд свої цілі і завдання та не сумніваємося, що орга-

нізація У. Л. Т. стане гнучкішою, праця укр. лікарів набере нового розмаху і ширини, філії стануть великим кроком вперед у розвитку У. Л. Т.

До зросту і успіху в організаційній ділянці причинилося в невеликій мірі усправнення діловодства. В. К а ш у б и н с ь к и й довголітній касієр дав т-ву потрібну матеріальну підставу. Наладнали також секретарський апарат необхідний для розвитку організації (Ю. К о р д ю к).

Станові інтереси українських лікарів займали не останнє місце в діяльності У. Л. Т. Товариство все було в такому положенні, що мусіло стояти на сторожі прав членів не як лікарів, але головню як українців. До війни йшла ця оборона іншими шляхами й в інших напрямках, після війни змінилися способи і засоби У. Л. Т. як станової організації. Вже в перших роках післявоєнного існування мусіло т-во зайнятися матеріальною допомогою українським лікарям, чого до війни не бувало; і мимо того, що т-во не мало ні маєтків, ні нерухомостей, не вагалося прийти з поміччю там, де цього вимагав інтерес українського лікарського стану. Для виповнення намічених завдань заснували вже 19. І. 1921 р. допомоговий фонд, що до нього складали товариші добровільно більші чи менші щомісячні жертви. У 1928 р. заключило т-во умову з асекураційним т-вом *Assicurazioni Generali*, у 1931 р. подібну умову зі зреорганізованою Карпатією. Від обох товариств одержало У. Л. Т. більші зачети на провізію. Усю суму приділили до допомогового фонду, т-во докладало ще з власної каси і виплачувало безпроцентові позички і допомоги лікарям і медикам. З лікарів були це головню нострифіканти, колишні студенти У. В. Ш., що після покінчення студій в закордонних університетах, повернули до краю. Хоч товариші не дуже спішаються віддавати зятягнені позички, то У. Л. Т. не жаліє виданих грошей і вважає, що тим способом добре виконувало свій обов'язок. Коли вичерпалися засоби допомогового фонду У. Л. Т. і покінчилася пекуча потреба допомоги нострифікантам, рішило т-во поставити матеріальну поміч на іншій, тривкішій основі не на добровільних жертвах; а саме з почину У. Л. Т. заснувалася в листопаді 1931 р. кредитова кооператива „Лікарська Самопоміч“, що одним з головних її завдань призбирати фонди для допомог потребуючим лікарям і їхнім родинам. Ця акція не найшла, на диво, відповідного зрозуміння між загалом товаришів і кооператива виказує дуже повільний розвиток. Вона розвивається одначе головню завдяки зовсім безкорисній праці управи в особах Л. М а к с и м о н ь к а, В. К а ш у б и н с ь к о г о і В. Щ у р о в с ь к о г о. „Лікарську Самопоміч“ треба вважати дальшим кроком у розбудові організованого життя укр. лікарського стану і тому обов'язком кожного товариша стати її членом та приспішити сповнення шляхетних і корисних завдань кооперативи. Слід згадати, що У. Л. Т. складає в кооперативі всі звороти з позичок і тим

чином призбирує фонди на купно власної хати, що має бути тривкою основою постійного допомогового фонду.

Для доповнення образу станової діяльності У. Л. Т. слід згадати різні заходи і старання, що їх т-во робило в різних роках в обороні укр. лікарів. У 1920 р. інтервенювало У. Л. Т. в університетських властей в справі припинання укр. студентів на медичний факультет; в 1926—1930 рр. старалося впливати на зміну умовин для нострифікантів, кількакратно робило заходи у відповідних властей між 1924 і 1934 р. за прийняттям більшої кількості студентів на медичний факультет. Правда, усі ці старання не мали великих успіхів і це зрозуміле. Більше прикрими справами були інтервенції в обороні станових інтересів українських лікарів у наших установах, як нпр. у справі обсади шкільного лікаря в школах сс. Василянок у Львові. У. Л. Т. мало все велике почуття відповідальності перед українським громадянством за свої вчинки і глибоко відчуло факт, що установа, яка живе коштом українського громадянства посміла зовсім млегко знехтувати обов'язок, дати працю передусім українському лікареві. На щастя такі факти зовсім одиничні, тим більше одначе гідні підкреслення.

Згадати ще треба участь наших товаришів в інших станових організаціях. У раді львівської Лікарської Палати мають українці все кількох членів (останньо трьох), у заряді Палати одного члена. Вони не мають спромоги перевести вирішення наших засадничих постулатів, проте праця їх важна і вимагає багато труду. Не раз вони успішно зуміли охоронити товариша, що на нього подали донос „колеги“, яким поява лікаря-українця псувала інтерес експлуатувати, часто безсовісно, кишеню українського хворого. Від кількох років працює там Т. Б у р а ч и н с ь к и й, що періодичними звідомленнями на сходах т-ва інформує членів про всі важніші станові справи, які там вирішуються.

В інших станових організаціях роля наших товаришів обмежувалася звичайно до обсервації.

На кінець не можна поминути і громадянської діяльності У. Л. Т. Вона не займала останнього місця в т-ві, навпаки густо-часто інші ближчі лікарському фахові справи уступали місця суспільним справам. Українські лікарі знали, що вони в першу чергу відвічальні за здоров'я народу, цієї фізичної основи нації. Для суспільних справ не жаліло т-во ніколи ані труду, ані матеріяльних коштів. Окрему увагу присвячував тим справам Т. Б у р а ч и н с ь к и й так у роках кількакратного свого головування, як і в інших.

Після війни завдання українських лікарів у суспільній діяльності значно поширилися. Край залишився у руїнах, лютували пшесті, інваліди й сироти вимагали негайної допомоги й опіки. Українські лікарі стали зараз-же до праці. Не буду згадувати про давніші суспільні установи, що існували перед війною, як Народня Лічниця,

ВИДІЛ У. Л. Т. в 1935 р.

що в ній головну й суттєву працю виконують лікарі; під проводом високо заслужених директорів (Озаркевич, Дрималик, Куровець, Бурачинський) вона має свою окрему сторінку в нашій історії. В інших установах суспільної опіки відіграли лікарі також не останню роль. У порадні матерей, що про неї я вже згадував, працюють постійно лікарі; довгі роки був у ній ординатором О. Барвінський, пізніше працювали там Д. Лежогоубська-Чубатова, О. Філяс, останньо Т. Туна-Надрагова. У 1919 р. повстав укр. Горожанський Комітет, що його завданням була всестороння поміч жертвам війни і її наслідків. У самаританській секції комітету стали від початку до праці М. Панчишин, М. Музика, І. Куровець і багато інших лікарів і медиків. Пекучою була потреба допомоги інвалідам українських армій; під кінець (1. IX.) 1920 р. відкрили для них захист у Львові і першим його управителем став М. Музика. Пізніше допомогу інвалідам переняло окреме товариство УКТОДІ, до сьогодні однак українські лікарі у Львові і на провінції лікують інвалідів даром. У краю поширювався після війни в жахливий спосіб висипний тиф й інші пошесні хвороби; У. Л. Т. зараз-же після віднови своєї діяльності 3. I. 1920 р. порішило видати відповідне поучення-відозву в справі тифу власним коштом і виасигнувало на те майже всі свої тодішні фонди. Відозву розіслали по цілм краю, на всі знані адреси лікарів, діячів, громадських і парохіяльних урядів. По цілому краю основували захисти для сиріт і в усіх них не обійшлося без видатної помочі українського лікаря. Виявилася потреба постійної лікарської опіки над дітьми і молоддю в захоронках і школах; лікарі переймають цей обов'язок на себе, не оглядаючися на матеріальні користи. Одночасно цілий час вели лікарі словом і письмом пропаганду гігієни, боротьби з пошесними і суспільними хворобами. Кілько й яких відчитів та рефератів у Львові і на провінції виголосили українські лікарі, кілько статей, заміток, нотаток помістили у періодичній пресі, в окремих видавництвах — не дасться сьогодні навіть приблизно підрахувати; це буденна праця, що її лікар вважає не заслугою, про яку варта пам'ятати і передавати майбутнім поколінням, а просто сповненням обов'язку. Праця, хоч йшла невпинно, була однак роздобрена, тим самим не могла приносити потрібних вислідів. Щоби сконцентрувати сили, узгіднити і повести організовану працю над фізичним оздоровленням українського народу заснували в січні 1929 р. Українське Гігієнічне Товариство. Основником і провідником т-ва від самого початку до сьогодні є М. Панчишин, що вложив у нього не тільки масу праці, але й багато гроша. В У. Г. Т. та в його установах (туберкульозний диспансер, амбулаторії, спортова порада, кліматичні стації) головну працю вкладають лікарі. У протиалькогольній роботі в т-ві „Відродження“ від ряду років держить

провід С о ф і я П а р ф а н о в и ч; пропаганду в цілому краю в переважній частині виконують лікарі.

З початком 1933 р. пробувало У. Л. Т. поставити суспільну опіку на наших землях більше пляново і доцільно. За його почином і працею його членів склеїли т. зв. Раду суспільної опіки, що мала складатися з представників поодиноких того роду українських товариств і установ. На жаль ця ідея стрінулася з опором влади і незадовільним розумінням серед нашого громадянства. Справа, на разі, стала на мертвій точці і чекає на більше сприятливий час, щоби дійти до здійснення. Мимо невдачі на тому полі, мають всі установи суспільної опіки в У. Л. Т. завжди щирого дорадника і помічника; сирітські захисти, захоронки, вакаційні оселі і півоселі, садки, бурси, батьківські кружки і і. знаходять між лікарями активних, безкорисних працівників, що не жаліють для них ні часу, ні труду. На полі організації і пропаганди суспільної опіки невтомно працює О. Ф і л я с.

У. Л. Т. звертало також увагу на розбудову наших живців. Зокрема живець „Черче“ завдячує свій розвиток у значній мірі матеріальній і головно моральній підтримці т-ва. Але й інші наші живці і літниси (Підлюте, Зелемянка, Гребенів) втішалися увагою т-ва.

Взагалі сьогодні нема такої ділянки нашого просвітнього чи культурного життя, що ними не займалося би У. Л. Т. і де не працювали би активно українські лікарі. Просвіта, Рідна Школа, Н. Т. Шевченка, Сокіл, Т. П. О. і багато інших, всюди можна найти лікаря від низових установ до головних відділів включно. Нема й не було ніякої події в науковім, культурнім, мистецькім житті західньої вітки українського народу, що на них не відгукнулося би відзивчиво У. Л. Т.; завжди приходило воно з моральною чи матеріальною підмогою там, де треба. Перечислювати все це не має прямо змоги.

Варто підкреслити ще одно: від самого початку існування до сьогодні не було в У. Л. Т. ніколи ніяких спорів ні непорозумінь з політичних мотивів. Хоч між товаришами були й є активні політичні діячі різних напрямків і партій, то на терені У. Л. Т. об'єднувала всіх згідно одна ідея: праця на полі української науки, для добра українського лікарського стану і як завершення широко зрозуміла і свідомо своїх завдань праця у користь української нації.

Спис голов Українського Лікарського Товариства.

1910/11 Озаркевич Евген.	1926 Бурачинський Тит.
1912 Дрималик Сильвестер.	1927 Музика Максим.
1913 Озаркевич Евген.	1928 Бурачинський Тит.
1914 Озаркевич Евген.	1929 Бурачинський Тит.
1920 Куровець Іван.	1930 Музика Максим.
1921 Дрималик Сильвестер.	1931 Подолинський Олександр.
1922 Куровець Іван.	1932 Подолинський Олександр.
1923 Бережницький Іван.	1933 Бурачинський Тит.
1924 Вахнянин Мирон.	1934 Максимонько Леонтій.
1925 Музика Максим.	1935 Бурачинський Тит.

ДОМІВКА У. Л. Т. в 1935 р.

Спис членів Українського Лікарського Товариства.

Рік 1910.

Горбачевський Іван, почес. през.
Білінський Володимир † 1916.
Бурачинський Тит.
Бережницький Іван.
Воевідка Лев.
Гузар Володимир.
Гарматій Гриць † 1930.
Долинський Маріян.
Ікалович Кость † 1921.
Кобринський Володимир.
Козакевич Олександр.
Кос Іван.
Левицький Зиновій.
Мох Іван † 1913.
Олійник Михайло † 1917.
Сафіян Лука † 1926.
Танякевич Кость † 1919.
Трешневський Євген.
Ціпановський Іван † 1931.
Чапельський Володимир.
Янович Володимир † 1931.
Яросевич Роман † 1934.
Вахнянин Ярослав † 1917.
Дрималик Сильвестер † 1923.
Озаркевич Євген † 1916.
Турянський Григорій.
Сушкевич Петро † 1913.

Рік 1911.

Кос Михайло † 1930.
Кобринський Євген.
Петровський Олександр.

Полянський Станислав.
Шмігельський Василь † 1913.
Куровець Іван, поч. член, † 1931.
Вахнянин МIRON.
Гвоздецький Теофіль.
Дроздовський Володимир † 1932.
Соневицький Теодор.
Мацейович Степан.

Рік 1912.

Овчарський Бронислав.
Вітошинський Володимир † 1930.
Струмінський Адам † 1915.
Брилинський Осип † 1934.

Рік 1913.

Полохайло Іван.
Лопатинський Ярослав.
Грушкевич Ярослав.

Рік 1918.

Гайдукевич Євген † 1919.
Марітчак Мальвіна.
Смолин Василь † 1928.
Чочковський Осип.

Рік 1919.

Яремкевич Михайло † 1922.
Балей Святослав.
Барвінський Олександр.
Малішевський Єронім † 1921.
Панчишин Маріян.

Рік 1920.

Дмоховський Степан.
Музика Максим.
Стефанович Іван † 1926.
Лучка Володимир.
Білас Ростислав.
Прийма Остап.
Бачинський Остап † 1926.
Туна Теодозія.
Лаврівський Володимир.
Грабовський Олександр † 1928.
Рихло Іван.
Білозор Володимир.
Щуровський Володимир.

Рік 1921.

Івановський Антін.
Мулькевич Володимир.
Яворовський Теофіль.
Шепченко Петро † 1932.
Подолінський Олександр.
Кашубинський Василь.
Сеген Михайло.
Гинилевич Ярослав.

Рік 1922.

Коцюба Михайло † 1931.
Свідерський Володимир.
Юркевич Амврозій † 1930.
Білецький Василь † 1930.
Липа Іван † 1923.
Совачів Василь † 1924.
Кобільник Володимир.
Фільц Іванна
Питлик Богдан
Сисак Микола
Гамерський Володимир
Гукевич Володимир
Пелех Олександр

Рік 1923.

Петрушевич Петро † 1931.
Вацик Олекса.
Терлецький Микола.

Максимонько Леонтій.
Олексій Євген † 1934.
Сліпий Родіон.
Дмитріюк Василь.
Вербенець Володимир.
Балей Степан.
Гробельний Осип.
Гриневецький Іван † 1929.
Лежогубська Дарія † 1934.
Полотнюк Наталія.

Рік 1924.

Гілецький Микола.
Дольницький Богдан.
Нагльак Яків.
Скоморовський Володимир.
Гринчак Теодор чл.-кор.
Білецький Володимир.
Лукасевич Евмен † 1929.

Рік 1925.

Левицька Стефанія.
Кушнір Степан.
Банах Володимир.
Козицький Микола.
Літинський Микола.
Рубель Степан.
Сірко Михайло.
Цимбалістий Павло.
Рудницька Ярослава.
Рибачевський Олександр.

Рік 1926.

Парфанович Кость.
Брояковський Всеволод.
Довбуш Іван † 1934.
Левицький Іполіт.
Рожанківський Маркил.
Дзерович Маркіян.
Залужний Осип.
Доброміль Михайло.
Парфанович Софія.
Макогонський Юрій.
Іващенко Антін чл.-кор.

Рік 1927.

Гаванський Роман.
 Каранович Володимир.
 Нижанковський Мирон.
 Полотнюк Олена.
 Залеський Микола.
 Дозорський Ярослав.
 Воевідка Кость.
 Гарасимів Петро.
 Кокодинський Андрій.
 Кордюк Юліян.
 Солтикевич Ярослав.
 Хома Іван.
 Яворський Іван.
 Рошинський Петро.

Рік 1928.

Лебедович Омелян.
 Рижій Іван.
 Воробець Тома.
 Ортинський Іван чл.-кор.
 Ортинська Анна чл.-кор.
 Попович Микола.
 Ремешило Іван.
 Баврик Мартин.
 Шекета Михайло.
 Мучій Федь.
 Белей Іван.
 Коцюба Степан.
 Телішевський Ярослав † 1929.
 Чайківська Ольга.
 Гура Осип † 1932.

Рік 1929.

Берест Осип.
 Подюк Іван.
 Свистун Омелян.
 Крушельницька Володимира.
 Козаневич Лев.
 Шкварок Осип.
 Тушицький Омелян.
 Бойко Володимир.
 Ільчишин Михайло.
 Коцюба Володимир.
 Карачко Лукіян.
 Коваль Осип.

Мандзик Михайло.
 Могилянський Роман.
 Парфанович Теодор.
 Пасічняк Володимир.
 Панкевич Софія.
 Станкевич Дмитро.
 Снігурович Степан.
 Сташинський Володимир
 Тимків Максим.
 Ткачук Дмитро.
 Тарашук Павло.
 Шкляр Омелян.
 Левицький Витовт.
 Філяс Осип.
 Книш Іван.
 Лаврівський Олександр.
 Стефанюк Володимир.
 Селянський Остап.
 Трут'як Володимир.
 Ісєвич Анатоль.
 Луцький Августин.
 Мизюк Василь.
 Саламанчук Олекса.
 Старух Михайло.
 Гіжовська Марія.
 Крілик Володимир.
 Маланюк Осип.
 Свистун Богдан.
 Сапрука Богдан.
 Білинський Тарас.
 Дурделло Євген.
 Мельник Клим.
 Стронська Ярослава.
 Баранецький Богдан.
 Гура Роман.
 Ваньо Ярослав.
 Кліш Ізидор.
 Козій Іван.
 Петринюк Юра.
 Скоморовська Софія чл.-кор.
 Селепей Дмитро † 1935.
 Породько Ярослав.

Рік. 1930.

Ганьківський Володимир.
 Корнова Андрій.
 Шиманський Гриць.

Бойко Михайло.
 Каранович Євген.
 Лев Олександр.
 Бородчак Осип.
 Дмитричко Василь.
 Липа Юрій.
 Марковський Роман.
 Мисюк Теодор.
 Савочка Теодор.
 Яківчик Микола.
 Мотлюк Роман.
 Матіяшек Іван.
 Макарушка Богдан.
 Манацький Олександр.
 Несторович Роман.
 Явний Гриць.
 Мацьків Теодор.
 Берест Петро † 1930.
 Радзикевиц Юліян.
 Кривецький Григорій.
 Савицький Осип.
 Клодницький Осип.
 Чаплінський Лев.
 Стасів Дмитро.
 Коновалець Степан.
 Хома Осип.
 Рибачек Ірина.
 Ковальчук Володимир.
 Патрило Ярослава.

Рік 1931.

Брославський Осип.
 Сеньківський Теодозій.
 Коцюбинський Микола.
 Річинський Арсен.
 Домбчевський Ілярій.
 Домбчевська Марія † 1931.
 Стефурак Василь.
 Яремчишин Михайло.
 Білінський Олександр.
 Іванець Роман чл.-кор.
 Рощинська Ганна.
 Васильченко Михайло.
 Грабар Степан.
 Крупка Роман.
 Куцик Василь.

Левицька Наталія.
 Любчак Осип.
 Малис Ярема.
 Осінчук Роман.
 Хомишин Наталія.

Рік 1932.

Бурачинська Олена.
 Кокодинський Антін.
 Сімович Ірина.
 Коржинський Степан.
 Кузів Роман.
 Дзьоба Андрій.
 Зарицький Людомир.
 Комарянський Мирослав.
 Лотоцький Василь.
 Кархут Василь.
 Лукіянович Нарциз.
 Процьків Антін.
 Паращук Дмитро.
 Бандурка Григорій.
 Банах Олексій.
 Дмитрів Гриць.
 Кос Осип.
 Макогонський Дмитро.
 Хмілевський Ярослав.
 Зубик Константин.
 Чвартацький Гриць.
 Коренець Стефанія.
 Матвісів Степан.
 Кулик Михайло.
 Гіжа Михайло.
 Гарбовський Богдан.
 Чубатий Володимир.
 Миколаєвич Марія.

Рік 1933.

Владичин Іван.
 Лотович Матвій.
 Лах Іван.
 Миронович Антін.
 Решетило Теодор.
 Політило Юліян.
 Мігоцький Льонгін.
 Кривокульський Степан.
 Кушнір Олександр.

Тимчишин Микола.
 Логаза Михайло.
 Синенький Петро.
 Терлецький Микола.
 Кульматицький Степан.
 Кебало Кость.
 Сай Тадей.
 Куницький Степан.
 Сивенький Осип.
 Скорецька Олена.
 Гнатчук Микола.
 Шлемкевич Петро.
 Капітан Дмитро.
 Савчак Михайло.
 Омельський Євген чл.-кор.
 Івасюк Володимир чл.-кор.
 Крихтюк Власій чл.-кор.
 Купчанко Сильвестер чл.-кор.
 Курка Микола чл.-кор.
 Лукач Степан чл.-кор.
 Бурачинський Андрій чл.-кор.
 Галин Микола чл.-кор.
 Модна Катерина.
 Савка Теодозій.
 Жук Семен.
 Попович Ірина.
 Самборський Єфрем.
 Руденський Теодозій.
 Антонович Ірина.
 Хомин Михайло.
 Носковська Галя.
 Ясеницька Марія.
 Дмоховський Леонтій.
 Кліпко Володимир.
 Воронка Остап.
 Дубовий Михайло.
 Коцюба Степан Теодор.

Мриц Іван.
 Ольшанський Роман.
 Карпевич Ярослав.
 Лемішка Іван.
 Ключас Всеволод.
 Йойко Славомир.
 Орловський Антін.

Рік 1934.

Турко Роман.
 Семчишин Михайло.
 Собчук Богдан.
 Шалаута Ярослав.
 Станецький Володимир.
 Кивелюк Семен.
 Козакевич Роман.
 Врецьона Володимир.
 Фридрих Микола.
 Недзьвецький Олекса.
 Федейко Ілярій.
 Мохнацький Олег.
 Дзядик Яків.
 Істеревич Степан.

Рік 1935.

Когутяк Володимир.
 Сендецька Розалія.
 Недільський Богдан.
 Долинський Мирон.
 Сендецький Ілля.
 Девоссер Софія.
 Онуфрик Петро.
 Копач Роман.
 Сайкевич Петро.
 Воробель Олекса.
 Горницький Павло.
 Кібзей Тиміш чл.-кор.

Українці-лікарі на Буковині.

Перед світовою війною положення українських лікарів на Буковині було надзвичайно корисне. Директором головного шпиталю в Чернівцях був від 1866 до 1899 р. заслужений лікар д-р Василь Волян. Це один з найвизначніших українських діячів на Буковині. Д-р Волян поклав собі за найголовнішу ціль здвигнення шпиталю, що відповідав би всім новішим вимогам гігієни. Своєю ініціативою і енергією причинився д-р Волян до заснування нового краєвого шпиталю в Чернівцях в 1886 р.

У цьому шпиталі працювали як співробітники визначні українські лікарі д-р Володимир Залозецький і д-р Володимир Филипович. Після смерти д-ра Воляна обняв директуру шпиталю від 1901 р. аж до свого спенсіонування в 1919 р. д-р Филипович. Він причинився значно до розвою шпиталю через оснування бактеріологічної лябораторії і просектури, заложення дитячого шпиталю в Чернівцях і розширення повітових шпиталів у Сторожинці, у Вижниці й в Радівцях.

Підчас директури д-ра Филиповича було більше українських лікарів зайнятих у шпиталі. Працював там д-р Тит Евген Бурачинський довгі літа на хірургічному відділі, після війни перенісся на власне жадання до Львова. Рівнож звісний лікар д-р Володимир Гузар, що працював на внутрішнім відділі та після війни пішов на пенсію. У Кімполюнзі, відтак у Вижниці, був директором шпиталю д-р Олександр Петровський. Додам, що головним санітарним інспектором на Буковині був від 1891 до 1912 р. радник двору д-р Василь Ключенко. Як повітові лікарі служили на Буковині: д-р Евген Кобринський в Кімполюнзі, відтак повітовий старший лікар при правительстві у Чернівцях, остаточно на жадання першого міністра здоров'я в Австрії д-ра Горбачевського іменований підчас війни краєвим інспектором санітарним. У Вашківцях повітовим лікарем був д-р Атанасій Окуневський, в Кіцмані д-р Лев Воевідка та в Сторожинці д-р Михайло Левицький. Перед війною був командантом військового шпиталю старший штабовий лікар д-р Андрій Бурачинський. Згадати-б ще д-ра Олександра Козакевича, тепер у Коломиї, що мав тоді заняття в Чернівцях при правительстві як повітовий лікар. Положення лікарів-українців після війни зовсім змінилося. Наші лікарі по більшій часті пен-

сіоновані, по часті померли. У головному шпиталі в Чернівцях є тепер тільки один лікар примар і один помічний лікар. У цілій теперішній Румунії числимо 37 українських лікарів (між ними 4 окружних); декілька з них в старім регаті, Бесарабії та в Семигороді. В Букарешті практикує дентистка д-р Олена Маєр Михальська. Додаю, що в черновецькім повіті з 80% українського населення знаходиться аж 15 окружних лікарів, в самих Чернівцях 7 міських лікарів, між ними нема ні одного українця.

Тимчасом поробили перші спроби для згуртування українських лікарських сил і влаштували два з'їзди. Від трьох літ існує в двох кімнатах „Народнього Дому“ в Чернівцях „Лікарська Порада“, де в кожний будень ординують безплатно українські лікарі для бідного населення. Матеріяльні вигляди для молодих лікарів несогірші, якщо вони перестануть ждати на державні посади та займуться більше позитивно своїм народом.

Українські лікарі в Америці.

І. Злучені Держави П. А.

До недавна ще не було в Америці ні одного лікаря-українця. Щойно в 1915 чи 1916 р. появився в Шикаго перший лікар-українець В. Сіменович, що помер у минулому році. Незабаром після Сіменовича приїхав з краю С. Гриневецький, що осів також у Шикаго. Рівночасно тоді почали вже з американських університетів виходити дипломовані лікарі. Одним з перших був Кульчицький, а далі йшов ряд інших. Сьогодні нараховують у Злуч. Державах знаних між українцями 26 наших лікарів. Вони розміщені по різних містах і місцевостях, де тільки групуються наші люди.

Найбільше їх у Шикаго, п'ять: М. П. Шишкан, С. Гриневецький, М. А. Мелин, М. Сіменс (Сіменович молодший), І. Е. Смур і К. Тарнавський. У Нью-Йорку живуть чотири українські лікарі: Г. Андрейко, К. Д. Білик, М. Пелехович і Смес. У Філадельфії В. Городиський, П. Романів і С. Р. Черняк. У Клівленді П. І. Михаленко, Е. І. Михаленко і Е. Манкович. У Дітройті А. Т. Кібзей і І. А. Галушка. У Скрантоні І. Кульчицький і М. І. Стець. У Енгсавні В. І. Тимочко і Е. Лавришин. В інших містах А. І. Балко, М. Янкович, М. Клим і С. Кулик.

Між емігрантами з Підкарпатської України знаходиться деяка кількість лікарів українського походження, вони, на жаль, вважають себе мадярами або рускими.

Значно менше наших дентистів у З. Д. П. А.; звісних всього шість: В. Гайович, П. Канчир, Г. С. Скегар, О. Тарнавський (усі чотири в Шикаго), М. Тацій і Козелко.

II. Канада.

Першим українцем, що покінчив студії на медичному факультеті в Канаді був Новак, у 1919 р. В два роки пізніше промувався Оробко та в 1922 р. Кібзей. Останній виїхав пізніше до З. Д. П. А. Усі три студіювали в Мк. Джіл Юніверситі в Монтреалі, що має славу одного з найкращих університетів у Канаді. Пізніше прибували ще далші лікарі так, що сьогодні

в кожному майже більшому місті Канади є лікар-українець. В Едмонтоні їх три: О. Мегас, І. Оробко і І. Верхомир; у Вінніпегу Б. Дима і Г. Новак; в інших містах по одному: М. Буряк, Г. Е. Драган, П. П. Кий, В. Никифоров, П. Потоський, І. Потоський, І. Вацик, І. Якимишак, Е. В. Сварич і Стрільчак.

Стоматологів у Канаді маємо п'ять: П. Гуцуляк, М. Мигайчук, П. Закус, М. Бойкович і Е. Вахна; три перші у Вінніпегу.

Наведений вище список лікарів і стоматологів неповний. Треба сподіватися, що є ще в З. Д. і Канаді більше лікарів-українців. Коли дехто тут не згаданий, то це не сталося нарочно. Пропущені тут лікарі це хіба тільки такі, що не дають про себе нічим знати українському громадянству й тому не можна ніде довідатися про їх існування.

Б. О.

Свідомі завдання...

Свідомість завдання, плановість і тяглість у його реалізації — це вартості, що лягають в основу успішності кожного задуманого діла й ведуть побідною ходою до окресленої мети. Виховати рідному народові здорові тілом і душею, непереможні в шляхетному змаганні кадри молодих лікарів-громадян — це бажання і мрія, що перед двома з половиною десятками літ угольним каменем лягли у будову першої організації української лікарської молоді. Створити як найбільше правдивих лікарів-суспільників, лікарів-громадян і передати їм у дальше життя, як найкращі елементи людського характеру й високі принципи лікарської етики — це девіза, що для неї зродилася „Медична Громада“. Перманентним лейтмотивом перетривала вона у діяльності нашого т-ва до сьогодні й за весь час його існування була джерелом ідейних імпульсів до кожночасної жертвенної праці. Історичний огляд виказує скільки організаційних змін переходила Мед. Гром. й скільки різнородних колод і перипетій ставало на шляху її розвою. Формально нинішня Медична Громада не та, що перед двадцятьма роками й здавалося би з кооперативною Медична Громада нічого її не в'яже. Так, зовнішні форми нашого товариства змінювалися відповідно до політичних катаклізмів і життєвої дійсності, зате, що так скажу, — ідеологія цієї професійно-студентської організації усе була та сама, ясна й недвозначна: Не гаймо дорогого часу, усіма доступними способами добуваймо фахове знання, побіч інтелекту шліфуймо характер, ушляхотнюймо душу й поширюймо горизонти людського думання! Будьмо свідомі, що нас жде безупинна затяжна боротьба за оздоровлення і закріплення нашого національного організму! Покищо за студентськими підручниками, при ліжку хорого, чи над мармурним секційним столиком готовімся до твердого життєвого змагу, добуваймо знання, бо аджеж воно стане нашою зброєю у боротьбі зі суспільними й одиничними недугами, що паразитами насіли наш народній комплекс!

Український лікарський стан — молодий, його перша організація у Галичині (Укр. Лік. Т-во) святкує що-лиш своє 25-ліття, але всежтаки цей стан свідомий своєї ваги для нації, заслуги його для рідного народу приймають для нас, лікарського доросту

вже форми світлої традиції. Розділений політичними кордонами, позбавлений державної самостійності й доведений історією до нужденної безвольної вегетації, нарід наш гибіє серед важких обставин зовнішнього життя. Економічна нужда й гігієнічне неосвідомлення українського села довершують жахливе оформлення нашого сьгоднішнього лихоліття. Туберкульоза, сифіліс, пошесні хориби й налоговий алкогольізм — це лише важніші з безчисленних розкладових черваків, що їддю вжираються у здоровий пень молодого, бо майже в цілості селянського народу. Усі ті суспільні хориби не вбивають відразу, але поволі й поступенно нищать організм і зменшують усяку форму його енергетичних засобів. І саме на цьому чорному, на жаль, реальному тлі тої нашої дійсности рисується постать українського лікаря-піоніра, борця за здоров'я і будучність народу. Під солом'яні стріхи мужицьких хаток, у гнилу атмосферу міських сутерин, у скромні стіни народніх лічниць нести поміч і лік, нести добуток знання і досвід роботящого життя — це завдання правдивого лікаря-українця, що звання свойого не вважає виключно заробницьким варстатом, але безкорисно несе поміч і розраду там, де її треба, серце своє й розум отвирає для всіх терплячих і нещасних, однаково вбогих чи багатих. Цей лікар-людина є одночасно лікарем-громадянином, свідомою своїх завдань часткою української цілості. У села, містечка й передмістя іде він з живим словом гігієнічного освідомлення, бореться з темнотою і неохайністю народу, в читальняних саях викладає основи суспільної гігієни, вчить жити й берегти здоров'я по вказівкам лікарської профілактики. Усе життя на змаговій арені, усе у змагу зі стихійними ворогами українського народу, з хоробою і темнотою, а все те за здоров'я і краще завтра нації. Бож нарід, що сягає по прийдешне і хоче побудувати тривкий політичний організм, мусить попри морально-інтелектуальну дужість мати й фізичне здоров'я. І борцями за оце народне здоров'я перш усього лікарі. Таких лікарів виховувати ставить собі метою Мед. Громада за всі роки свойого існування; усіми способами працює у тому напрямі й що-раз то нові кадри молодих лікарів висилає на „фронт“.

Медична Громада для розвою і дозрівання цієї думки має і впродовж свойого існування мала велику заслугу. Товариство завжди єдало у собі всіх українських медиків львівського університету й було справжнім науковим, культурним і товариським огнищем їхнього життя. На терені Мед. Громади, як і в кожному іншому товаристві, зустрічаються люде високоідейні, свідомі завдання і готові до праці з людьми дещо більше індиферентними. Ці останні, що звичайно остали би осторонь рідного життя, дають опанувати себе непереможному запалові до праці й активности, що у кожній збірній організації промінює від світліших і більше активних працівників. Цей вплив і приклад товаришів і шляхетна форма конкуренції у науковій і культурно-освітній праці кожночасно підносили рівень інтелектуального життя і насильовали громадянську активність членів Мед. Громади.

Велику увагу зверталось і досі звертається у Мед. Громаді на научну й самоосвітню працю. Мед. Громада давала до неї спонуку й усякими дорогами старалася дати своїм членам теж і засоби у формі відповідної літератури й наукового приладдя. Багату фахову бібліотеку т-ва рік-річно доповнюється актуальними випусками світової медичної літератури. Часописня Мед. Громади побіч знаменного числа краєвих часописів доставляє своїм читачам чимало закордонних медичних журналів на кількох європейських мовах. У просторій і затишній домівці користуються члени мікроскопом і цілим рядом гістологічних і анатомо-патологічних препаратів. Комплекти ото-ляринологічного, стоматологічного і іншого приладдя стоять усе до диспозиції заінтересованих товаришів. Самоосвітня праця і взаємна допомога у студіях мають усе в Мед. Громаді гарні зразки та світлу традицію. Різними шляхами змагали ми до збагачення нашого фахового знання а водночас дбали про всестороннє своє освічення і старалися плекати серед товаришів замилювання теж до різних інших ділянок науки й мистецтва. Реферати з медичною, історичною й літературно-мистецькою тематикою, „жива газетка“, що побіч різних статей і звідомлень поміщує огляди медичної преси й літератури, час від часу доклади виголошувані запрошеними представниками українського лікарського світу, дискусії та гутірки над різного роду актуальними проблемами й т. д., і т. д. — це засоби, що ними Мед. Громада багатьома наворотами за час свого існування змагала до своєї мети. Анатомічні, хемічні й інші курси, ведені старшими товаришами, також передригорозальні лекції, ведені товаришами „спецами“, заходи біля видання скриптів — змагали до улегшення товаришам науки й свідчать про велику научну самопоміч і солідарність членів нашого т-ва. Т-во дбало теж про знайомість чужих мов серед загалу товаришів та ініціювало збірні лекції у першу чергу англійської мови. Мед. Громада постійно дбала також про культурну форму розривок для своєї „братії“. Організувала шахові турніри, уладжувала збірні прогульки до музеїв, на мистецькі вистави рідної пластики, до театрів і опери. Зрештою кожночасний провід т-ва кладе сильний моральний натиск на поважне відношення товаришів до науки й щоденних обов'язків та всякими способами закріплює до праці над самим собою. Усе те робили не прихвостем і без застанови, але навпаки планово і у повній свідомості потягнень і їхнього значіння.

Другою сторінкою виховної діяльності Мед. Громади за всі роки її існування — це справа будучих лікарів у культурно-освітній, гігієнічній і загально-громадянській праці. Вона приносила не лише доразову користь і гігієнічне освітлення тим осередкам і установам, у яких члени працювали, але одночасно вишколювала самих працівників і приготувляла їх до прийдешньої піонерської ролі українського лікаря-громадянина, творила активних громадян і борців за здоров'я і гігієнічну культуру народу. Хронологічно переходячи підсумки цієї праці, мусимо ствердити її розвій та що-раз то кращі форми її організації. Уже у 1910 р. існує

у Мед. Громаді відчитова комісія, що займається підготовлюванням гігієнічно-природничих рефератів і висилкою відповідних прелегентів на села й передмістя Львова; провадиться санітарні курси для молоді. Мед. Громада співробітнічає з українськими лікарями у редакції часопису „Здоров'я“. Члени працюють на відповідних станціях у перших українських спортових і руханкових організаціях. Санаторія Мед. Громади у Підлютому свідчить скільки уваги, енергійної праці і матеріального добра жертвувало т-во справі рятування здоров'я вбогої української студентської молоді. Золотими стрічками записалися члени Мед. Громади у формуванні перших частин і в усій історії українського січового стрілецтва. У відповідний час, у час всенароднього чину велику криваву жертву поклала Мед. Громада на вівтарі безталанної Батьківщини. Десятки наших найкращих товаришів лягли буйними головами на полі слави.

Безперечно великі заслуги має Мед. Громада для У. В. Ш. у Львові, зокрема для організації її медичного факультету. Наш К. О. К. (Культурно-освітня Комісія) має за собою світлу традицію і ефективно насилання його праці змагається навіть у відворотній пропорції до числа членів т-ва, що, завдяки труднощам при припинанні українців на медичний факультет, з року на рік меншає. Працюємо під гаслом: якістю мусимо заступити скількість! Майже кожної неділі розїздяться наші медики по всьому львівському повіті й під низенькі сільські стріхи несуть живе слово національного та гігієнічного освідомлення. Ні снігова хуга, ні осіння дощевиця, ані весняні тучі не здержують їх у реалізації ідейних задумів, вони свідомі свого обов'язку й великої ваги своєї праці; розмоклими дорогами й пільними стежками йдуть туди, де їх потреба, куди зове їх непереможний клич інтересу рідного народу. Конференції культурно-освітніх референтів усіх українських студентських товариств у Львові виказують беззастережне першенство Мед. Громади у царині культурно-освітньої праці й висловлюють їй належне признание. Мед. Громада держить перманентний контакт з багатьма громадянськими установами краю (Просвіта, Рідна Школа, Укр. Лікарське Т-во, Укр. Гігієнічне Т-во, Відродження, численні студентські т-ва й т. д.) й успішно спмагає їх у праці. У перших рядах усяких ударних протиалькогольних чи протитуберкульозних кампаній усе ступають українські медики. Враз із лікарями працюють вони у спортивно-лікарській порадні й держать нагляд над національним розумінням і правильним плеканням спорту серед широких мас української молоді. На кожні ферії й свята розїздяться члени Мед. Громади у свої рідні сторони з гарячим зазивом і наказом свого проводу не гаяти часу, але використати його для гігієнічної пропаганди й культурницької праці. З цієї праці здають вони згодом звіт проводові т-ва.

Уже з цього побіжного перегляду праці Мед. Громади на народній ниві, різних її форм і живого насилання слідно, що т-во свідоме своїх безпосередніх обов'язків супроти рідного народу,

водночас планово й послідовно змагає до виховання своїх членів на справжніх лікарів-громадян, гідних ймення українського лікаря.

Мед. Громада все стоїть близько до життя українського студентства й бере у ньому активну участь. Як т-во є вона здоровою клітиною українського студентського організму. Поодинокі члени Мед. Громади працюють у різних ідеологічних студентських організаціях і нерідко займають у них відвічальні й провідні становища. Ми ніколи не забуваємо, що ми перш за все українські студенти й завжди дбаємо про добре ймення та честь цього найкращого й найживішого елементу нашої нації.

Зі становища 25-літнього ювілею перекидаємо живі сторінки минулого Медичної Громади, переглядаємо багатогранну її працю, спиняємося над ідейними інтенціями, що були рушіями кожночасної діяльності, та над засобами, якими змагало т-во до своєї мети й стараємося оцінити їхнє значіння для української дійсності. Чверть століття начислює уже історія Мед. Громади. Це час розмірно може й невеликий, за те для нашого народу це час незвичайно багатий у зміст і події, що іноді набирають символічного значіння і стають зворотними моментами. На ленті цього бурхливого часу, на переломі політичних дійсностей і психічних пермутацій прийшлося Мед. Громаді ставити свої перші кроки й розвивати своє діяння. Тяжко приходило т-ву боротися за своє право існування. Кілька разів ставало воно віч у віч з дилемою: бути чи не бути; кілька разів треба було змінити зовнішню форму організації. Енергія й незломний запал людей, що кожночасно в Мед. Громаді діяли, побідно перемагали усі труднощі та перешкоди і в ефекті: Мед. Громада перетривала 25 літ і станула на сьогоднішній площині свого розвою.

Звідкиж стільки відпорности й внутрішньої сили, що у це бурхливе чвертьстоліття не тільки, що не дали нашому т-ву впасти, але й запевнили йому розвій і закріплення, що надхнули його невмірущою потенцією життя? Відповідь на те одна! Велика й непереможна любов до рідного народу, свідомість завдання і великої місії, що очідає українського медика, це невміручі джерела сили, що золотим струмком переливаються крізь усю історію Медичної Громади, що багатство праці й різноманітність її форм роблять одним послідовним і свідомим змаганням до окресленої мети.

Начерк історії Медичної Громади. (1910—1925)

Т-во Медична Громада, що об'єднує українців-студентів медичного виділу львівського університету, повстала 1910 р. Від того часу різно представлялася її доля. Бували хвилини цілковитого припинення діяльності (як час світової війни) — були й хвилини світлі, як хочби роки 1918—1924. Чейже Загальні Збори з 30. X. 1918 р. були присвячені опрацюванню пляну санітарної акції на час Великого Листопада, чейже одною з перших жертв листопадових днів був член Медичної Громади Шкондиюк, чейже Медична Громада поставила медичний факультет Української Вищої Школи під оглядом організації на тому рівні, на якому він стояв.

Різном пристосовувалася Медична Громада до життя, різні організаційні форми прибирала відповідно до хвилевих кон'юнктуральних обставин, та завжди ідея була одна: дати майбутньому лікареві деяке мінімум фахового і суспільно-громадянського вишколу, заки піде у вир життя.

Що дотичить початків Медичної Громади, то до 1907 р. не можна було думати про заснування осібного товариства для українців-медиків, бо на цілому медичному виділі львівського університету було їх тоді 5—6 осіб. Щойно в ак. р. 1908/9 гурт студентів на чолі з Іваном Стефановичем (сотник лікар У. Г. А., бувш. нач. лікар самбірської бригади, † 23. XII. 1926), Лукою Шустом († 1912 р.), Євгеном Гайдукевичем¹⁾, Максимом Музикою, Іваном Рихлом і ін., почав думати про заснування осібного товариства для українців-медиків. До того часу належали вони до т-ва „Biblioteka słuchaczów medycyny“, що до 1905 р. об'єднувало медиків усіх народностей. У 1905 р. виступили з нього вшехполяки і zaloжили своє „Koło medyków“. У „B. S. M.“ остали українці, жиди і тзв. поступові поляки. Біля 1909 р. в цьому т-ві почалися тертя, бо поляки хотіли т-ву надати польський характер і робили старання, щоби в тому напрямі змінити статут. Незабаром після заложення Мед. Громади вони таку зміну статуту в насильний спосіб перевели (мимо того, що більшість голосів на зборах було

¹⁾ Подано за „Лікарським Вістником“ ч. 1—2 ex 1929, ст. 34.

проти зміни). Тоді українці покинули демонстраційно салю та виступили грімляльно з т-ва.

Статут, що його вносив ініціативний комітет до намісництва, кілька разів відкидали і щойно рескриптом з дня 31. V. 1910 р. XII 1756/7 затвердили.

I. Загальні Збори відбулися 22. VI. 1910 р. Пора була недовідна, бо багато діяльних членів, навіть з ініціативного комітету, покликали на військові вправи, так що на заг. зборах було тільки 17 осіб, хоч медиків-українців було тоді біля 30. Заг. збори відбулися в домівці Академічної Громади при вул. Зиблікевича 3. Зборами проводив Лука Шуст, секретарював Ю. Божейко. Присутні були: О. Барвінський, В. Білозор, Ю. Божейко, Микола Ваврик, Михайло Ваврик, С. Гасюк, М. Козак, О. Кордасевич, Т. Крохмальний, Е. Олексій, І. Посмітюх, І. Рихло, М. Сапеляк, Д. Сприс, К. Ступницький, Л. Шуст і В. Щуровський.

Першим головою вибрали О. Кордасевича, містоголовою М. Козака, секр. Ю. Божейка. З огляду на те, що Виділ вибрали перед самими фєрїями, не мав він часу розпочати ширшої діяльності та обмежився тільки до ведення інформаційного бюра для нововступаючих на університет. Діяльність на ширшу мету започаткував щойно наступний Виділ — з Б. Чабак о м як головою, В. Щуровським як містоголовою і Л. Садовською та відтак К. Сосенком як секретарями.

До перших потягнень нового Виділу належить зачислити рішення вступити до Студентського Союзу і рішення просити проф. І. Горбачевського з Праги прийняти протекторат над товариством. Проф. Горбачевський протекторат прийняв і завсіди матеріяльно і морально підтримував т-во. Для кращої праці в товаристві створили 3 комісії: 1) для справ санаторії, 2) для створення української лікарської термінології і 3) для улаштування відчитів.

Комісію санаторійну покликало до життя рішення Виділу з дня 20. I. 1911 р. — тоді саме „рішено заложити санаторію для лічення грудних недуг серед української молоді“. У порозумінні з представниками інших студентських товариств звернулася Медична Громада до митрополита Шептицького за матеріяльною допомогою. Митрополит поставився дуже прихильно до заходів Медичної Громади, відступив до вжитку на санаторію дім у Підлютому і закупив велику частину інвентаря.

Санаторію вела Медична Громада протягом 2 літніх фєрїй 1911 і 1912 р. У 1911 р. лікувалося 11 хорих, в 1912 р. — 8. Подань за прийняттям до санаторії було більше, але їх мусіли відкинути ізза недостачі місць. Кошт удержання і лікування виносив засадничо 80 корон, але більшість хорих мала знижки. Сезон тривав від 1. VII. до 31. VIII. Лікарями були в I. р. др. І. Зон і др. М. Панчишин, в II. р. др. Занько. Вислід лікування, як вказує звіт др. Панчишина, був у всіх хорих дуже добрий.

Після двох років рішили для ведення санаторії створити окреме загально-студентське т-во „Лічнича Поміч“.

Санаторія, заки її передали т-ву „Лічнича Поміч“, вимагала незвичайно багато праці від членів Мед. Громади. Т-во не мало надто багато членів, не мало великих фондів, бо спиралось тільки на вкладках членів і на евент. жертвах посторонніх осіб. Приходилося при недостатчі фахового вишколення орудувати кількома тисячами корон і вести всі доволі складні агенди санаторії. Не диво отже, що були нераз маленькі непорозуміння, які одначе не затемнюють ясного образу цієї сторінки життя Мед. Громади. Піднести треба заслуги Ч а б а к а для санаторії. Від нього вийшла ініціатива і він вложив львину частину праці в zorganizовання

ОМЕЛЯН КОРДАСЕВИЧ

І. голова Мед. Громади.

і ведення цієї установи в першому році. Належить тільки дивуватися відкіль в наших попередників найшлося тільки енергії, що поруч справи санаторії, вели інтенсивно ще й іншу роботу, гол. в двох інших комісіях і поза ними.

Комісія для справ української лікарської термінології в складі Чабак, Музика, Щуровський і Стефанович мала підготовляти чи творити українську лікарську термінологію. Комісія нав'язала кореспонденційні зносини з Н. Т. ім. Шевченка в Києві, гол. з його медичною секцією, що її головою був др. Черняхівський. Комісія розпочала свою працю систематичним збиранням назв, що вже до того часу находилися в нашій науковій літературі, в підручниках, у медичних збірниках наукових товариств у Львові і в Києві та в популярно-наукових виданнях. Як повела комісія дальше свою роботу і що сталося з матеріалом нею зібраним, нам не відомо.

Діяльність відчитової комісії з перспективи літ для нас особливо дорога, з огляду на увагу, що її теперішня Мед. Громада присвячує культурно-освітній праці. Коли взяти під увагу обставини, серед яких треба було починати перед війною відчитову діяльність, то треба признати, що медики мусіли мати дуже багато запалу, починаючи її. Відчитову діяльність кожночасний Виділ старався поставити на відповідній висоті і така світла традиція не мало причинилася до того, що останніми роками несповна 50 членів Мед. Громади давало протягом року стокількадесять рефератів по селах.

Офіційним початком відчитової діяльності Мед. Громади належить уважати день 27. X. 1910 р., коли на засіданні Виділу на внесення М у з и к и „рішено почати відчитову діяльність“. У початковій концепції виклади мали відбуватися у Львові; тому одначе, що кожної неділі і свята у Львові давало реферати т-во ім. Петра Могили, члени Мед. Громади обмежилися до провінції. У 1910 р. відбулися 4 реферати; 2 тов. Ч а б а к а в Долині: „Гігієна“ і „Інфекційні недуги“, 2 тов. Г а с ю к а в Селиських і Горбачах: „Перша поміч у наглих випадках“.

Виявилася при тому потреба відповідних таблиць і популярного підручника в українській мові. Тому комісія постановила видати такі таблиці і підручник. Виконанню цього гарного плану перешкодила війна, що так багато планів взагалі в Мед. Громаді перервала в стадії реалізації.

У час воєнних настроїв у 1912 р. Мед. Громада влаштувала власними силами „самаританські курси“, що були тоді модними в цілій Австрії. На тих курсах члени Мед. Громади дали серію викладів з ділянки першої помочі, з особливою увагою на поміч раненим. Вели також практичні вправи в перев'язках, штучному віддиханні і т. д. Курси тривали кілька тижнів, мали велику кількість учасників (біля 80, переважно жінок) та тішилися великим признанням і успіхом.

Відчитова комісія дала також ініціативу до співпраці Мед. Громади у журналі „Здоровле“, що його у 1912—1914 рр. видавало Українське Лікарське Товариство. Члени Мед. Громади працювали в редакції і адміністрації цього журналу та містили також у ньому свої статті (Б о ж е й к о, С к о м о р о в с ь к и й і інші).

Виділ Мед. Громади прикладав ще доволі велику вагу до придбання фахової бібліотеки для вжитку членів; одначе купівлі фондів т-ва не дозволювали на закупно більшої кількості дорожчих нових видань. Тому значна частина бібліотеки складалася з книжок подарованих товаришами, або куплених okazійно. Не диво, що в таких відносинах бібліотека не стояла на такому рівні як тепер, де виділ завдяки субвенціям може видавати річно близько 1000 золотих на закупно нових книжок.

Крім цього в т-ві йшла нормальна праця, праця над фаховим формуванням членів. У Мед. Громаді відбувалися передригоро-

зальні курси з хемії, анатомії, що на них викладали старші товариші і в цей спосіб підготовлювали молодших до ригорозів.

Товариське життя зосереджувалося у домівці, що на неї т-во видавало більшу частину усіх своїх приходів, на які склалися майже виключно тільки вкладки членів. На вні у ділянці товариського життя виступила Мед. Громада пораз перший у 1911 р. влаштуванням балю медиків. Від того часу щорічне улаштування такої імпрези стало вже традиційним. Перший баль Мед. Громади

БОГДАН ЧАБАК

ІІ. голова Мед. Громади.

це була у товариському житті у Львові сенсація. Назва баль і заповіджений на запрошеннях обов'язковий бальовий стрій, це було тоді для львівського громадянства щось нового. Цей перший баль виробив подібним імпрезам М. Г. уже тривалу марку найбільше елегантних¹⁾.

Члени Мед. Громади були рівночасно членами загально- сту-

¹⁾ Генезу цього можна пояснити, коли візьмемо на увагу одну сторінку психіки тодішнього нашого громадянства. Воно вважало себе так бідним, що діти його могли студіювати теологію, з бідою ще філософію і права а вже ніяк „дорогу“ медицину. Тож і медиків вважали загально і посеред студенства паничниками, хоч вони на загал так само голодували і мерзли як інші студенти. Не диво, що у висліді також у самих медиків виробилося почуття їх до деякої міри „даристократичного“ положення. До скріплення цього причинювалося подекуди добре матеріальне положення лікарів в тих часах.

дентських українських організацій. Вони брали діяльну участь у загально-студентському житті, що стало тоді під знаком завзятої боротьби за український університет у Львові. Давали вони гарні докази сильної волі і характеру у цій боротьбі. Коли у 1910 р. після подій, що в них жертвою впав Коцко, наступило на короткий час психічне заломання нашого студентства, тоді власне тільки поміж медиками найшлося двох, що витривали на становищі та не покорилися університетським властям. Наша медична організація, хоч і не дуже чисельна, була на стільки сильна, що рішала нераз при подіях на медичному факультеті. Тут приміром у 1913 р. поляки не зуміли перевести страйку в наслідок спротиву українців, хоч на усіх інших факультетах страйк вповні перевели.

Передвоєнна М. Г. залишила у висліді своєї ледви чотирьолітньої діяльності, як цінні здобутки, тривку підставу для організації, правильний напрям праці та вироблення здорового почуття солідарності і національного обов'язку.

З людей, що їх назвища найчастіше стрічалось в протокольних книгах з тодішнього часу належить згадати: Чабак Б., Стефанович І., Музика М., Тарнавський Г., Гайдучок С., Щуровський В., Пачовський О., Рихло І., Сіминович Р., Білосор В., Желехівський М., Барвінський О., Балеї С., Малис Я., Парфанович К., Скоморовський В., Філяс О. і ін.

Цей жмуток фактів, це все, що можна було про життя у Медичній Громаді до війни дізнатись зі сухих нотаток та оповідань тодішніх членів. Та вже з них видно, що праця йшла, плани дальшої діяльності начеркнено широко та сміливо, але проведення їх у життя припинила війна.

Наступила трилітня воєнна перерва, що допровадила Мед. Громаду до цілковитої матеріальної руїни так, що люде, які хотіли відновити діяльність мусіли всьо зачинати від початку. Та проте діяльність відновили і скликали заг. збори 18. XI. 1917 р.

Звіт виділу здав містоголова В. Скоморовський. Невеселі новини подав він. Перш за все війна забрала 7 товаришів з головою т-ва на чолі. Згинули: Желехівський (31. III. 1917), Куровець, Носковський, Пасічинський, Рогуцький, Сіминович і Щирба. Усе майно т-ва пропало, з давньої Мед. Громади остала тільки ідея і горстка людей, бо багато членів т-ва ще на фронті. Не диво, що виділ, який мав почати працю складався у більшості з жінок.

Виділ працював не довго, бо тільки до 30. X. 1918 р., коли то наступила нова перерва до 1921 р. Підчас того року діяльності уся енергія йшла у тому напрямі, щоби розшукати пропавші частини інвентаря Мед. Громади. Крім цього спеціальна комісія т. зв. індексова дбала про індекси товаришів-фронтовиків, збирала їм підписи і полагоджувала усі формальності, щоби вони по можності не втратили років. З важніших тодішніх потягнень цікавим, у порівнанні з теперішніми відносинами, факт, що вислали делегацію до проф. Марковського, щоби просектор був замкнений

у наші свята. Позатим у крузі заінтересувань станула справа санаторії, що її війна комплетно знищила.

Останній документ з того часу, який нам остав, це початок протоколу зі Заг. Зборів 30. X. 1918 р. Були вони, як знаємо з оповідань учасників, присвячені надходячим подіям і підготовці до них. Не стало вже часу вписати до книги протоколу з тих Зборів і пропав нам у цей спосіб один з документів, що свідчили про те, що український медик у міру своїх сил старався станути завжди на висоті завдання, яке йому ставила хвилина. Він знав свій обов'язок і його виповнював, без самохвальби і без перехвалої, як вмів найкраще; нагороди не чекав, бо знав, що за сповнення обов'язку нікому не належить нагорода.

ЧЛЕНИ МЕД. ГРОМАДИ в 1917 р.

Віднова діяльності після війни наступила 30. III. 1921 р.

Настали для товариства гарні часи. Мед. Громада об'єднувала тоді усіх студентів медичного факультету Української Високої Школи. На Мед. Громаді лежав тоді теж обов'язок дбати про організацію цього факультету; що Медична Громада добре вив'язалася зі свого завдання, доказує факт, що медичний факультет стояв під оглядом організаційним найвище зі всіх факультетів У. В. Ш.

Запал до праці був тоді величезний. Не зважаючи на перепони зв'язані з частими змінами місця викладів, з частими відвідинами органів адміністраційної влади, студії йшли правильно, так що загралицею студенти У. В. Ш. здавали на чужих університетах іспити здебільша з відзначенням.

У зв'язку з тодішніми часами згадуються найбільше назвища: Т. Воробець, С. Коцюба, Я. Небиловець, Е. Гронський, М. Попович, Ю. Радзикевич, О. Філяс, Ф. Мучій, С. Панкевичівна, В. Сташинський і ін.

У домівці Мед. Громади при вул. Марка 20, І. п. був тоді осередок товариського і наукового життя мед. фак. У. В. Ш. Мед. Громада розшукувала льокалі на виклади та вправи, матеріяли до вправ, видавала скрипти, тримала зв'язок між професорами, квестурою і студентами. Ця діяльність була не до вподоби адміністраційній владі і 9. XI. 1924 р. т-во Медична Громада перестало існувати.

Однаке мед. факультет і члени не могли остати без організаційного осередка, тому на місце розв'язаного товариства заснували кооперативу Медична Громада, що письмом з дня 16. XI. 1924 р. повідомила магістрат міста Львова, що „відчиняє канцелярію при вул. св. Марка ч. 20. І. п. Склеп натомість намірєє відчинити з днем 1. січня 1925 р.“.

Відношення кооп. „Мед. Громада“ до т-ва „Мед. Громада“ очеркує докладно ухвала управи кооперативи з 1. XI. 1924 р.: „тому, що кооператива „Медична Громада“ у своїх научних цілях майже цілковито покривається зі завданням бувшої „Медичної Громади“, являється отже її правною наслідницею“. Тому кооператива перебрала усіх бувших членів товариства і старалася перебрати також його майно, оскільки це було можливе, бо бібліотеку і весь інвентар опечатала поліція.

Так знову почалася нормальна праця. Видавали скрипти, рішили вести чайню для членів і т. п. „Медична Громада“ творила тоді організаційну цілість з „Філософічною Громадою“, бо та не була затверджена; її члени перед владою легітимувалися уділовими книжечками „Медичної Громади“.

У 1924 р. зліквідувалися У. В. Ш. і у зв'язку з тим багато її бувших слухачів виїхало за кордон, так що кооператива „Медична Громада“ мусіла опертися тільки на медиках записаних на польський львівський університет. Було їх однаке замало, щоби кооператива могла самостійно даліше існувати і добре розвиватися.

Тому люде, що були згуртовані у кооперативі „Медична Громада“ почали робити заходи до заснування статутowego товариства, затвердженого університетом; старання вкінці увінчалися успіхом і 1926 р. починається новий етап у житті Медичної Громади.

Кооператива „Медична Громада“ зріклася свого майна у користь товариства „Медична Громада“, члени кооперативи стали членами товариства і кооператива на ділі перестала існувати. Кажу на ділі, бо на папері вона існує ще досі.

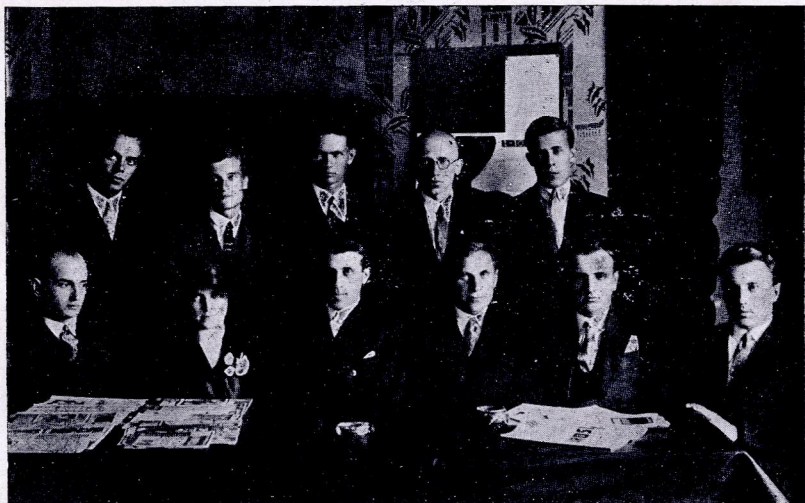
Так до 1926 р. треба було тричі змінити статут, тричі починати перервану працю від початку. Та помимо тих перепон т-во все находило людей, що радо працювали і допроводжували пе-

рервану працю до такого позему, на якому була перед її перерванням, а то й до вищого.

Десять літ відновленої праці „Медичної Громади“.

(1925—1935)

При кінці 1924 р. неблагані обставини нашої дійсности за-
ломили оту „залізну та незломну волю наших молодих поколінь“¹⁾,
що окрилювала їхні юнацькі пориви, їхні геройські зусилля і зма-
гання — збудувати величний Храм Української Науки, оце ослі-

ВИДІЛ МЕД. ГРОМАДИ в 1929/30 р.

плююче джерело світла, що в нашу тодішню сумну й нероз'яснену
сучасність кидало стоясні промінні великих надій, шляхетного
ідеалізму й палкого патріотизму. Історія Медичної Громади ясно
виказує, як біля цієї високої, всеобіймаючої цілі згуртувалися
численні ряди молоді й професорів; вона дає наявний доказ, що
можливе є відтворення давніх високошкільних відносин (*universitas magistrorum et studentium*) тоді, коли кермує всіми думками
й починаннями єдина воля — завершити культурні стремління
Нації.

І з яким жалем невимовним, по літах зусиль, по літах герой-
ського, повного посвяти прямування до визначених мет, прихо-
дилося молодим подвижникам ідеї вступати в сірі мури школи,
яка ще кричала свіжою пам'яттю сецесії, роз'ятрювала в душах
ясний спогад розбитих трудів.

¹⁾ В. Мудрий.

Коли з початком 1925 р. почали вписуватися українці на медичний виділ у Львові, молодий і енергійний дух не дозволяв попадати в апатію, але наломлював обставини для своїх духових і культурних потреб. Твориться ініціативний гурток, що укладає статут для Мед. Громади та старається виведати його затвердження у властей. Вислідом тих заходів були І. Загальні Збори Мед. Громади 25. квітня 1926 р. Предсідником зборів був т. Берест Осип, секретарями т. Панкевич Петро і Лев Олександр. Загальні збори передискутували статут зложений ініціативним гуртком, рішили не згадувати в ньому про національну приналежність членів („Т-во Медична Громада у Львові“) тому, що Сенат терміну „український“ затвердити не хотів. (Ця справа стала опісля предметом щорічних старань виділів, та щойно після дев'ятох літ вибороло т-во признання національної приналежности членів). У склад виділу ввійшли тт. Берест О. голова, Макарушка Б. м.-г., Лев О. секр., Осінчук Р. скарбн., Любчак О. бібл., Сай Т. господ.

Виділ зразу занявся відзисканням майна Мед. Громади, що частинно було в санаторії у Підлютім, решту опечатала поліція в домівці У. Л. Т. Наладнали цілий ряд організаційних справ, довгими заходами придбали в травні 1926 р. домівку в Акад. Домі, що причинилося до оживлення товариського життя в Мед. Громаді; нав'язали контакт зі старшим громадянством та студентськими медичними секціями в краю і закордоном (Відень, Прага). Активною була участь Мед. Громади в організації львівського українського студ. життя (Студентська Самопомочева Централя і т. д.).

Незавидний був фінансовий стан т-ва. Заходи одержати субвенцію, мимо щирої піддержки куратора дек. Косковського В., мало причинилися до посилення приходів. Розбудова агенд т-ва, така конечна для успішної діяльності Мед. Громади, не могла з цієї причини поступати вперед. І тому кількакратно звертався Виділ до загалу українських лікарів, щоби вступали в спомагаючі члени Мед. Громади, але ці зазиви були безуспішні. (В той час аналогічне т-во жидівських студ. медиків мало 300 лікарів жидів спомагаючими членами)¹⁾.

Надходили великі літні ферії і вривалася праця в т-ві. Виділ поручив членам давати відчити на гігієнічні й лікарські теми, ангажуватися в культурно-освітній праці по селах, приєднувати нових членів Народній Лічниці. При кінці серпня і у вересні уділювало т-во інформацій про мед. студії у Львові; давало оповістки до часописів, письменні відповіді та зорганізувало інформаційні дижури членів у домівці.

Після ферій відбулися 14. XI. 1926 р. другі Заг. Збори Мед. Громади в присутності новоіменованого куратора проф. З. Штайнзінга і 65 членів. На них, за почином т. Кархута Василя, знову зак-

¹⁾ Зі звіту т. Береста на Заг. Зборах 26. XI. 1926.

туалізували справу санаторії в Підлютім, що її вела Мед. Громада в т. зв. білій палаті, відступлений на ту ціль Ексц. Митр. Шептицьким. У воєнних роках її майже зовсім понижили. Тепер Мед. Громада старалася продовжувати наново добре діло. Створили „Комітет будови санаторії“ (Кархут, Сахно, Терлецький), що мав повести цілу акцію. Та серед загалу українських лікарів і старшого громадянства живішою була у той час думка будови українського шпиталю, тому й Мед. Громада відсунула свої плани й приступила до співпраці в тому напрямі; думки про санаторію не кинули в забуття; вона ожила по кількох літах, її знову відвигнули при праці над створенням фонду „Дому Українського Медика“.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ МЕД. ГРОМАДИ в 1932 р.

У 1927 р. Мед. Громада об'єднала майже всіх українців медиків львівського університету та заспокоювала їхні духові й фахові потреби. Виділ старався збільшити книгозбірню т-ва, що мала в той час мало книжок і недовдавало у ній новіших видань. До тої цілі Виділ зміцнив акцію приєднування спомагаючих членів. Першими спомагаючими членами Мед. Громади стали проф. М. Панчишин (150 зол.) і проф. З. Штайзінг (15 книжок). Крім того в 1927 р. перейшла на власність Мед. Громади бібліотека українського студ. Т-ва в Празі, що тоді зліквідувалося.

Виділ старався оживити внутрішню діяльність т-ва. Запросив визначних українських лікарів, що виголосили в Мед. Громаді цінні відчити, закупив ряд допоміжних до науки приладів і препаратів. Виділ часто інтервенював у справах членів через свого відпоручника в Т. П. О. та в „Студентській Громаді“. Для зміц-

нення товариського співжиття членів виконали відзнаки (у синій, золотій і червоній красці).

Виринає також думка пляново zorganizувати зовнішню діяльність Мед. Громади, створенням особної комісії, що давала би відчити й влаштовувала поїздки з гігієнічними рефератами (Макарушка). Конечність цієї важкої ділянки в zorganizованому житті студентів-медиків, чітко відмітив т. Сахно в своєму рефераті: „Завдання українського студента-медика в суспільній праці“, що його виголосив на III. Заг. Зборах 20. XI. 1927 р. Тоді утворили Культурно-Освітню Комісію (КОК) і надали правильні організаційні форми культурно-освітній діяльності Мед. Громади.

В наступному 1928 р. праця Мед. Громади йшла головню в двох напрямках: 1) праця серед самих членів і 2) праця на громадянському полі.

Для тіснішої співпраці з членами влаштовував виділ часто ширші сходини всіх членів, що на них обговорювали справи т-ва та виголошували відчити.

Виділ старався виеднати в ректораті дозвіл носити українські студентські шапки, подібні, як носили в той час члени Української Студ. Громади у Львові, але помимо кількакратних подань, навіть відклику до міністерства В. Р. і О. П., справу поладнали негативно. Одначе студенти-медики, мимо такого поставлення справи, шапки носили, часто попадали в конфлікт з польськими корпорантами, що доводило до різних перипетій з поліцією, бо та потягала виділ Мед. Громади до відповідальности.

І вже тоді виринає думка (Сай) врочисто відсвяткувати ювілей Мед. Громади (20-ліття існування), влаштувати академію та видати друком історію, але щойно в п'ять літ пізніше завершилася вона чином в оцій книзі.

Зовнішня діяльність Мед. Громади проявлялася у живій участі в загально-студентському українському житті. Від 1. X. 1928 року Мед. Громада приступає до організації і ведення Загально-Студентської Читальні, де делегат М. Г. т. О с і н ч у к співпрацює з делегатами „Студ. Громади“, „Основи“, „Ватри“ й „Торговельника“. Мед. Громада бере теж чинну участь у спільній збірковій акції в Місяці Студента, та наві'язує зв'язки з Центральним Студентським Українським Союзом; відпоручники М. Г. тт. К о п а ч і К о з а к працюють у Комісії праці при Т. П. О.

Мед. Громада енергійно співпрацює у громадянському комітеті будови шпиталю (Л ю б ч а к, Д з я д і в), жертвує на цю ціль 50% доходу з традиційного балю, заохочує членів до співпраці з акцією комітету.

Виділ наві'язував теж зносини з українськими медичними товариствами в Києві, Харкові й Одесі; на прохання „Українського Медичного Архіву“ С а й і К о г у т я к виготовлюють з доступних їм у той час джерел короткий начерк історії Медичної Громади, що опісля друкується у тому журналі й у „Студентському Віснику“.

Надійшли знані 1-листопадові події 1928 р. і повторилися давні виступи, практиковані вже не раз передтим. Домівку Мед. Громади, під час нападу польських студ. корпорацій на Академічний Дім, поруйнували дощенту. Ця сама доля стрінула всі домівки й убікації поміщені в партері Акад. Дому, також малярську виставу учнів Новаківського, що в той час відбувалася в авлі.

Жахливий образ цієї руїни відтворює звіт господаря¹⁾. „В домівці понищили шафи, поломали крісла, побили кліші проєкційного апарату, зникли шараги й умивальня, пропала частина книжок з бібліотеки (нові видання) і т. д.; на університеті знищили

ЧЛЕНИ МЕД. ГРОМАДИ в 1934/35 р.

габльотки т-ва, здерли клепсидру з брам мед. інститутів, що повідомляла про смерть нашого товариша Панкевича“.

Багато медиків поарештували, тільки частину їх, завдяки кураторові проф. Штайзінгові, звільнили.

Ці справи глибоко відчували медики, тому й події знайшли своє всестороннє і багатомовне освітлення на найближчих IV. Загальних Зборах з 2. XII. 1928 р. в резолюціях, що їх сформулювали Тимчишин і Сай: Загальні Збори „суворо осуджують причинників усіх шкід, які понесла Мед. Громада та звертаються до університетських властей, щоби рішуче нап'ятували згаданий злочин студ. корпорацій та дали Мед. Громаді сатисфакцію за

¹⁾ Зі звіту господаря тов. Лещинського.

втрата". Крім цього Загальні Збори протестують:¹⁾ „1) проти того факту, що польські студ. корпорації при допомозі палиць не допускали в днях 5. і 6. листопада 1928 р. українських студентів-медиків до викладових саль і лябораторій. 2) Забороняли українським студентам-медикам розмовляти між собою у своїй рідній мові в будинках університету й викидали їх силою з цих будинків“.

Придбання сталої домівки, зміцнення організаційної сгачности т-ва, упорядкування бібліотеки, поширення участі членів у культ.-освітній праці — це частина завдань, наложених на новий виділ 1929 р.

Розпочалася систематична плянова праця у Мед. Громаді. Перевели перереєстрацію членів, видали нові виказки. На зазив виділу ряд виключених товаришів вписався знову до Мед. Громади. Привели до ладу й відновили касові книги, впорядкували бібліотеку й особним правильником унормували користування з неї. І вкінці Мед. Громада могла знов по руїні вести правильну працю.

У березні 1929 р. одержала Мед. Громада вже сталу домівку, виключно для свого вжитку, без жадних співмешканців. Була це кімната з голими стінами. Щоби заощадити коштів, самі виділові привели домівку до порядку.

Зміцніли давні дружні відносини Мед. Громади з українськими мед. товариствами у Варшаві, Кракові, Познані й Вільні, зі студ. т-вом „Буковина“ в Букарешті, Студ. Централєю та мед. товариствами на Радянській Україні. Зі старшим громадянством удержували зв'язки на терені Україн. Лік. Т-ва, Укр. Гігієн. Т-ва, Просвіти, Сокола, Луга, Т. П. О. і ін.

Визначну участь бере Мед. Громада й у зорганізованому житті львівського студентства. Коли стала актуальною справа одержування автоматичних докторатів, Мед. Громада приступила до спільної акції усіх студ. товариств.

Незавидний був економічний стан Мед. Громади. Мало реальні здобутки давали часті делегації і прохання. Признавання субвенцій тягнулося місяцями, одержані квоти далеко відбігали від тих, що відповідно до кількості членів Мед. Громаді належалися.

Постійна журба за придбання фондів т-ву, недостатнє матеріальне положення членів приневолювали виділ шукати якогось виходу, щоби зарадити лихові. Рішили переіменити Мед. Громаду з фахового т-ва на фахове й самопомогове. V. Заг. Збори 17. листопада 1929 р. прийняли новий змінений статут. На основі його: „Т-во Медична Громада у Львові мало дбати про моральну й матеріальну поміч, як теж про фахову освіту членів“. Мед. Громада статутново здобувала тепер право „уділювати членам безвідсоткових грошових позичок, закладати для своїх членів фундації

¹⁾ З протоколу Заг. Зборів 2. XII. 1928. р. секр. Кушнір.

і стипендії, посередничити в вишукуванні платних занять для своїх членів“ і т. д.

Та затвердження статуту натрапило на дуже багато перепон. Вправді статутний референт Сенатської Комісії дек. Лоншан особисто був за тим, щоби були самопомогові т-ва, окремі для кожного виділу, бо краще тоді діє самопомога, але іншої думки була більшість Комісії.

За почином Мед. Громади українські студенти інших виділів львівського університету стараються заснувати в себе такі самопомогові т-ва; спільне засідання українських студентів рішає повести акцію виеднати затвердження Мед. Громади, Правничої Громади, Молодої Громади (для гуман. і мат.-прир.) та Самопомогового Т-ва Студенток. Мимо кількакратних інтервенцій справа статуту Мед. Громади тягнулася цілий рік. Академічний Сенат затвердив статут щойно 27. січня 1930 р., а до Мед. Громади переслали його щойно 26. червня.

Здобуто нові осяги на шляху удосконалення організаційної споености т-ва; виготовили правильники Заг. Зборів і засідань виділу та статистичну книгу членів, завели хроніку т-ва (Г а р б о в с ь к и й), (яка опісля пропала), домашнім правильником унормували життя в домівці.

Щоби оживити внутрішню діяльність, виділ звернув увагу на прикрашення домівки. Домівку помалювали, відновили й купили обстановку. Тому, що часті відвідини адміністраційної влади в Акад. Домі фатально нищили майно Мед. Громади, головнo книжки бібліотеки, робили старання забезпечити домівку, але жадне т-во обезпечень, довідавшись, що домівка є в Українськiм Акад. Домі, не хотіло такого обезпечення прийняти.

З досить добрим успіхом інтервенював виділ у Ректораті в справі стипендій і позичок; також у Т. П. О.

Коли в кругах львівського українського студентства повсталa думка утворити студ. кредитову кооперативу, Мед. Громада, одна з перших, приступила до організації і реалізації цієї корисної установи.

Стараючися спопуляризувати в кругах українського студентства ситківковий спорт, Мед. Громада жертвує чашу за найкращий осяг у ситківці; цим кроком вводить традиційні змагання за мистецтво українського студентства в ситківці.

До круга давніх дружніх зв'язків Мед. Громади, прилучилися нові зі студентами німцями й болгарами. Головнo дружні відносини були між Мед. Громадою і Verein-om Deutscher Hochschüler. Делегати беруть участь в їхньому Stiftungsfest-i.

Безперечно треба признати, що виділ 1929-30 р. поклав великі заслуги для дальшого розвою Мед. Громади, управильнив життя, зміцнив організацію т-ва. Поклав цим тривкі основи, на яких так гарно розвинулася дальша діяльність Мед. Громади й розвивається по нинішній день. Мені, історикові цих подій, приємно навести слова признання.

Висловили їх Загальні Збори 26. X. 1930 р., що прийняли звіт голови т. Осінчука Р. і виділових Кузіва, Остапа і Папроцького¹⁾: „з ентузіазмом до відома й висказали виділові повне признание і палку подяку за цілорічну успішну й безкорисну працю для розвитку т-ва та піднесення його престижу“ — особливо відзначаючи „солідарність та гармонію у працях виділу й велике розуміння для творчої громадянської праці для добра та кращого будучого нашого народу“²⁾.

Новий виділ мав уже підготовлене підложжя для дальшої праці. Розвинули широку фахово-студентську діяльність, збільшили бібліотеку, поправили фінансовий стан т-ва, розвинули велику самодопомогову діяльність, зорганізували в осібну секцію українців студ. фармації. Осібний правильник, виготовлений Папроцьким, нормував самодопомогову акцію, на яку призначили 1/3 фондів т-ва.

Мед. Громада нав'язала зносини з новими студ. товариствами у Львові (У. С. С. К., Обнова, студ. кружок Р. Ш. і ін.), також з Білоруським Студентським Союзом у Вильні, Українською Акад. Громадою в Подєбрадах і зі Союзом Українських Студентів Німеччини в Берліні. Весною 1931 р. брали делегати Мед. Громади участь у II. Краєвій Студ. Конференції.

3 року на рік меншало число студентів-українців на медичному факультеті львівського університету. Перед Мед. Громадою зарисовувалося жакливе марево ліквідації у наслідок недостачі членів. VII. Заг. Збори 25. X. 1931 р. пройшли під знаком цієї журби за майбутню долю Мед. Громади. Голова Врецьона В. у своєму звіті представив ті перспективи т-ва та для ілюстрації своїх слів подав статистичну таблицю зі зіставленням кількості членів, яку для характеристики відносин наводжу:

Рік	Прийняли на I. рік	Усіх членів М. Г.
1925/26	25	61
1926/27	22	83
1927/28	15	97
1928/29	14	113
1929/30	14	101
1930/31	11	99
1931/32	2	69 ¹⁾

Новий виділ розпочав свою діяльність від інтервенцій у компетентних чинників у справі припинянь українців на лікарський виділ львівського університету. Порушили її у звіті до ректорату львівського університету (без відповіді), в студентській і громадській пресі, на Заг. Зборах Укр. Лік. Т-ва, дійшла вона до відома Української Парляментарної Репрезентації і найшла своє

¹⁾ З протоколу Заг. Зборів 26. X. 1930. р.

²⁾ З резолюції Куцика, яку Заг. Збори ухвалили з аплявзом.

¹⁾ 1932/33 прийняли нових 9 разом усіх 60.

освітлення на соймовому форумі. Але висліди тих заходів були дуже малі (9 принятих).

У 1932 р. значно збільшилася допомогова діяльність. Розвели акцію за приєднуванням спомагаючих членів Мед. Громади. В тій цілі придбали мистецько виконані грамоти (арт. Дядинюк). Упорядкували бібліотеку та збільшили новими виданнями; архів т-ва передали до музею Н. Т. ім. Шевченка.

Загострювалися відносини між університетом і студентськими організаціями; першою ластівкою нових змін були нові приписи, що обмежували діяльність т-ва. Відтепер треба було по-

ВИДІЛ І КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ МЕД. ГРОМАДИ в 1934/35 р.

відомляти куратора про кожне засідання виділу, а після кожного засідання пересилати звіт. Поліпшився економічний стан Мед. Громади. Добре функціонувала самопомога; т. зв. „вуглевий фонд“ дозволяв членам користати з мешкань і харчів, платних в 3 роки після одержання диплому.

З комісій живішу діяльність виявив КОК та комісія прогульок і осель, що уладила 2 прогульки й працювала над зорганізуванням (разом з У. С. С. К-ом) літньої, спортової оселі для українських студентів у Синевідську Вижнім. Оселя була підготована як слід, тільки задля малого числа зголошень не могла відбутися.

Більше число принятих фармацевтів (п'ять) дало змогу зорганізувати в Мед. Громаді Секцію Фармацевтів. Провідником її був Гнідець Іван, секретарем Яцик. Члени секції брали

видатну участь у праці Мед. Громади. Крім того влаштовували сходи секцій з відповідними рефератами.

З кінцем 1932 р. зачала проявлятися байдужість членів до культурно-освітньої праці та повільне зменшування активності. Боровся з цими проявами виділ, вони теж стали темою нарад Заг. Зорів 6. XI. 1932. На них колишній голова Мед. Громади, тепер делегат У. Л. Т. Осінчук Р. закріплював до участі в культурно-освітній праці, кидаючи клич „За оздоровлення народу й його побуту“. Цей клич стає підставою широкої дискусії, у якій намічується пляни, цілі й засоби культурно-освітньої праці; спеціальна резолюція ухвалює, що всі члени, від III. р. починаючи, обов'язані дати щонайменше один реферат продовж року.

Оживити культ.-освітню працю в М. Г., розбурхати енергію членів, розбудити в них свідомість і охоту до жертвенної праці над усвідомленням широких мас народу — оце одно з найважливіших завдань, що його мав сповнити виділ у 1933 р. (голова Копач Р.). Зразу таки розглянули можливості більшого розвитку культ.-освітн. праці. КОК розписав конкурс на найкращий популярний реферат, проголосив протитуберкульозну кампанію і влаштовував реферати та платив членам поїздки до дооколичних сіл.

Новий молодий порив до праці, що тепер опанував членів, виявив свої наслідки в підсиленій діяльності всіх комісій (спортивно-лікарській, прогулянок і осель, посередництва праці) та в усій внутрішній і зовнішній діяльності Мед. Громади. Повна юної живучості розпочала новий період розвитку.

1934 р. став роком дальшого походу вперед. Поширили, посилили й додали всесторонність праці Мед. Громади. Розвинули живу акцію приєднування спомагаючих членів. Велику вагу поклали на впорядкування і поширення бібліотеки. Закупили найбільше число книжок (120 — за 1.014.33 зол.).

Медична Громада старалася поширити акцію за збільшення прийнять українців на мед. факультет, на всі університетські осередки. В тій цілі нав'язали контакт з усіма студ. мед. секціями й тільки завдяки байдужості деяких студ. центрів не набрала ця акція широко закроених розмірів. На львівському університеті виділ М. Г. перевів докладну статистику прийнять, евіденцію всіх допомог, стипендій, позичок, зачетів на лікування і т. п.; цей точний матеріал використовували при кожній нагоді для нових домагань.

Жива й активна була участь Мед. Громади в студентському житті. Члени т-ва займали відповідальні становища у виділах загально-студентських товариств (Студентська Репрезентація, Студ. Кружок Р. Ш., Т. П. О. і ін.).

Велике признание серед громадянства здобула собі культурно-освітня праця Мед. Громади; всестудентська конференція для культурно-освітніх справ двічі вирізняла зразкову культурно-освітню працю Мед. Громади.

В 1935 р. вступила Мед. Громада в ювілейний рік своєї 25-літньої діяльності. Чверть століття сповнювала Мед. Громада почесну роллю в житті українського студентства. Була початковою школою молодого нарізку лікарського звання, огнищем його фахових і духових зацікавлень, приміром організаційної спаяності і зорганізованої діяльності в змаганні до здобуття визначених мет. Історія Мед. Громади — це явний незбитий доказ усім, що звикли закидати молоді недосади діяльності, витривалості й послідовності в праці, це доказ, що українська студентська молодь не тільки палко вміє обороняти нові шляхетні ідеї, але з тим самим юним ідеалізмом вміє сповняти творчу, конструктивну, реальну роботу.

СПИС ГОЛОВ МЕДИЧНОЇ ГРОМАДИ.

- Кордасевич Омелян* (22. VI. 1910 — 14. X. 1910).
Чабак Богдан (14. X. 1910 — 25. XI. 1911).
Музика Максим (25. XI. 1911 — 25. II. 1912).
Сімович Роман (18. III. 1912 — 1. II. 1913).
Білозор Володимир (1. II. 1913 — 15. XI. 1913).
Желехівський Михайло (15. XI. 1913 — помер 31. III. 1917).
Скожоровський Володимир (18. XI. 1917 — 13. VII. 1918).
Гнатюківна Ірина (13. VII. 1918 — 30. X. 1918).
Філяс Осип (30. III. 1921 — 21. XII. 1921).
Сташинський Володимир (21. XII. 1921 — 9. XII. 1922).
Коцюба Степан (9. XII. 1922 — 25. VI. 1924).
Хмільєвський Ярослав (23. III. — 10. XII. 1924, справник кооперативи „Медична Громада“).
Берест Осип (шк. р. 1925/26).
Макарушка Богдан (1926/27).
Сахно Ярослав (1927/28).
Кушнір Роман (1928/29).
Осінчук Роман (1929/30).
Врецьона Володимир (1930/31).
Семків Володимир (1931/32).
Копач Роман (1932/33).
Ольшанський Володимир (1933/34).
Григорчук Михайло (1934/35).

Б. О.

З історії „Білої Палати“...

Оповідання моє зачеркує кілька років перед великою світовою хуртовиною.

Гамором і веселим криком відбився від зеленню встелених гірських стін і скалистого провалля приїзд гуртка молодих лікуванців у молоду кліматичну оселю в Підлютому. Над шумливими водами срібlistої Лімниці, серед розкішної руни зелених смерекових лісів стояла „санаторія“ Медичної Громади й білим рефлексом чепурних своїх стін відбивала від пестрого, шмарагдом тканого оточення. Недаром звали її „Білою Палатою“. Цей білий притвір здоров'я — це дарунок ласкавого князя галицької Церкви, митрополита Шептицького, що віддав його для хосенного вжитку щойно заснованого т-ва українських студентів медицини. А вони, ці молоді медики, надхнені ідейним запалом праці, мовчазні стіни палатки перекинули в скромну санаторію і гостинно отворили її двері для вбогого, працею і недостатком утомленого українського студента.

Не від речі підкреслити, що діло не прийшло легко, але було наглядним завершенням великої праці і жертвенних трудів багатьох членів молоденької Мед. Громади. В ефекті: літком 1911 р. відпоручник Мед. Громади т. Чабак з промінним від радости лицем відчиняє нашу маленьку святиню здоров'я для 11-ох убогих студентів-лікуванців, що за дешевенькою оплатою приїхали сюди рятувати своє молоде цінне для народу здоров'я. Побіч студентів найшлося теж кілька бліденьких дитячих ще лиць гімназійних учнів. Усі вони найшли приют у гостинних стінах санаторії і перейшли під крила опіки санаторійних лікарів д-ра Панишина й д-ра Зона.

Кліматичні умовини Підлютого: чистий, бальсамом живичних ароматів закрашений високо-гірський воздух, прегарні можливості гірської інсоляції, високі вартості місцевої води з одної, та дбайлива опіка й поживний харч з другої сторони склалися на хосенний ефект кількатижневого лікування гостей нашої санаторії. А життя у санаторії йшло гарне. Погідний настрій стояв у гармонії з чарівною красою гірської країни. Закопчені міським димом груди повними гавстами хлєптали свіже, оживне, смерековими олійками насичене повітря, ясне сонце на струнах золотого саява блідим лицям слало теплий, здоровий цілуй ласкавого

Геліоса, затишні, скалисті плаї манили до проходів у смерековий ліс. Спокійна, дружня атмосфера та щире відношення санаторійної опіки й прислуги вертали лікуванцям душевну рівновагу й скріплювали втомлений і, ясно скажім, загрожений туберкульозом організм. Серед милого оточення швидкою ходою тікав час. У день від'їзду здорові й бадьорі розміщувалися наші лікуванці на „льорах“, що звести їх мали на доли, й з правдивим жалем розставалися з затишною гірською оселею, востаннє звертали свої опалені, бронзові лиця в той зелений рай, де стільки милих хвиль провели, звідки везли стільки чарівних спогадів і багато здоров'я та життєвої дужости. Очевидно, що з другої сторони оттаке літнє дозвілля гуртка українських студентів не було без значіння для культурного розвою і освідомлення цієї частки бойківської околиці.

Свідомість потреби оттакої санаторії для вбогого студентства та її значіння, що стало вже після першої проби таким очевидним, веліли Мед. Громаді всіми силами берегти цінного добутку й змагати до закріплення та дальшого розвою першої у нас цього роду санаторійної установи. Зі словами: *feci, quod potui, faciant meliora potentes* передавав виділ Ч а б а к а виділові М у з и к и провід санаторійних справ.

І знову зимовими місяцями пішла інтенсивна підготовка до прийдешнього літнього сезону. Ясно, що в першу чергу йшли змагання за збагачення санаторійного фонду. Аджеж не брак людей чи ініціативи, але жорстокий брак гроша й матеріальних можливостей спинював розвій нашої санаторії і в ніщо розбивав найкращі пляни. Чиж не брак грошей казав попереднього літа розглянути лише 11 подань на лікування в Підлютому та решту подань зі щирим болем у серці повернути менше щасливим пентам? Розширений статут Мед. Громади, що в його § 5 а) приходять пам'ятні слова: „ціллю т-ва є дбати про піднесення гігієнічних умовин життя серед української академічної молоді“, а § 8 впроваджує окремий санаторійний фонд, дає спромогу насилити акцію Мед. Громади й розширити рямці санаторійної пропаганди. З гарячим закликком підмоги для санаторії письмом, друком і словом звертається наше т-во до українських установ і громадянства, зі спеціальними бльочками йдуть медики між українське суспільство й збирають жертви на корисну й велику ціль, провід т-ва влаштовує репрезентаційний балъ, миколаївський вечір і інші імпрези, з яких увесь дохід привертає в санаторійний фонд. Гідною справжнього подиву стає праця тодішньої Мед. Громади, що сама начислюючи що-лиш 1 рік існування, береться за таке велике діло й стільки самопожертви й енергії в нього вкладає. Енергія й жертвенність були потрібні теж для самого т-ва, що було ще незвичайно вбоге в касу й бібліотеку та крім живої ініціативи збірної праці й послідовного морального вдоволення не давало своїм членам жадного надбання. Тимчасом енергійні заходи Мед. Громади біля добування фондів на сана-

торію не приносять бажаних успіхів; рожеві перспективи її розвою, що родилися в буйних головах молодих ентузіастів і далекосяглі плани широкої розбудови санаторійної установи виявляють у зустрічі з дійсністю свою нереальність, головню супроти байдужої постави рідного громадянства. На гарячий апель до загалу відзиваються лише поодинокі ідейні люди. Справжніми добрдіями для санаторії були: митр. Шептицький і пп. Мишуга й Лиценюк. За їхні щедри дари склала їм Мед. Громада прилюдну подяку. Саме їхня допомога створила можливості дальшого ведення санаторії.

Отож літом 1912 р. знову вантажні „льори“ гірської залізнички вузькими рейками везуть у долину Лімниці гурток молодих лікуванців. Цим разом лікарський провід у санаторії держить д-р Занько. Успіхи лікування і цим разом були повні. Велике число подань достатньо виказує потребу такої установи й виправдує усі заходи біля її поширення. Тимчасом Мед. Громада, побіч згаданих одиниць, не мала ніякої сталої фінансової допомоги й санаторія, що її ведення забиало річно щонайменше 3000 корон, станула перед жорстоким й неодмінним маревом ліквідації. Краєвий виділ постійно відкидав усі подання за субвенцію для санаторії, львівський магістрат ніколи не дозволяв на вуличну збірку, рідне громадянство, не добавуючи потреб хорої української молоді, мовчало в ледяній байдужності. На заклик у „Ділі“ вплинуло на санаторійний фонд лише... 2 корони (!). Мареву ліквідації санаторійного заведення стає щораз виразніше. Сама думка про неї незвичайно болюча для людей, що стільки мрій, праці й серця вложили в справу цього садинокого українського дому здоров'я. Люди ці рішуче виступають проти проекту цілковитої ліквідації заведення і піддають думку покликати для санаторії до життя окреме, на власних статутах сперте, т-во (Білозор).

Цей проект находити реальне оформлення на надзвичайних загальних зборах Мед. Громади в дні 22. лютого 1913 р. Збори рішають вилучити санаторію з круга діяльності Мед. Громади й створити для неї окреме т-во, складене з представників різних студентських і громадянських установ. Окремій комісії передали реалізацію цього плану (Білозор, Чабак, Музика, Барвінський, Сіминович, Желехівський, Щуровський). Вона в порозумінні з Українським Студентським Союзом і митр. Шептицьким скликає у справі санаторії окрему конференцію. Конференція відбулася для 30. травня 1913 р. в митрополичій палаті. Взяли в ній участь: д-р Степан Федак, як представник громадянства, т. Коновалець, як делегат У.С.С. і т. Ф. Федорців від Академічної Помочі. Мед. Громаду заступав т. Білозор. Тут-же склали проект статуту для окремої санаторійної установи, що прийняла назву „Лічничка Поміч“. Підписалися під ним митр. Шептицький і д-р Федак.

Слід замітити, що Медична Громада, виділюючи санаторію

з круга своєї діяльності та передаючи її окремій організації, зрікалася лише нічим неоправданого, важкого обов'язку самотійного роздобування матеріальних фондів для санаторії; труди ведення санаторії і піклування нею на даліше радо оставляла при собі.

Тимчасом надходило літо 1913 р. Проект статуту „Лічничої Помочі“ оставав покищо тільки проектом і Біла Палата в Підлютім даремне ожидала гамірних гостей. Провід Мед. Громади робив ще останні енергійні зусилля, щоби й цього року вислати найбільш хворих українських студентів у гори на лікування, щоби просторі комнати санаторії й цим разом сповнили своє істотне завдання. Але все даремно! Так санаторійній комісії, як і касі Мед. Громади взагалі далеко не доставало фондів на оживлення Білої Палати. Значить, літом 1913 р. санаторії в Підлютому не ведено. Медична Громада не оставила справи санаторії на мертвій точці. За ініціативою нашого т-ва скликали літом 1913 р. основуючі загальні збори „Лічничої Помочі“, що одобрили проект наміченого статуту й формально заснували згадану установу.

Прийшлося Мед. Громаді передати створену собою санаторію з усім її інвентарем у нові руки. Мимо великого прив'язання і пієтизму для тої своєї санаторії передали її щиро й радо, бо в повній свідомості, що таке поставлення справи вийде для санаторії лише в користь, а ціла реорганізація запевнить кращий розвій цій так дошкульно потрібній у нас санітарній станиці.

Такі були в цей час думки та сподівання. Життя пішло своїм руслом, не звернуло уваги на знівечені надії ідейних одиниць та на їх місце принесло важніші події, в яких обличчі справа санаторії стала маловажною і незамітною. Прийшов серпень 1914 р., перейшли всі дальші криваві місяці чергових років з усім своїм великим і жорстоким змістом. Біла Палатка над Лімницею вслухувалася у шум розшалілих вод гірської ріки та від часу до часу здригалася від гуку гарматних стрілен і в відповідь гремучим привітам лячно видзвонювала потовченим склом зацвилич вікон. Врешті й для її самотньої нудьги прийшов кінець: від великої пожежі, що палала на цілій нашій землі зайнялися її сухенькі дерев'яні стіни. Вона, як і багато з тих, що їм служити мала в мирний час, впала жертвою світової пожежі, спопеліла, як багато наших плянів-надій...

Коли повоєнний провід Медичної Громади забажав привернути санаторії життя, показалося, що її вже немає. Її згарища заросли зеленим килимом з пестрими гірськими цвітками...

Нині думка про санаторію для українських студентів знову жива. Живою вчинила її дошкульна конечність такої установи, привернули їй життя нові люди в давньому т-ві. Зусилля відновити санаторію в Підлютому густо переплітають історію повоєнної Медичної Громади, виказуючи широке розуміння обов'язків українського медика серед кожноточасних членів нашого т-ва. По-

кищо були це вербальні пляни й паперові мрії. Ювілейний рік стає для реалізації пляну санаторії українського студента зворотною точкою. При Мед. Громаді заснували Фонд Дому Здоров'я Українського Медика. Роздобути цей дім, уладити в ньому санаторію і отвором покласти її двері для вбогої туберкульозної української молоді, повести її успішно під проводом умілих сил — це нове громадське завдання, чергова мета Медичної Громади. Реальне й швидке завершення цього пляну стане хіба найтривалішим живим пам'ятником 25-літнього ювілею організації української лікарської молоді, пам'ятником гідним такої живої і повної змісту історії Медичної Громади.

Буйні дні.

(Спогад рядовика У. В. Ш.).

На початку був дисонанс.

В кілька тижнів після матури, весною 1923 р. відбулися сходи абітурієнтів. На тих сходинах промовляли студенти українського львівського університету. Палко накликували вписуватися масово на український університет, бойкотувати польські університети, в першу чергу львівський. Більшість зібраних там абітурієнтів не треба було й переконувати; самі ж такі промовці не були мабуть як слід переконані, бо майже всі вони з новим академічним роком опинилися на тому ж виклятому, польському, львівському університеті.

Осінню 1923 року я вписався на медичний факультет У. В. Ш. Від того часу проминуло вже 12 років. Та в мені, ще досі живе спогад тих буйних днів, чітко й незатерто виштампований в моїй пам'яті; буйних днів творчої молодости, що рвалася посполу з нашими професорами будувати українську високу школу у Львові.

На жадному викладі, пізніше на польському університеті, не сиділося так зосередженим, ковтаючи кожне слово лекції, як тоді, хочби на викладах описової анатомії. Малесенька прийомна професора, в якій нормально могло зміститися 8—10 осіб, щільно набита студентками й студентами. Хто сидить на плетених кошикових фотеликах, хто підпирає стіни. Професор хоча невиспаний (тоді працював нераз поза 2 год. ночі), коротко, зв'язко й цікаво веде лекцію. Втоми на ньому після неспрочної ночі, начеб і не слідно. Його оживлює той сам дух, що його слухачів.

Те саме на викладах фізики пок. П. Холодного, фізіології, біології, хемії... Ці виклади не відбувалися в одному місці. Місце й час заповідали з викладу на виклад. Та ще й перед викладом на день, або пів треба було впевнитися в Медичній Громаді. (Медична Громада містилася тоді на вул. Бляхарській 11/І, потім Руській 3/ІІ. Був це центр дуже товариського зжитий.)

Така обережність була конечна тому, що вряди-годи влітала на виклади поліція. Легітимувала учасників, деякого провадила на комісарят, перед обличчя славнозвісного комісаря Кайдана, що завдяки польському визначному письменникові Жеромському („Przedwiośnie“) попав до літератури.

Неділями й святами вполудне першорічняки мали потіху

й науку. Після „дванадцятки“ в Преображенці, старші студенти (не без участі молодших), прали „хрунів“, цебто тих студентів, що зламавши карність пішли на польський університет. Шум, гук, свисти лунали краківською вулицею. Малі, зіщулені „хруні“ давали драпака, аж курилося. По них били не тільки палиці, але й муляло почуття національного злочину. Та й громадянство рідко виправдувало тоді їхні шкурні мотиви.

Тоді був серед молоді величезний підйом духа й гармонійна однозгучність з більшістю т. зв. старших. Крізь запону 12 років, що з часом загущує до різкості силуету, тодішні кольористі образи, я переживаю здається вдруге реакції громадянства на різні політичні акти того часу. І коли я тепер переглядаю список товаришів лікарів та нахожжу знайомі прізвиська, перед моїми очима являються вони з духовою печаткою, з якою стрівув неодного з них тоді, юнаком.

Хоч, уже й тоді були прояви тих змін, що опісля викривлять до щенту те правильне спершу становище громадянства. Наслідки відчуваємо боляче тепер, коли саме ті, що тоді ламали фронт, входять як шановані громадяне, на засиджених становищах у життя. Капітулянти по психіці вже тоді, тепер лише послідовно стосують в житті свою етичну мірку. Дійсно обидний реванж за колишнє „прання“...

Були теж розваги. Карнавал 1924 року був розгульний. Нераз по три ночі підряд, з забави на забаву. Визначалися медики й техніки. Була охота й розмах. То були... буйні дні...

Пролітком дістав анатомічну працю. Робив ногу. М'ясні, нерви, артерії, вени. Працювали у чвірку, в підземеллі, при електричній лампі міці 100 свічок. Кімнатка, яких 2 і пів на 2 і пів метра. Заходилося туди дуже штудерно, щоби хто не попав на слід. В сусідстві бігали, гризлися щурі, вгорі над нами лопотів, скреготів трамвай по шинах. Ми працювали денно 8 і більше годин. Боліли після цього очі, як вийшов на світло травневого дня. В липні працю віддали й розіхалися на ферії.

З початком чергового академічного року 1924/25 підйом серед студентства помітно впав. Багато з тих, що досі цупко трималися, покинули У. В. Ш. Мов ті щурі з тонучого корабля. Трохи виїхало за границю.

Я взявся за науку. Хотілося здати І. ригороз і виїхати до Праги (на нашому університеті було лише 5 семестрів медицини). В гризні комунізуючих елементів серед студентства пройшла зима. Весною У. В. Ш. почали ліквідувати. Бойкот знесли.

Ми медики — розбрилися. Хто на медицину львівського, польського університету, хто за границю, хто на інший факультет. В тому році прийняли нас у Львові на перший рік 28; рекордове число.

Діло, нашими руками будоване, розсипалося у забутті.
Хоча...

І тут вічно живий, закон непропашої енергії!

Культурно-освітні змагання Медичної Громади.

Два з половиною десятки літ діяльності Медичної Громади зарисовуються на тлі бурливого часу й змінливих політичних дійсностей. Вони не раз брутально перекреслювали почате, змінляли форми та границі кожночасних можливостей праці, не ламали одначе її до-щенту, не заморозили животної активності молодих людей, що з роками чергували свою стійку на означеній станиці. На виконання й на форму виконання всякого діла складаються завжди: люди, імпульсивна інтенція (ідея) й обставини діяння. — Двох перших моментів Мед. Громаді не бракувало. Одна стійна ідея і люди гідні її нести й в чин привертати завжди були в цьому т-ві. Ідея і люди з'єдналися в один живий динамічний фактор, що понад обставинами а частіше в супереч їм бралися творити чин. В антрактах великих світових подій, до яких віщим духом на десятки літ уперед вилітають духові генії народу, йде муравлина праця на арені життєвої дійсности. Її окреме й безперечно велике значіння для нашого недержавного й організаційно молодого народу зрозуміла Мед. Громада вже перед двадцятьп'яти роками й запрягла свої сили в золоте ярмо культурно-освітньої праці. Культурно-освітні завдання організації українських медиків специфічні й інші, ніж у других студентських чи громадянських товариств; вони значені рямцями званневого покликання. Ясне, що культурно-освітня праця медиків буде перш усього пропагандою суспільної гігієни й змагання за здоров'я і дужість народу. На цих принципах сперла Мед. Громада організацію своєї збірної праці починаючи від відчитової секції з 1910 р. до культурно-освітньої комісії, що є сьогодні чи не найживішим мотором усієї діяльності т-ва. У культурно-освітніх змаганнях Мед. Громади є перерва, антракт, що в ньому йшла чи не найважливіша дія, в якій неостанню роль держали й члени нашого т-ва; давні національно-гігієнічні просвітителі народу йшли печаттю власної крові стверджувати гасла голошених правд. Завданням цих стрічок є вивести образ культурно-освітньої праці Мед. Громади в усі часи її існування. При перегляді полинілих рядків секретарського письма треба поміж пожовклими листками протокольних книг найти відгомін кожночасного життя в Мед. Громаді, оживити в творчій уяві людей, що тоді діяли.

Дня 27. жовтня 1910 р. сходуни виділу Мед. Громади, що стояв тоді під проводом т. Ч а б а к а вперше розглядають справу культурно-освітньої праці українських медиків та у висліді складають відчитову комісію, якої організацію поручили т. М у з и ц і. Це потягнення слід уважати формальним початком нашої культурно-освітньої праці. В перших місяцях праця відчитової комісії йде пинявим кроком, може й зогляду на те, що санаторія в Підлютому абсорбувала всю увагу й висмоктувала сили молоденького т-ва. Алеж-бо й цю санаторію для туберкульозної української молоді, ведену власними силами Мед. Громади, слід затягнути в білянс найкращих громадських досягнень т-ва. У цей час падуть 2 перші відчити зорганізовані Мед. Громадою (тт. Ч а б а к і Г а с ю к). В самому Львові не виголосили жадного викладу, бо чомусь по словам відчитового референта з 13. травня 1911 р. „не можливо було дістати відповідної салі“. Але небавом культурно-освітня акція наглядно насильється. Наша відчитова комісія находити порозуміння з просвітнім кружком при Академічній Громаді й подає йому дружню долоню до спільної праці. З управою Просвіти йдуть переговори в справі видання друком популярної праці д-ра Панчишина й масового поширення її між народом. Одночасно перші піоніри йдуть з гігієнічними рефератами на село.

Поволі культурно-освітня праця т-ва виходить з початкового періоду невправности й роздроблення; спонтанічну ініціативу поодиноких товаришів заступає пляново й систематично поведена збірна гігієнічна кампанія. Маю на думці в першу чергу гігієнічні курси поведені Мед. Громадою в кружку У. П. Т. ім. Ганни Барвінок. Успіх курсів був гарний, прелегенти виявили попри моральну готовість ще й зрілість до цього роду праці. Вдоволена управа кружка самочинно склала з вдячності 50 корон на санаторію Мед. Громади. З цього часу датується теж серйозна організація боротьби з туберкульозом серед українського суспільства. Далеко перед тим заки ще зродилося Українське Гігієнічне Товариство та взяло на себе це важливе й відвічальне перед історією завдання, піднімалась цього з власної волі й свідомого обов'язку Мед. Громада. З весною 1913 р. веде вона в порозумінні з львівською філією Просвіти ряд гігієнічних і протитуберкульозних викладів по усіх читальнях Львова, його передмість і сіл львівського повіту. У цій екстензивній ударній кампанії взяло участь чимало товаришів. Поодинокі тематичні матеріяли найшли своїх референтів. (М. Ж е л е х і в с ь к и й: анатомія і фізіологія; В. С ь в і д е р с ь к и й: гігієна і бактеріологія; О. Б а р в і н с ь к и й: венеричні хвороби; В. Б і л о з о р: туберкульоза й боротьба з нею, поміч у наглих випадках; А. Г а в р и л ю к: шкідливе ділання алькоголю і нікотини). В травні 1913 р. складається у львівському магістраті подання за дозволом на зорганізування і проголошення першого на наших землях дня боротьби з туберкульозом. Про вислід цих старань докладних інформацій нема. Обговорюючи довоєнний пе-

ріод культурно-освітньої діяльності Мед. Громади, не вільно поминути ще одного прекрасного плану. Йшло тут про організацію свого роду академічних лікарських викладів для української інтелігенції міста Львова. Такий гігієнічний вишкіл провідних шарів нашого народу був тоді й не заперестав до сьогодні бути дошкульною потребою. Спонука до нього вийшла з рядів Мед. Громади й найшла похвальне одобрення українського лікарського світа. Пішли навіть перші організаційні праці; трудів викладання у поодиноких своїх спеціальностях піднялися лікарі зі Львова й провінції: др. Б е р е ж н и ц ь к и й, др. Г а с ю к, др. Г а р м а т і й, др. К о с, др. О з а р к е в и ч, др. С м о л и н й інші.

Попри систематичну викладову акцію, що її повела Мед. Громада між народом, заклопоталася вона теж видавничою формою гігієнічної пропаганди. Медики беруть участь у редагуванні журналу „Здоров'я“, що виходив тоді під редакцією д-ра О з а р к е в и ч а та поміщують там популярні статті з ділянки гігієни й профілактики. Популярних гігієнічних видань було тоді дуже мало. У зрозумінні цієї недостатчі Мед. Громада взялася разом з Українським Лікарським т-вом за виготовлення популярного підручника ратівництва та практичних образів наглої допомоги спеціально для частин українського сокілства й січей. Для львівської Січі влаштували теж самаританський курс, що обнімав цілий ряд теоретичних викладів і практичних показів. Провадив його т. Білосор.

Вибух світової війни задержав поступово наростаючу культурно-освітню працю Мед. Громади. Одних медиків покликала мобілізація, інші йдуть як добровольці до У. С. С., життя в т-ві завмерло. Одначе ще підчас війни після трилітньої перерви Мед. Громада відживає. Знову збираються люди: кілька давніх членів, кілька молоденьких adeptів ескулапової штуки та у більшості студентки. В листопаді 1917 р. збирається загальний збір т-ва, що на ньому розмірковують нові, достроєні до хвили шляхи діяльності Мед. Громади. Очевидно культурно-освітня праця потрібна й тепер, війна принесла погубні пошесті, що стали справжнім суспільним лихом і в цей час завданням медиків було гігієнічно освідити рідне населення. При военній Мед. Громаді повстає просвітня комісія. Вона нав'язує контакт з нашими освітніми установами й висилає до них сталих своїх відпоручників. Делегатом до Просвіти стає т. М. Туркевичівна. Мимо запалу й охоти відчитова акція йде пиняво. Недокладні протоколи згадують реферат про пошесні хвороби на Городецькому. Зрештою позначаються змагання за віднову санаторії в Підлютому. Цікаво, що в цей час, коли в Мед. Громаді чисельно переважають товаришки, які між іншим гідно старалися заступити перебуваючих у службі Марса товаришів-медиків, позначається в нашому т-ві живіше зацікавлення мистецтвом і літературою. (Приготування до вистави драми С і л е ц ь к о г о).

Приходять пам'ятні роки 1918. і далші. Уся діяльність М. Г. знову вривається. Що тоді робили медики, це темою іншої статті у цій збірці.

Після визвольних змагань у 1921 р. відновлюють М. Гр. студенти-медики Української Високої Школи у Львові. Життя бурлить: часті сходи, студентські віча, грімкі протести проти політичного насильства, врешті невтомна праця над удержанням Українського Університету. Мед. Громада успішно співпрацює з медичним факультетом У. В. Ш.: підшукує викладові салі, організує просекторі, посередничає між професорами і студентами, розшукує фонди. Культурно-освітня праця має тоді окремий характер. Ненормальні політичні відносини не сприяють спокійній відничкій акції. Перед українськими медиками інші завдання. Видавнича комісія Мед. Громади опрацьовує скрипти, готує медичні підручники, старається і свою цеголку вложити в будову храму української науки. Черговим завданням медиків була праця над заложенням українського шпиталю. Три відпоручники Мед. Громади засідають у гродянському комітеті будови цього шпиталю. Участь медиків у цій акції не голословна. Усі медики вступають поголовно в члени Народньої Лічниці. Зі щирим запалом пропагують вони між українським суспільством ідею рідного шпитальництва й збирають жертви на український шпиталь у Львові. Кожні ферії стараються медики використати для цієї важливої акції.

В 1924 р. адміністраційна влада розв'язала наше животне т-во. Одначе українські медики не остали без свого організаційного центру та об'єдналися в створеній до цього кооперативі Медична Громада. Загальні збори кооперативи з грудня 1924 р. звертають увагу на конечність культурно-освітньої праці медиків і загрівають членів до масової кольпортажі гігієнічних видань серед українського простолюддя. При М. Гр. повстає драматичний гурток (під проводом т. Б и б л ю к а). Займається він підготовкою театральних вистав для передмість Львова. Ідуть теж праці у видавничій комісії (скрипт остеології і біології). Тимчасом створена зусиллям ідейних умів і жертвенністю рідного громадянства. Зняли бойкот польських університетів і більшість наших медиків туди зусиллям ідейних умів і жертвенністю рідного громадянства У. В. Ш. перестала існувати. Зняли бойкот польських університетів і більшість наших медиків туди пішла продовжувати студії. Рівночасно з ліквідацією У. В. Ш. завмерло життя і в кооперативі Мед. Громада. Для організації українських медиків створилися нові можливості існування і нові перспективи культурно-освітньої праці.

Медична Громада відживає як т-во затверджене сенатом університету Яна Казимира й в цій формі існує воно від цвітня 1926 р. до сьогодні. Нова Мед. Громада продовжує традицію попередніх та веде далше й наглядно насилує культурно-освітню акцію. Загальні збори з листопаду 1926 р. створюють знову санаторійну комісію (К а р х у т, С а х н о, Т е р л е ц ь к и й), що змагає до ре-

алізації пляну. Одначе порозуміння з У. Л. Т. казало Мед. Громаді відсунути справу санаторії та покищо надалі зайнятися пропагандою українського шпиталю у Львові. До комітету будови цього шпиталю побіч лікарів увійшли медики. Кожню нагоду, кожні ферії, чи свята старалися привернути в користь шпиталю. Від цього часу доходи з усіх імпрез Мед. Громади (балі, вечерниці) йдуть у переважній більшості в касу українського шпиталю. При нагоді поїздок у просвітніми рефератами збирали теж добровільні жертви на цю ціль. За кілька місяців зібрали медики на шпиталь поважну, як на наші зубожілі відносини суму 300 зл. п.

Одночасно наладнується в Мед. Громаді культурно-освітню працю. На загальних зборах Мед. Громади в дні 14. XI. 1926 р. паде спонтанічна ухвала, що зобов'язує кожного члена т-ва до виголошення бодай одного відчиту в рік. І від цього часу культурно-освітня праця в М. Гр. стає не лише побажаною заслугою, але шляхетним і добровільно прийнятим обов'язком цього маленького медичного суспільства. В першу чергу йдуть реферати з протитуберкульозної, протиалькогольної та протинікотинної ділянки в легкому й популярному оформленні медиків-прелегентів.

Культурно-освітня праця медиків поволі стає одною з найкращих сторінок діяльності Мед. Громади. Для її плановости й систематичности зворотне значіння мають загальні збори з листопада 1927 р., що на них т. С а х н о держав реферат про завдання українського студента-медика в суспільній праці. Вислідом оживленої дискусії після цього реферату було створення культурно-освітньої комісії (популярно званого Кок'а), що до сьогодні успішно веде культурно-освітню діяльність Мед. Громади й має за собою поважний білянс громадської праці. Цей перший Кок, що спочивав я руках тт. С а я, Я р е м ч и ш и н а й П о л і т и л а виказав, як на початок велику ініціативу й витревальсть у праці. Відбули 22 засідань, що на них розмірковували способи організації й методи праці. Багато уваги присвятили боротьбі з туберкульозом і алькоголізмом. А був це час, коли не існувало ще й не діяло Українське Гігієнічне Товариство. У цьому діловому році (1927/28) — дали члени М. Гр. понад 40 популярних, у більшості протитуберкульозних викладів. Крім цього виготовили 15 рефератів до друку. У цей час нав'язує М. Гр. переписку з науковими медичними видавництвами на Радянській Україні. Чималим зацікавленням товаришів тішаються тамошні медичні журнали, як: Медичний Архів з Харкова, Медичні Вісті з Києва, Профілактична Медицина й т. і. У Медичному Архіві навіть друкує Мед. Громада статтю свого члена (т. С а й). З живою увагою слідять наші медики розвій рідної медицини. Сьогодні всі взаємини Мед. Громади з українськими медичними центрами на Радянщині перекреслені. Брутальний терор червоної Москви навіть наукові станиці привернув в експозитури власної пропаганди. Великим пієтизмом оточує М. Гр. всі пам'ятки наших визвольних змагань. Доказом цього хочаби перебрання Мед.

Громадою в опіку двох стрілецьких могил, щорічне складання вінців на Зелені Свята й часті жертви на українських інвалідів.

Гарним успіхом увінчалася праця Кок'а в ак. р. 1928/29, — під проводом енергійних товаришів (Мігоцький, Коржинський, Ключас, Воронка). З осягів цієї праці належить підкреслити 120 відбутих рефератів і візцеву організацію освітньої роботи. Тематичний поділ цих рефератів такий: 44 про туберкульозу, 22 про алкоголізм. 6 — про основи гігієни. 4 — про венеричні недуги, 2 — про нікотинізм а решта на загальні теми. Найбільше заслуг для культурно-освітньої праці має тодішній секретар Кок'а т. Коржинський. Не занедбували теж викладів у внутрі т-ва. Відбули їх 5 з ділянки популяризації медицини і на інші теми. Сама організація культурно-освітньої праці стає вміла й справна. Причинюється до цього може й курс просвітянської роботи, уладжений т-вом Просвіта. В цьому курсі взяли наші медики численну участь. Для вжитку прелегентів створили при Кок'ові окрему популярно-медичну бібліотечку. В ювілейний рік Просвіти (60-ліття) вступили всі члени Мед. Громади поголовно в члени цього т-ва, а крім того зложили йому грошовий дар (42 зл.). Невідказувалися медики й від усякої іншої громадянської праці, завжди находили час чи то на коляду й писанку для Рідної Школи, чи на підготовку сокільських свят. Мимо цього, що комітет будови шпиталю приспав на часок у своїй діяльності, медики дальше пропагували його й збирали жертви.

В наступних роках праця Кок'а була дальше жива й різноманітна, дарма, що позначається певне поступенне ослаблення у відчитовій акції. І так у 1929/30 р. виголосили 92, в 1930/31 45, в 1931/32 р. — лише 28 (!) популярних рефератів. Досвідні культурно-освітні працівники й перші організатори Кок'а поволі кінчають свої університетські студії й опускають ряди Мед. Громади. Либонь у цьому слід шукати справжньої причини такої мінімалізації гігієнічних викладів. Всежтаки М. Гр. і за ці 3 роки не дармує, але пробує різних інших форм культ.-освітньої праці. В цей час постає Укр. Гіг. Т-во й уряджує перший протитуберкульозний курс (від 26 — 30 січня 1930. р.). Наші медики беруть у ньому чинну участь як демонстратори. Дальшим суспільним досягненням Мед. Громади є перебрання санітарного нагляду над Академічним Домом. Тоді також робить Кок заходи для ведення сторінки здоров'я в якомунебудь популярному українському часописі. Цей план незвичайно корисний для гігієнічної пропаганди й до нього вертає Мед. Громада сьогодні. Попри окремі гігієнічні виклади виголошувані медиками по читальнях Просвіти й кружках Рідної Школи провадить М. Гр. ще й систематичні курси першої допомоги у випадках наглого захворювання.

Приступаючи до характеристики двох останніх років культ.-освітньої праці Медичної Громади, зі справжньою радістю підкрес-

люємо, що не стояли вони під знаком чергової павперизації, навпаки були найкращим завершенням усіх дотеперішніх змагань М. Громади. До Мед. Громади приходять нові люди й з юнацьким запалом стають до варстату суспільної праці, що-більше на арені М. Громади йде шляхетний, товариський змаг за першенство в праці для рідного народу. Душею Кок'а в 1932/33 р. ак. стає т. Грушкевич Микола. Його невтомна праця і витребаість у починах остануть прикладом для всіх чергових провідників культ.-освітньої праці. Від його часу позначується в цій праці живе темпо й енергійне змагання до максимуму. На кожний ширших сходи-нах М. Гр. лунають гарячі заклики до праці, падуть переконуючі аргументи її конечности; що кілька тижнів виготовлює Кок точні бюлетені своїх досягнень, кожний член М. Гр. має свою сторінку в книгах меткої комісії. Люди, що остають байдужі для загальних стремлінь і не беруть участі в культ.-освітній праці випадають гейби поза дужки нашого життя і попадають у чорну книгу т-ва. На щастя таких людців небагато. Провід Кок'а держить теж точну евіденцію приналежности товаришів до других українських товариств, спеціальний акцент ставляють на обов'язкове членство у Просвіті й Р. Ш. І так у цьому році на всіх 50 членів М. Гр. 41 належить доПросвіти. При такій розумній організаційній й запальній активності осяги праці мимо знаменного зменшення членів т-ва є незвичайно гарні. Вказують на це бодай самі підсумки викладів. В 1932/33 р. ак. виголосили їх 140; в наступньому році, коли енергетичне насilenня незначно змаліло, теж дещо понад сотню. Цікаве, що між темами цих рефератів було теж чимало історичних, літературних й організаційних. Свідчить це про широку скалю життєвих інтересів українського медика. В грудні 1932 року беруть члени М. Гр. грім'яльну участь в ударній протитуберкульозній кампанії; лючень 1933. р. роблять на ділі місяцем протиалькогольної боротьби та видатно спомагають змагання т-ва „Відродження“.

До речі відродженецька ідея, як уже з перших сторінок цієї статті виходить, від давна дорога українським медикам. Уже давнішими роками самочинно пропагувала М. Гр. абстинентську ідею. В останніх часах пляново співробітничає на цьому фронті з заслуженим т-вом „Відродження“. Доставляє йому відповідних прелегентів, переводить виставки й розпродує відродженецьку літературу. В останніх протиалькогольних місяцях і в ювілейній кампанії Відродження наглядно позначилася співпраця Мед. Громади. Слвпрацю з Відродженням, повітовим союзом кружків Р. Ш., Просвітою, Укр. Гіг. Т-вом, Укр. Лік. Т-вом і Т. П. О. веде Кок при помочі сталих зв'язкових. Для кружків Р. Ш. перевели 3 обширні санітарні курси. Широким руслом плила в цьому році громадянська праця членів Мед. Громади. Для ілюстрації подаємо кілька рубрик із звіту Кок'а за 1932/33 р. про багатогранну громадську діяльність наших медиків.

а) виголошені виклади	140
б) переведені гутірки й голосні читання	30
в) підготовка театральних вистав	20
г) організація академій і концертів	15
д) організація фестинів	6
е) участь т-шів у збірках і коляді на Р. Ш.	28
і) переведення загальних зборів	13
к) оснування нових товариств	3
л) участь у шкільному плебісциті	3

Важним засобом пропаганди гігієни являється теж кольпортаж дешевеньких популярно складених гігієнічних видань. За цей рік розпродала їх М. Гр. на загальну суму 120 зл. Слід теж замітити, що М. Гр., станула згідно з принципами лікарської етики понад площиною усяких партійних міжусобиць та взяла фахову санітарну участь у святі Українська Молодь Христові. Санітарні станіці зорганізовані нашими медиками в день многотисячної маніфестації прикладно виконали своє важке завдання. Побіч цього традиційно переводить Кок у діло всі почини попередніх управ.

В ак. р. 1933/34 культ.-освітня праця М. Гр. йде тими самими шляхами й змагає до задержання минулорічного темпа. Кок працює в складі: Прокопович, Григорчук, Ленець. Побіч великого числа рефератів ведуть вмілий зложений з 9 прелекцій та ілюстрований проєкційними образами курс санітарної допомоги на Городецькому, переводять в лютні 1934 протитуберкульозну кампанію у львівських школах Р. Ш., беруть участь у підготовці посвячення Народньої Лічниці. Інновацією є курс історії наших визвольних змагань поведений меткою фармавцевтичною секцією для загалу членів Мед. Громади. На запрошення управи др. Щуровський виголосив відчит про участь українських медиків у визвольних змаганнях. — Провід т-ва не перестає змагати до заактивізування усіх членів М. Гр. і завзято бореться з усякими проявами байдужности. Членів М. Г. зогляду на фактичний „нумерус клявсус“, щорік меншає, а поле суспільної праці для українських медиків широке.

З багатим пляновим матеріалом і юнацькою енергією приступає до праці культ.-освітня комісія ювілейного року під проводом т. Беча. За терен свого діяння вибирає вона не так близькі й приступні читальні Львова й передмість, але в першу чергу численні занедбані села всього львівського повіту. І до цієї чорної, важкої праці змобілізували весь ідейний актив М. Громади. З технічною допомогою приходить тут Мед. Громаді повітовий союз кружків Рідної Школи. Кожного тижня дає він для медиків п'ять поїздок у повіт, за те ці медики побіч своїх гігієнічних викладів і курсів переводять на місці загальні збори кружків Р. Ш., роблять люстрації читалень і виголошують рідношкільні реферати. В кожную осінню чи зимову неділю сірими ранками роз'їздяться медики по

львівському повіті, часто-густо кільканадцять кілометрів болотистої дороги топтають власними ногами; вертаються у Львів пізними вечорами втомлені, але вдоволені й закріплені на душі. Інколи буває, що медики є самотніми від кількох літ гостями в сільській читальні.

Чимало українських студентів байдуже ставиться до культурно-освітніх змагань. Їм веселіше в блискучих кофейних салях, чим під низькими крівлями мужицьких читалень; але побіч цих лицарів дансінгових паркетів є ще залізні лицарі будня, є ентузіясти праці, що задивлені в міраж прийдешнього сірим щоденними трудом і чорною працею будують фундамент народньої могутності, що приспані етнічні маси перетворюють у кріпку модерну націю. Не крикливими гаслами, що мов ті векслі без покриття, не кривавими газетними полеміками, не безсоромною прилюдною ліцитацією абстрактного патріотизму, але крицевим зусиллям праці від основ і невтомним трудом культурно-освітніх працівників росте й на перекір людям злої волі кріпшає український національний організм.

На фронті цієї плянкової культурно-освітньої праці не для слави й заслуг, але зі свідомого обов'язку вже від 25 літ діє Медична Громада.

Бібліотека Медичної Громади.

Одним із важких завдань Мед. Громади було дбати про фахову освіту членів. Щоби належно сповнювати це завдання прикладали велику вагу до улагодження і поширення бібліотеки, що мала заспокоювати научні потреби медиків. Бібліотека була необхідним засобом корисної професійно-фахової, пізніше й культурно-освітньої та спортивно-лікарської діяльності Мед. Громади.

Доцінюючи конечність і значіння книгозбірні виділ з 1910—1911 р. зайнявся збіркою книжок. Делегати Мед. Громади зверталися листовно а то й особисто до лікарів за піддержкою в цій справі. Відгукнулися на цей зазив між іншими: д-р Бережницький І., проф. Грушевський М., д-р Дмоховський Ст., П. Мігович, П. Телішевський, д-р Чачковський О. Так само старші медики між ними: т.т. Гасюк С., Коцовський М., Кордасевич О., Музика М., Сіминович Р., Талер М. подарували іспитові книжки до бібліотеки товариства.

В 1911/12 році старання над збільшенням бібліотеки поручили спеціальній бібліотечній комісії, що в її склад увійшли Дудикевичівна, Сіменович, Парфанович, Барвінський і Желехівський. Вона знову повела збіркову акцію серед лікарів. Закупили ряд нових іспитових підручників та передплачували „Діло“, „Руслан“, „Народне Слово“, „Громадський Голос“ і ін.

В 1913 році виділ т. Білосора щиро занявся збільшенням бібліотеки; купили шафу на книжки, крім вичислених часописів запенумерували фахові журнали „Münchener Medizinische Wochenschrift“, „Kosmos“, „Deutsche medizinische Wochenschrift“, „Handweiser für Naturfreunde“ і ін. Ухвалений правильник управляв користування бібліотекою.

Багато дискутують у справі бібліотеки загальні збори з 25. XI. 1913 р. Вони ухвалюють внесення, що відносяться до способів збільшення і збагачення бібліотеки. В тому році впорядкували бібліотеку, справили докладний інвентар (Маковський, Ганкевич) книгу довжників і т. д.

Воєнне лихоліття перервало діяльність Мед. Громади. Після її відновлення справу бібліотеки видвигають на зборах, „бо Мед. Громада лише тоді може добре розвиватися, як буде мати відповідну бібліотеку“. Влаштувані в 1918 р. вечериці медиків, дають великий прихід, що його в цілості віділ призначає

на бібліотеку. Опісля події знову перервали діяльність Мед. Громади, члени її вірні національному обов'язкові, книжки замінили на кріси й в сірих вояцьких шинелях чи в білих санітарних плащах пішли на героїські поля бою.

В 1921 р. бібліотекар Небиловець енергійно береться до ратування розтраченої бібліотеки — містить в часописах та розсилає листами заклики до товаришів, щоби віддавали книжки. Було вже тоді в бібліотеці 237 книжок, бракувало 52. Інтенсивна санаційна акція т. Небиловця, оздоровила бібліотечні відносини, а закуплені 58 нових іспитових підручників і книжок, були цінним вкладом.

І знову черговий катаклізм робить великанське спустошення у бібліотеці. Ревізія в 1922 р. приносить нові образи руїни; розбиті шафи, масу понижених і втрачених книжок. Але знову успішна, дбайлива й совісна праця бібліотечної комісії (Небиловець, Гранківський, Радзикевич) приводить лад, нормує відносини, направляє шкоди. — Книгозбірня збільшується. Поважним і цінним набутком був подарований тов. Сташинським 14 томовий Брокгавз.

За час існування кооперативи „Мед. Громада“, цебто в часах Української В. Школи, бібліотека була великим і корисним допоміжним засобом до медичних студій. Коли зважити матеріальний стан широких шарів тодішнього мед. студентства, то безперечно аж надто виразисто можна буде відмітити її значіння для студій на мед. факультеті.

Після розв'язання У. В. Ш. і закриття діяльності кооперативи Мед. Гр. у відновленому товаристві бачимо надзвичайно дбайливе піклування бібліотекою. Бібліотека кооперативи М. Гр. передана відновленому т-ву була мала, мала вже багато перестарілих книжок, бо цінні й вартісні книжки попропадали або знищилися підчас численних перипетій зв'язаних зі студіями на У. В. Школі. Перший Виділ відновленої Мед. Громади не має фондів на доповнення бібліотеки. Тому знову звертається до загалу українських лікарів зі зазивом складати жертви й датки на бібліотеку Мед. Громади. Перевели збірку у Львові. Жертводавцями були: др. Балеї, др. Бережницький, др. Гриневецький, др. Куровець, др. Музика, др. Надрагова, др. Овчарський, др. Пелех і др. Щуровський. Помимо усіх зусиль і старань бібліотеку не багато можна було збільшити. Книжки зліквідованого т-ва українських студ. в Празі, що їх одержала М. Г. за згодою Н. Т. Ш. в 1927 р., великої вартости не мали, бо були переважно старі.

Виділ в 1928 р. багато старань докладав, щоби збільшити якнайскорше бібліотеку, бо справа була пекучою потребою дня. Зі скупих фондів закупив кількадесять нових книжок, так що бібліотека мала вже 213 іспитових книжок, в архіві було 217. Крім книжок члени користувалися мікроскопом, препаратами правильної (60) і патологічної (70) гістології. Підчас демолювання домівки в листопаді 1928 р. великанських шкід дізнала бібліотека:

шафи порозбивали, усі книжки викинули на долівку, подерли й потратували ногами, багато цінних і вартісних книжок пропало. Відновленням бібліотеки зайнявся щиро бібліотекар т. Воронка. Він упорядкував бібліотеку, впровадив і виготовив докладні каталоги та поділив книжки на 5 відділів: А — іспитові підручники, Б — іспитові скрипти, В — книжки загального змісту, популярні й реферати, Г — періодики, часописи й журнали, Д — старі підручники. Для улегшення культурно-освітньої праці КОК-а, започаткували ведення осібної популярної бібліотеки.

Бібліотечна справа не могла стати вже на одній платформі розбудови, але кілька разів до року треба було направляти інвентар, ушкоджені книжки, доповнювати здекомплетовані твори. Український акад. дім був улюбленим місцем хронічних розшуків і ревізій, що кожного разу залишали по собі великі матеріальні катаклізми й руйнації в домівках товариств, які тут жили. В 1929—30 і дальших рр. бібліотекар, власне з уваги на добро й обави за цілість бібліотеки мав ухвалою виділу поручене: „роздати важніші та дорожчі підручники товаришам у переховання, щоби книжки ці підчас ревізій не пропали або не понижилися“.

Дальшим етапом розвою бібліотеки Мед. Громади було утворення в 1931 р. двох нових відділів: 1) фармацевтичного й 2) спортивно-лікарського. Перший віддали до користування утвореній в той час і збільшеній більшим числом членів, фармацевтичній секції, — другий був вислідом сталої уваги й зрозуміння спортивного виховання лікаря, яке виказувала Мед. Громада ініційованими спортовими нагородами та активною участю студ. медиків у спортовому житті. Крім спортових книжок, книжок на питання спорт. гігієни й теорії спорту, заперенумерували нім. спортивно-лікарський журнал „Leibesübungen“.

Рік річно доповнюється бібліотеку новими виданнями. Управа бібліотеки й виділ іде завжди на руку інтересам і зацікавленням членів, так що бібліотека якнайліпше сповнює своє завдання. Сьогодні, книгозбірня Мед. Громади, це найбільша студент. медична бібліотека у Львові. Якістю, добором і скількістю книжок вона грубо перевищує бібліотеки усіх інших мед. студ. товариств у Львові. Вона обіймає 840 книжок, розмішених у 3 шафах, крім цього збірку гістологічних препаратів і різне приладдя потрібне до вправ.

Бібліотека Мед. Громади це ясний образ і вислід послідовної, організованої праці в тому напрямі. Зложилось на це дбайлива праця бібліотекарів і передбачлива діяльність виділів. Бібліотекарями Мед. Громади були (від 1910—1935) т.т. Ваврик М., Стефанович І., Дудикевичівна, Маковський Ю., Ганкевич Л., Скоморовський В., Небиловець Я., Пікас М., Любчак О., Литвин Е., Воронка О., Миговичівна І., Кузів Р., Семків В., Сологуб Т., Фіголівна М., Бурачинський М., Мриц Б., Кордубівна С.

Для ілюстрації старань виділів, збільшити книгозбірню, як

теж для ілюстрації бібліотечного руху подаю оцю статистичну таблицку, зготовлену на підставі бібліотечних нотаток останніх літ:

Академ. рік	Куплено книжок	Видано на бібліотеку	Користало з бібліотеки	Позичено книжок
1925/26	7	168·50	42	102
1926/27	10	427·80	50	156
1927/28	24	497·09	60	180
1928 29*) 1929/30	63	1.030·20	72	208
1930/31	42	787·80	77	223
1931/32	37	730·75	56	211
1932/33	54	647·36	75	230
1933/34	120	1.014·33	73	205
За 9 літ .	357	5.303·73	505	1.515

*) У бібліотечних записках оба ці роки зраховані разом тому, що майже той сам виділ оба роки вів діяльність М. Пр.

Товариське життя в Медичній Громаді.

Медична Громада є в першу чергу фаховим і самопомоговим товариством. Фаховим було воно все, від початку свого існування та ніколи не затрачувало цієї ціли. Характер самопомогового т-ва мало воно на початку, має його й тепер. Був однак час, коли з різних причин не могло воно провадити самопомогової акції. Та крім цих двох, домінуючих, завдань Мед. Громада поклала собі ще одно: зосереджувати всеціло товариське життя українських студентів медицини (згодом і фармації) львівського університету. Це бажання було впливом ідеї, що присвічувала й першим основникам Медичної Громади й тим, що після часового небуття відновлювали її. Вислів цього бачимо в першому статуті Мед. Громади, де за одну з цілей поставило собі т-во: бути осередком товариського життя українських медиків (§ 5, в). Зрозуміння ваги товариського життя було все, воно різно проявлялося, залежно від моральних і матеріальних засобів, що ними т-во розпоряджувало в поодинокі періоди свого буття.

Зараз по своїм заснуванню Медична Громада старалася влаштувати ширші товариські взаємини між своїми членами. Початки однак були не легкі; т-во щойно повставало, починаючи з нічого, не мало ніяких фондів. Багато праці вимагало налагодження інших, важних агенд. Не багато було членів-основників, які, що-правда, якістю заступали кількість. Всього т-во придбало власну домівку, що в ній дижурували члени виділу. Коротко: приспособлено місце, де можна було сходитися членам в хвилях, вільних від занять для відпочинку серед товариської гутірки. Далше розпочало т-во передплачувати кілька часописів, щоби й тим притягнути членів до домівки. Уряджування ширших сходів це теж один зі засобів, що дозволяли жити нашим медикам. На тому менше-більше кінчиться праця виділу в тій ділянці в першому році існування т-ва. Товариське життя скріпилося вже в другому році; дотеперішні рямці товариського життя були за вузькі. Їх поширили тим, що для загалу молодих таке принале, чого вони так домагаються, а саме улаштуванням вечорів з танцями. Цю постанову виділу переводила в життя окрема забавова комісія (Пачовський, Козакевич, Мотлюк, Гайдучок, Залужний, Парфанович, Желехівський, Сорохан). Вислідом її праці було влаштування забави смо-

триків, вечора на св. Миколу і балю медиків. Усі вони відбулися десь перед 25. II. 1912 р. та дали біля 1100 К доходу. Успіх був, як бачимо, великий. Тим започаткувало т-во свої балі, що згодом добули собі популярність серед загалу молодого і старшого громадянства. (Балевий комітет зложили ще в минулому році, баль одначе, як виходить з протокольних книг, не відбувся). Так гарно започатковану акцію забав, континуували даліше, та давали що року (в 1913 і 1914) вечерниці, що гарно вдавалися. Кожні вечерниці дбайливо приготувляв вечерницький комітет, відбуваючи цілий ряд засідань, що безумовно причинялися до ближчого пізнання і товариського співжиття членів. Забави дозволяли також нав'язувати товариські взаємини з іншими людьми, молодими й старшими. (Для цікавості додам, що вечерниці з 1913 р. принесли були дефіцит; це була перша, і як дотепер, одинока того роду дефіцитова імпреза).

Показалася потреба завести якісь нові форми товариських розваг крім дотеперішніх. У 1914 р. літом намітив виділ на наступний шкільний рік чайні вечорі, получені з відчитами, крім цього прогульки у ближчі й даліші околиці Львова. Намітив, але світова війна не дала їх здійснити, забираючи більшість членів на іншу забаву, що з неї не всім довелося вернути.

На коротко оживилося товариське життя в Мед. Громаді під кінець світової війни (шк. р. 1917-18); загомоніла домівка, наново уладжена й засоблена в кілька часописів. Вислідом було урядження цілого ряду імпрез: 2 чайних вечорів, вечерниць (комітет: В. Скоморовський, І. Гнатюківна, О. Кривокульська, В. Кривокульський, Телішевська) і врешті 16. III. 1918 р. равт у Народнім Домі, що випав дуже вдало (дохід 1100 корон). З кінцем шк. року 1917-18 почали приготування вистави драми С. Сілецького (тодішнього містоголови) п. з.: „Два світи“. Мали її виставити з початком шк. року 1918-1919; перед вакаціями розділили ролі між товаришами. Але не судилося цій імпрезі побачити світа. Прийшли бурхливі листопадові дні, що перервали діяльність Мед. Громади.

Перерва тривала аж до 1921 р. Медична Громада зачинає переживати свій найкращий час, за яким тужно згадують усі, що його пережили, та з німим захопленням і заздрістю ті, що лиш чули про нього. Це час У. В. Ш., час великого підйому духа, надзвичайно сильної солідарності й спільноти серед студентів взагалі, тим самим, а може ще й більше, серед медиків. Ці всі ціхи відбиваються й на товариськім життю в Мед. Громаді. Старанно уряджена домівка, з рядом часописів, стає осередком, де буйно кипить життя медиків — студентів українського університету у Львові, стає тим привітним місцем, де можна знайти щирі атмосферу й приємний відпочинок по важкій праці. Праця дійсно була важка: не лише наука забирала стільки часу, але й безліч справ, зв'язаних з правильним функціонуванням цілого викладового й адміністративного апарату медичного факультету, що з ним т-во творило тоді майже нерозривну цілість. Тому й не диво, що товариське

життя мало змогу добре розвиватися, тим більше, що й членів було тоді багато. Товариське життя в Мед. Громаді проявлялося тоді в звичайних формах: зустрічі членів що днини в домівці, гутірки, інколи знімка, час-до-часу ширші сходини і т. п. Новою культурною розривкою стали шахи. Побажаною новиною було теж започаткування прогульок. (В архіві Мед. Громади зберігається з власноручними підписами спис учасників прогульки до Янова, що відбулася 27. червня 1924 р.). Влаштовували теж традиційні вечерниці; вповні удачні вечерниці, що залишили милі спомини всім учасникам, були в 1923 і 1924 рр. Удачною імпрезою, що в її урядженню брали участь також члени Мед. Громади, був равт 4. VI. 1924 р. (після концерту акад. хору „Бандурист“) під протекторатом наших тодішніх ректорів. У комітеті равту були з медиків: В. Коцюба, Ф. Мучій і С. Перейма. На закінчення згадки про цей період т-ва подам характеристику Мед. Громади з її тодішніми провідниками, що вказує, який дух панував у тих часах: „Виділ старався не вводити партійних спорів до т-ва, тому воно представляється ще найкраще з товариств“ (з промови голови на звич. загальних зборах 25. VI. 1924 р.). Таке наставлення виділу могло тільки додатньо впливати на цілість товариського життя.

Останній період життя Медичної Громади, як т-ва українських медиків і фармацевтів львівського університету, триває й досі. І тепер вона поставила собі за одну з цілей бути осередком товариського життя (§ 5 статуту), намічуючи ряд способів, котрі помагали би його здійснити: уряджування культурно-літературних імпрез, як відчитів, представлень, забав, прогульок і т. п. (§ 6. стат.). У зрозумінні, що для успішного розвитку товариських взаємин потрібна відповідна домівка, кожночасний виділ присвячував тому багато уваги. У висліді в 1929 і 1930 рр. мали ми чи не найкращу домівку в Акад. Домі з поміж усіх товариств. Відносини приневолити одначе змінити її й т-во перенеслося до теперішньої гарної і вигідної домівки (Чарнецького 26).

Товариське життя в двох перших роках не було так різноманітним, як пізніше. Принагідні зустрічі в домівці для розмови, читання журналів чи гри в шахи, час-до-часу сходини, раз у рік баль (5. II. 1926, 11. II. 1927) — оце здається й усе. Але з часом слідний поступ: гарно впорядили домівку, zaloжили читальню (святочне відкриття її було 12. травня 1929) з рядом журналів і часописів, установили часті (по змозі щоденні) дижури в домівці. Попри те впровадили нові форми культурних розривок. „Для заціснення товариських вузлів“, як кажеється в протокольних книгах, започаткували під кінець 1928-29 шк. року „живу газетку“ (раз у тиждень), що одначе втрималася тільки трохи більше як рік. Щойно в останньому році відновили її і є надія вже на довше. Відновили також акцію прогульок (в 1929 р.) у ближчі й дальші околиці Львова. Прогульки відбуваються стало по кілька разів в рік, звичайно в літній порі; зимові прогульки (на лещатах) задумує виділ zorganizувати в найближчому сезоні. Щоби заспокоїти есте-

тичні й культурні потреби членів, старалися проводи Мед. Громади угодіти відвідини театрів відповідними знижками. З початком 1929 р. придбали знижки до українського театру під дирекцією Й. Стадника, з початком 1930 р. роздобули знижки в міських театрах. З тих угодінь члени масово користали. Від 1932 р. робили збірні прогульки на різні мистецькі вистави. Висловом заінтересування шахами було зорганізування в цьому році шахового турніру, що рішенням виділу з 17. IX. 1933 р. „є подуманий як стала внутрішня імпреза“; він має відбуватися кожного року, а кожночасний переможець дістане нагороду.

КОМІТЕТ ВЕЧОРНИЦЬ МЕД. ГРОМАДИ в 1935 р.

Крім цього уладжувало т-во традиційні балі, від 1932 року (згідно з ухвалою студентства) вечерниці. Такі імпрези були по одній кожного року, за виїмком 1929 і 1930 рр. (причина: заг. студ. жалоба) і все потверджували свою добру „марку“. Гарний їх успіх є заслугою комітету Мед. Громади та „Комітету Пань“, що в його склад входять головно жінки лікарів і мами медиків. Взагалі слід підмітити поміч і симпатію, з якою відноситься до наших забав український лікарський світ і загал громадянства. Крім цих великих забав, уряджували також менші імпрези (з танцями й без): в 1930 і 1935 рр. чайний вечір і дансінг (останній влаштувала секція фармацевтів).

Додам, що на загальних зборах у 1931 р. утворено при т-ві 2 комісії: 1) прогульок та осель, 2) імпрез, що взяли всю працю в даній ділянці в свої руки. Ця новість показалася доцільною, тому існування секцій і на будуче запевнене. Комісія прогульок та осель

зорганізувала на спілку з У. С. С. К-ом літню оселю в Карпатах у 1932 р., однак без успіху.

В останніх роках чим раз то більше звертають в т-ві увагу на скріплення щоденного товариського життя, що поволі й не замітно, але дуже багато причиняється до близького зжиття членів. Щоденно є тепер у домівці дижури, відповідно дібрані (професійні й непрофесійні) журнали та часописи, що поруч зі шахами є стало до диспозиції членів. Взагалі на товариське життя дивимось не тільки під кутом приємностей, але й під кутом користей. Збірне товариське життя збільшає ефект праці членів тепер, посередньо й на майбутнє, бо привчає їх до такогож життя й по скінченню студій.

Оце короткий нарис-хроніка товариського життя в Медичній Громаді, списана майже виключно на підставі її протокольних книг, тому може й немає в ній тої безпосередности й повноти, коли говориться про давніші часи.

Якщо кинути ретроспективний погляд на цілість товариського життя в нашій т-ві, то бачимо, що воно все мало належне місце в Мед. Громаді. Коли воно не завжди таке, як хотілося би, коли після гарного розквіту наступає не раз спадок, то це вже наслідок долі, що казала нашому товариству припинювати діяльність звичайно саме тоді, коли воно якраз приходило до сил. Але як воно не було би, виследи праці все таки гарні. Навіть студенти-чужинці звертають увагу на цю спільноту й солідарність, що ціхує українських медиків, що є чи не найкраще зжитими зі собою поміж всіма національностями на мед. факультеті львівського університету. У тому левина заслуга Медичної Громади. Маємо однак на увазі, що зробили багато, але не все!

Р. Копач.

Медики в українському тіловиховному русі.

Оснування Медичної Громади у Львові припадає якраз на час, коли серед українського громадянства в Галичині завдяки діяльності „Соколів“ і „Січей“ та інших вже тоді існуючих наших руханково-спортових товариств зробили вилім у тому китайському мурі, яким наше громадянство відмежовувалося від тіловиховного руху. Провідники українського тіловиховання, головню проф. І. Боберський звернули увагу нашого громадянства на стремління та досягнення інших європейських народів у ділянці тіловиховання та вказували шлях розвою нашому тіловиховному рухові.

Відродження ідеї рівнорядного розвитку духових і фізичних прикмет одиниці, відродження старогрецької ідеї „калокагатії“, яке прийшло після схоластичного наставлення середньовіччя — оперли на зовсім нових засновках. В основу нових поглядів лягли надбання лікарських наук, головню фізіології та патології. На переломі XVIII. і XIX. віків повстають підставові системи новітньої руханки: система німецької руханки (Гуте-Мутс, Ф. Л. Ян) та система шведської руханки (Г. Лінг). Ці системи мали вплив на розвій тіловиховання в інших народів Європи і мусіли також впливати на наш тіловиховний рух. Зацікавити мусіли вони лікарів та медиків, останніх хочби тому, що самі будучи молодими брали живу участь у різних тіловиховних вправах.

Приглядаючися докладніше діяльності українських медиків на полі тіловиховання мусимо звернути увагу на ось що: світова війна та наші визвольні змагання перервали на довгий час діяльність молодого товариства; члени-медики пішли в сірих одностроях у стрілецькі рови. Багато з них не вернуло, багато не змогло докінчити своїх лікарських студій ізза тяжких своєрідних повоенних обставин і тому не найдемо їх сьогодні поміж українськими лікарями. Так сталося зі Степаном Гайдучком та Тимошем Білостоцьким. Колись студенти медицини — тепер професори руханки. Але добуте медичне знання не пропало. Використали вони його при своїй тіловиховній праці.

Та ось лікарі, що вже як студенти медицини, члени М. Г., працювали над розвитком нашого тіловиховання: Степан Ко-

цю б а б. начальник Сокола-Батька, автор підручника „Будова руханкових приладів“ і ряду поучників та І в а н М р и ц, один з найкращих лещатарів, автор підручника „Наука їзди на лещатах“. Дальше члени М. Г., визначні змагуни: І. К р у л ь — мистець у стусані кулею, Р. Р а к — визначний спринтер, В. С е м к і в — мистець у меті диском. За ними, під сю пору, ряд діяльних медиків — змагунів та організаторів українського тіловиховного руху.

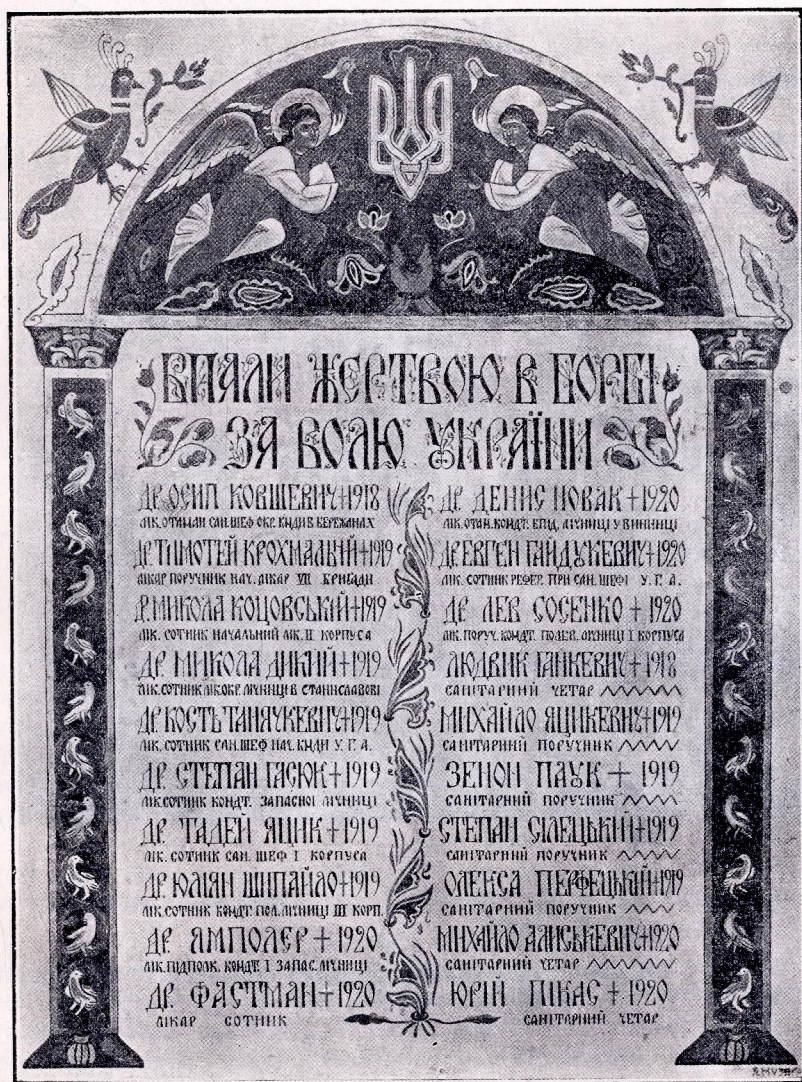
Коли в 1911 р. проф. І. Боберський звернувся до українського громадянства зі зазивом придбати для себе власну площу у Львові, товариство Медична Громада — вповні доцінюючи значіння площі для правильного розвою тіловиховання — складає від себе датки та уряджує збірки між своїми членами на цю ціль.

В 1930 р. повстає українська спортивно-лікарська порадня. І зараз твориться при М. Г. окрема спортивно-лікарська комісія, що її члени співпрацюють з лікарями в порадні й переводять потрібні поміри та спроби.

В 1931 р. фундує М. Г. чашу — мандрівну нагороду для українського студента-першуна в ситківці.

Ось короткий нарис праці, яку члени М. Г. вложили у розбудову українського тіловиховання. Але крім цієї праці, так сказати б праці на зовні, зайнялися члени М. Г. ще й працею над здобуттям та поглибленням відповідних фахових відомостей, щоби відтак особистий досвід, добутий при вправах та змаганнях, получити з теоретичним знанням та давати українським руховикам і змагунам потрібні вказівки.

Ця ділянка лікарської праці лежала донедавна облогом. Першим і дуже важним кроком у тім напрямі було оснування українським гігієнічним товариством української спортивно-лікарської порадні. Перед українськими лікарями та медиками лежить завдання поширити працю порадні та в цей спосіб хоч у частині усунути недостачі українського тіловиховного руху.

В. Щуровський.

Лікарі і медики у визвольній війні.

Вислід війни не залежить від самого тільки боевого вишколу і оперативного проводу армії. Велике значіння має психічне наставлення, технічні і матеріальні засоби, організація фронту і запілля. Боева вартість українсько-галицької армії не була гірша як у противників, не дописали одначе другі чинники і вони рішили про вислід визвольної війни. Недостача традиції, недостача скристалізованого державного світогляду, почування історичної меншевартості, занархізування суспільних відносин, ломали видержливість української армії і в критичних хвилинах зменшували її боездатність. Українська галицька армія боролася на фронтах без передедишки майже без свіжих доповнень, продовж двох років, її забезпечення було недостаточне. Українські політичні круги не передбачили грядучих подій, хоч другі народи Австрії заздалегідь підготовлювалися до самостійного державного життя. Загал обхопила перевтома війною.

Винесені історичною хвилею провідники, мимо найвищих зусиль, не встигли загорнути тодішнє життя в організовані рами. У переломових часах треба на провідних місцях творчих характерів і фахово вишколених, робітливих, пильних співробітників. Такі люде поконують найбільше складні обставини і доводять начате діло до успішного висліду. У нас було багато ідейних, завзятих фанатиків, відважних героїв-лицарів, за те мало рішучих людей, з вірою в можливість побіди, свідомих ясно накресленої мети. Блукання, хиткість, недостача ділово вправних рук до праці, на тлі тодішньої важкої дійсности, спричинили невдачі.

Усе те проявилось наглядно в санітарній ділянці. Після перебрання влади у Східній Галичині Українською Національною Радою майже усі поляки відмовилися виконувати державну службу. Уся вага і відповідальність спадала на українців. Підготованих до того було не багато. Лікарів українців на просторах Зах. Об. У.Н.Р. було за мало до того, щоби обсадити найконечніші місця цивільної адміністрації а ще менше для обслуження армії. Санітарні відносини в краю вимагали рішучих заходів. Ширилися епідемічні хвори, особливо т. зв. еспанка. Зрушені з фронтів війська і звільнені з таборів полонені вертали до домів. Усіми шляхами прямували вони на батьківщину і заповняли хорими і трупами місця постою.

Зруйновані в часі світової війни міста і села і беззахисне населення шукало у новій владі помічі.

Бої у Львові та відтак на широкому фронті давали велику кількістьраних. Шпиталі у прифронтовій полосі були в часі війни під військовою управою; з розпадом австрійської армії вони самочинно ліквідувались. Військове майно розбирали демобілізовані або воно нищилося невикористане внаслідок непоінформованості центру про його розміщення. Місцеві установи заподадливо берегли все для себе а безвідповідальні свої і чужі злочинці спекулювали державним майном коштом фронту і запілля. Треба було все організувати від основ серед незвичайно важких умовин.

ІВАН РИХЛО.

Щеплення У. С. С-ів на фронті в 1915 р.

На верху санітарної служби станув др. Іван Куровець, зразу як начальник санітарного відділу при секретаріаті внутрішніх справ. Заслужений громадянин, невтомний робітник і організатор працював заподадливо, розуміючи вагу становища. Як у кожне діло так і тут вложив всю свою енергію. Строгий для других давав найкращий приклад самопосвяти. В короткому часі зорганізував санітарний відділ секретаріату, наладнав службу повітових лікарів і справу шпиталів, приєднуючи до праці фахові сили. Навіть лікарі поляки на становищах директорів шпиталів і повітових фізиків підчинилися його проводові. За допомогою Червоного Хреста, закордонних місій і уповаженого української влади при австрійській ліквідаційній комісії у Відні, др. Ярослава Оку-

не в с ь к о г о, розвинув широку акцію постачання ліків, перев'язочного матеріялу і шпитального виряду. Після розвалу і безладдя апарат начав працювати.

Головну вагу звернули на поборювання і опанування пошесних хоріб. Ще за австрійських часів від зими 1915/16 р. у східних галицьких повітах прокидувався висипний тиф. Австрійська влада мимо наладаного апарату і відповідних матеріяльних засобів не вмiла зарадити лихові. Пошесть тліла дальше і спалахала кожної зими і осені. У 1918/19 р. в наслідок аномальних відносин, висипний тиф обхопив майже всі повіти і зростав з кожним місяцем. Крім того ширився черевний і поворотний тиф, віспа; траплялися випадки сапу і сказу. Головною причиною поширення епідемій були мандрівки полонених і поворотців з фронту. Зі всіх сторін, усіми шляхами йшли вони завошивлені від села до села і розносили пошесть. Щоб зарадити лихові треба було численної граничної сторожі, квантанних бараків, вишколеного персоналу і дезинфекційних засобів. Бльокована сусідами Галичина у вирі кровавих боїв не могла побороти недостачі. Міжнародній комітет для поборювання пошесних хоріб у Будапешті і Червоний Хрест у Швейцарії на зазив і прохання української влади прислав до Станиславова своїх відпоручників. Гості висказували спожаління, обіцювали поміч але безуспішно.

У лютім 1919. р. державний секретаріят у Станиславові покликав до життя державну раду здоров'я у такому складі: др. І. Куровець відпоручник секрет. внутр. справ, полк. др. Андрій Бурачинський і отаман др. Ростислав Білас відпоручники військового секретаріату, сотн. Остап Прийма від українського Червоного Хреста, др. Жуковський Олександр від секрет. залізниць, др. Янович Володимир повітовий лікар, др. Добруцький Густав директор шпиталю в Станиславові, др. Кубішталє Станислав міський лікар, др. Розмарін Гнат, сот. Бородаєвич Остап ветеринарний референт і аптикарі Теодорович Т., Ляндес Адольф, Петриківна Софія. Установа на тодішні відносини заважка не проявила помітної діяльності. З рамени державного секретаріату внутрішніх справ і військового вислано санітарних інспекторів полк. др. Анд. Бурачинського і підполк. др. Амброзія Целевича в поїздку по всіх повітах. Вони провірювали місцеві відносини і на основі їх звітів централі і місцеві чинники організували поміч. При допомозі українського Червоного Хреста оснували епідемічні лічниці і розсилали летючі санітарні кольони. Епідемічні лічниці розмістили в найбільше загрожених місцях як ось у Теребовлі, Скалаті, Оліві, Тернополі, Чорткові, Заліщиках, Борщеві, Паликоровах біля Бродів. Крім того військові і повітові шпиталі мали епідемічні відділи. У Станиславові оснували державний бактеріологічний інститут. Управу інституту обняв др. Максим Музика, працювали в ньому також мед. Крив

вокульська Ольга і Кривокульський Степан. Цей інститут, як одинока установа теоретичної медицини, мусів на випадок потреби виконувати також досліди з інших ділянок, приміром судово-медичні і інш. Обсадили місця повітових і міських лікарів у запіллі; прифронтові повіти підчинили військовим лікарям. До помочі повітовим лікарям придали санітарні комісії. У повітових санітарних комісіях працювали місцеві лікарі, аптикарі, ветеринарі і відпоручники громадянства. Завданням комісій була пропаганда гігієни серед населення і поміч при виконуванні санітарних наказів. Діяльність повітових лікарів і комісій провірювали санітарні інспектори др. Зенон Левицький, др. Маріян Долинський, др. Волод. Янович і др. Олександр Грабовський.

Від лютого 1919 р. що тижня напливали до державного секретаріату внутрішніх справ звіти від усіх повітових лікарів про санітарні відносини, особливо про епідемічні хвороби. На основі тодішніх звітів у березні 1919. р. нотували занедужань:

на черевний тиф	117 в тому смертних	2
на висипний тиф	17,229 в тому смертних	858
віспа	31 в тому смертних	—
шкарлятина	21 в тому смертних	1
в квітні 1919. р.		
шкарлятина	7 в тому смертних	—
черевний тиф	194 в тому смертних	18
висипний тиф	14,987 в тому смертних	1814
віспа	56 в тому смертних	2

Важку працю поборювання епідемічних хоріб виконували всі лікарі. В тому часі наступні лікарі-українці повнили обов'язки повітових або міських лікарів:

Бачинський Осип у Бучачі,
 Батко Осип у Скалаті,
 Долинський Маріян у Заліщиках,
 Дроздовський Володимир у Збаражі,
 Гарасовський Олександр у Надвірній,
 Гвоздецький Теофіль у Журавні,
 Грабовський Олександр в Тернополі,
 Ікалович Кость у Болехові,
 Істеревич Степан у Городенці,
 Кобринський Володимир у Коломиї,
 Ковшевич Осип у Бережанах,
 Козакевич Олександр у Чорткові,
 Коцовський Володимир у Бібрці,
 Лаврівський Володимир у Підгайцях,
 Лаврецький Володимир у Галичі,
 Левицький Зенон у Коломиї,
 Левицький Іполіт у Стрию,
 Левицький Роман у Теребовлі,

Маційович Степан у Сокалі,
 Невестюк Яків у Жабю,
 Павлюк Василь у Жовкві,
 Подолинський Олександр у Дрогобичі,
 Радкевич Осип у Снятині,
 Сандул Ярослава у Сколім,
 Сандул Юрій у Дрогобичі,
 Сафіян Лука у Копичинцях,
 Соневицький Теодор у Старім Самборі,
 Сприс Дезидерій в Озірній,
 Трешневський Євген у Щирці,
 Ціпановський Іван у Городенці,
 Цюк у Самборі,
 Чабак Богдан у Лавочнім,
 Яців Теодор у Камінці Струміловій.

У часі від лютого до травня 1919 р. захоріло на висипний тиф 34 лікарів, з того 14 померло; між ними др. Ковшевич Осип у Бережанах, др. Дикий Микола в Станиславові (військовий лікар), др. Лаврецький Володимир у Галичі, др. Крохмальний Тимко в Щирці (військовий лікар).

Велику поміч в боротьбі з епідемічними хворобами несла військова жандармерія. Вона провірювала всі села, вишукувала хорих, висилала звіти до військових і цивільних установ і слідила за точним виконанням санітарних приписів. До обов'язків жандармерії належав нагляд над проституцією.

Великою недостоачою в тому часі була недостача лічниці для божевільних. Умово хорих придержували в ізольованих приміщеннях під доглядом обслуги і опікою лікаря. Таке трактування хорих треба було як найшвидше змінити. Поробили заходи в справі оснування лічниці для умово хорих в Язлівці біля Бучача. На управителя лічниці призначили др. Малішевського Єроніма довголітнього примара кульпарківського заведення. Відступ з Галичини перешкодив здійсненню цього.

До часу переходу за Збруч санітарні відносини в краю поволі налагодувалися. У травні скількість захоринь на висипний тиф значно впала. Виконали велику працю mimo несприятливих обставин. Замітне воно особливо на тлі тодішніх відносин у сусідів. Тож зовсім справедливо стверджує др. Андрій Чайковський у своїх споминах, що секретаріат здоров'я трактував ділово свій ресорт. Відносини змінилися з переходом за Збруч. Двократний відворот, розпорошення по непроглядних просторах знищеної революцією і війною Великої України завалили начату будову.

Зав'язком української галицької армії і корпусу січових стрільців, частини діевої армії У. Н. Р. були українські січові стрільці, сформовані у перших тижнях світової війни в 1914. р. Тож початок української військової організації є одночасний з оснуванням укр. січ. стрільців. На поклик української Національ-

ної Ради вступили в ряди У. С. С. студенти медицини: Богдан Г а-
 р а с и м і в, Роман Г а в а н с ь к и й, Юліян К о р д ю к, Богдан Г н а-
 т е в и ч, Лесь П е р ф е ц ь к и й, Омелян В о л о с я н с ь к и й, В о-
 л о д и м и р С в і д е р с ь к и й і ін. як боєвики. Лікарської служби спо-
 чатку не було. Окремі відділи не тільки не мали лікарів, але навіть
 санітарного виряду. У часі перебування у Львові влаштували примі-
 тивний приют у школі Шевченка при вул. Мохнацького 12, зрештою
 спрямовували хорих до Народної Лічниці. У Стрию і в часі дороги
 на Закарпаття хорих обходили самі товариші. Зрештою поважні-
 ших захорінь між молодими хлопцями в літню пору тоді не було.

ЗАХИСТ У. С. С. У ЛЬВОВІ в 1915/16 р.

(В. Щуровський, Іван Франко, Б. Овчарський).

Перший „приют для хорих“ оснували у коші в Горонді, відтак у Замковій Полянці на Закарпаттю. Лікаря заступав молодий ме-
 дик Володимир С к о м о р о в с ь к и й, тільки принагідно доїздив з Мукачева др. Мирон В а х н я н и н, що служив при австрійським
 війську. Сотня Дідушка і сотня Семенюка відійшли перші на фронт без лікаря і санітарного виряду. Поміч раненим імпровізували
 в примітивний спосіб, навіть перев'язок стрільці не мали. Те саме
 було з так званими „двадцятками“, що дрібними групами розбри-
 лися по широкому фронті зі завданням пробитися у запілля росій-
 ського війська. Настали холодні слотливі дні, прокидалася холера
 і червінка, тож доля тих відділів без відповідної зброї і одіння була
 незавидна. В тому часі згинув у Карпатах стріл. медик Б р о в к о.

У грудні 1914. р. заходом боевої управи приділило австрій-
 ське *Armeeoberkomando* до укр. січ. стрільців лікаря др. Костя
 В о є в і д к у, др. Івана Р и х л а, абсолювентів медицини Володи-

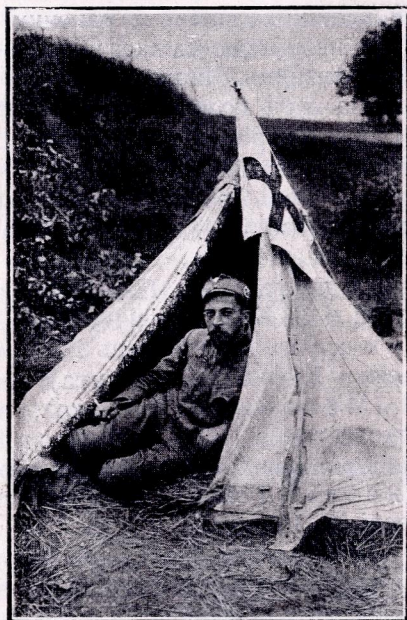
мира Білозора, Володимира Щуровського і медика Миколу Гілецького. Перший зголосився у коші в Замковій Полянці Володимир Білор з енергією забрався до праці. Умовини праці були важкі, не доставало найконечніших засобів. Австрійські військові чинники ставилися до стрілецьких справ з повною байдужністю. Найпекучішою потребою була гігієна приміщень (квартир) військових частин у бідній підміській оселі в добі епідемії холери, червінки і черевного тифу. Поширення приюту для хорих і ранених, придбання біля, постелі, ліків, перев'язочного матеріалу, охоронні щеплення, вишкіл санітарної служби для фронту вимагали багато зусиль. Всеж таки успіх праці Білозора був наглядний. Від'їжджаючи в берні 1915 р. до Відня для докінчення лікарських іспитів Білор передав др. Воевідці службу в коші добре наладану.

У люті 1915. р. відійшов на фронт др. І. Рихло з медиком М. Гілецьким. Був це перший фронтовий стрілецький лікар українець. До того часу обслуговували фронтові частини У. С. С. австрійські лікарі сусідніх відділів. У П. куріні У. С. С. був довший час лікарем в 1915/16. р. др. Августин Беляй. Він хоч чужинець полишив по собі між стрільцтвом як найкращу пам'ять. Др. Рихло у травні 1915. р. попав у полон, на його місце прийшов др. Володимир Білор. Він сповняв службу в І. куріні та опісля у двох курінях при допомозі медиків Р. Гаванського, М. Гілецького і Я. Солтикевича. У коші. остав др. К. Воевідка і В. Щуровський.

У серпні 1915. р. оснували у Львові при збірній станиці У. С. С. приют (захист) для хорих і виздоровців. Приют містився в дяківській бурсі при вул. Скарги ч. 2., опісля в камениці Стики вул. Міцкевича 11. До приюту приділили на коменданта В. Щуровського, обов'язки начального лікаря сповняв др. Б. Овчарський, тодішній директор Нароньї Лічниці. Адміністрацію вели пані Ірена Домбчевська і Олена Косевичева. У приюті мешкав довший час і лікувався Іван Франко і маляр Олекса Новаківський.

З початком 1917. р. др. В. Білор обняв службу в коші, на фронт відійшов др. К. Воевідка, медик Ворона і Л. Перфецький. В липні 1917. р. у бою під Конюхами др. Воевідка попав у полон а мед. Ворона згинув, поцілений російською кулею. На місце др. Воевідки приділили др. В. Щуровського, що разом з Л. Перфецьким повнив службу при фронтових частинах аж до розпаду Австрії і проголошення Західньої Области Української Народньої Республіки. У коші і вишкoлі оставав дальше др. В. Білор, др. В. Свідерський, медики Р. Гаванський, О. Волоснянський, Д. Вахнянин, М. Заячківський, М. Нижанковський, Р. Сліпий, і Я. Солтикевич. На закінчення доби У. С. С. слід відмітити участь сестер жалібниць Катрі Гладун, В. Ощипківної і Сіякової.

Організація санітарної служби при У. С. С. була на австрійський лад. Найвищою боевою одиницею був полк поділений на 2 куріні і 8 сотень. При полку або при курінях був лікар. Куріні мали першу поміч (Hilfsplatz). Перша поміч містилася в землянках або принагідно в хаті. Службу в першій допоміжній повнив лікар або старші медики. Тут відбувалися лікарські оглядини і перев'язували ранених. В разі потреби крім курінної першої допоміжної була ще полкова поміч з приютом для хорих. Ранених і важко хорих з першої допоміжної відсиляли до польових лічниць або запасних шпиталів у запіллі. При сотнях були санітарні стежі з 4 стрільців і підстаршини-

ЛІКАР У. С. С-ів ВОЛОДИМИР БІЛОЗОР

на фронті в 1916 р.

провідника. Стежі мали ноші і перев'язочний матеріал. Відносини змінилися на весні 1918. р. у часі походу австрійської і німецької армії на Україну. Великий простір окупованого терену, лихі комунікаційні засоби, недостача одностайного фронту, своєрідні місцеві обставини вимагали особливих норм і пристосування. У часі далекого походу з Борщева до Одеси та відтак під Херсон і Олександрівськ були У. С. С. відірвані від австрійських частин, мусіли самостійно радити собі в кожній потребі і поконувати недостачі, яких досі не зазнавали.

Це була підготовка і наука на будуче. Тодішні переживання давали виображення пізніших подій в часі боїв за Львів, відвороту

за Збруч, наступу на Київ і в чотирикутнику смерті. В останніх місяцях світової війни У. С. С. стояли в околиці Єлисавету а вернувши з Великої України в Чернівцях на Буковині і тут застав їх 1. листопад 1918. р.

Українська галицька армія формувалась у Львові й тут звела перші бої. Зав'язком львів. частин були українці жовніри і старшини етапних груп, стаціонанованих у Львові і укр. січ. стрільці, що прийшли з Буковини. Характер львівських боїв вимагав організації випадових гнізд і оборонних застав у відповідних міських об'єктах. Застави творили базу оперативних відділів, тут були розміщені перев'язочні точки, відси санітарні стежі в пригожу хвилину прочищували вулиці та площі з ранених і трупів. Служба санітарних стеж була невимовно важка, наражена на обстріл з вікон домів, стрихів і пивниць. Число ранених і вбитих санітарів в часі бою у Львові на жаль годі тепер означити. Виконували цю жертвенну службу крім лікарів і медиків сестри жалібниці.

Найважливішими заставами у Львові були: Народний Дім (др. Кость Т а н я ч к е в и ч, мед. Ярослав Г и н и л е в и ч і Володимир С к о м о р о в с ь к и й), ратуш (др. М у з и к а Максим і медик Степан К р и в о к у л ь с ь к и й), цитаделя (др. С в і д е р с ь к и й Володимир), почта (мед. Г і ж о в с ь к а Марія), сойм (мед. Р у с и н Зенон і З. К о п е р т и н с ь к а), касарні Фердинанда (мед. К у з ь м а Роман), дворець Підзамче (мед. В о л о с я н с ь к и й Омелян і К о л о г о н Микита), касарні поліції при вул. Браєрівській (М а к о в с ь к и й Юрко), на Личаківському дворці була відсилкова точка (д-р В. Щ у р о в с ь к и й). З Личаківського дворця забирав хорих і ранених санітарний поїзд У. С. С. ч. 1. (мед. Г а в а н с ь к и й Роман) і відвозив до військових шпиталів у Станиславові і в Стрию.

У Народнім домі містився оперативний штаб. Першим санітарним шефом при штабі був д-р Кость Т а н я ч к е в и ч. Ранених приміщували головню в гарнізоновому шпиталі. Лікарі і шпитальна обслуга залишилися давня, українська військова команда приділила тільки для контролю своїх старшин. З переповнених шпиталів транспортували хорих санітарними автами на личаківський дворець.

Відступ зі Львова прийшов ненадійно, залишили склади воєнного майна і це відбилося некорисно на боевій акції в часі облоги Львова. Військові частини покинувши Львів згуртувались в околиці Курович і стали зав'язком групи „Схід“. Рівночасно організувались нові групи, на полудні група „Старе Село“ і група „Щирець“, на півночі група „Північ“ і група от. Долуда, на заході група „Комарно-Рудки“, гр. „Хирів“ і гр. „Старий Самбір“. Начальна Команда перейшла до Бережан, відтак до Ходорова. Державний секретаріят осів у Тернополі, опісля у Станиславові. При державному секретаріяті військових справ службу санітарного референта обняв д-р Б і л а с Ростислав.

У перших місяцях війни до січня 1919. р. не було планової організації санітарної служби, вона наростала самочинно під натиском обставин. Лікар або медик у місці, де захопили його листопадові події ставав до праці, підшукував помічників, збирав потрібний матеріал, дбав про приміщення для хорих і ранених. У деяких містах остали по Австрії військові лічниці. У прифронтовій полосі сповняли вони завдання полевих, даліше від фронту запасних лічниць. Там де не було шпиталю в разі потреби організували нові. На фронті оперували тоді самостійні групи підчинені безпосередньо начальній команді. При начальній команді санітарним шефом був даліше д-р Кость Т а н я ч к е в и ч, його помічником був др. М о р о з о в с ь к и й, лікар з Наддніпрянщини і технік І. О з а р к е в и ч (канцелярист). При команді груп повнили службу як санітарні референти лікарі, виїмково старший медик. У відділах груп при перших помочах були медики. Ранених і хорих з першої помочі транспортували до найближчої лічниці. При деяких групах між першою помочею і лічницею організували відсилкові точки. Вони містилися звичайно при залізничному шляху. Тут сортували хорих і ранених та відсилали санітарними або звичайними поїздами в запілля.

При групі „Схід“ начальним лікарем був д-р Щ у р о в с ь к и й Володимир, при групі „Старе Село“ д-р Я ц и к Тадей, групі „Щирець“ д-р К р о х м а л ь н и й Тимко, групі „Комарно-Рудки“ д-р Р и б а ч е в с ь к и й Олександр, групі „Хирів“ д-р С т е ф а н о в и ч Іван, групі „Новий Самбір“ медик Б о ж е й к о Юліян, групі „Північ“ д-р М у з и к а Максим та опісля д-р С о с е н к о Лев, групі Ляера д-р Г а м е р с ь к и й Володимир, групі Долуда д-р Б і л о з о р Володимир.

Група „Схід“ займала відтинок окружуючого Львів фронту від Грибович Малих через Малехів, Чорт. Скалу та Пасіки на захід від Винник. Обсаду групи творили чотири куріні піхоти, батарея артилерії, сотня кінноти і технічні відділи. У 1. куріні У. С. С. повнив службу лікаря мед. К о л о г о н Микита, у 2. куріні У. С. С. мед. Зенон Р у с и н, у 1. куріні кн. Льва мед. Г а й д у ч о к Степан, у 2. куріні кн. Льва мед. Г а л а г у д з Петро. При команді групи в Куровичах містився приют для хорих. У приюті працював начальний лікар і мед. М а к о в с ь к и й Юрко. На економії в Куровичах улаштували купальню з тушом і дезінфекційним апаратом. Другий дезінфектор був рухомий і об'їздив сотні розміщені на фронті, де по черзі очищували стрільців. При залізничім шляху Львів-Підгайці і Львів-Підволочиська оснували відсилкові точки, одну в Підбірцях біля Винник під управою д-р К о з а к а Михайла, другу в Борщовичах з мед. З. К о п е р т и н с ь к о ю. Сюди звозили підчас боїв з фронту ранених, відси даліше поїздом до шпиталів. Заходом групи „Схід“ зорганізували полеву лічницю у Перемишлянах і в Ожидові. Командантом лічниці у Перемишлянах був д-р М а н а ц ь к и й Олександр, а в Ожидові д-р С в і д е р с ь к и й

Володимир. При команді групи була чинною поборова комісія для новобранців, група мала свій вишкіл у селі Словіті. Лікарську службу у вишколі повнив мед. Кузьма Роман.

В січні 1919. р. державний військовий секретаріят перевів реорганізацію армії. Санітарною ділянкою організації кермував от. д-р Ростислав Білаш. Фронтові частини поділили на три корпуси. У склад кожного корпусу входили чотири або три бригади. У склад бригади входили 2 піхотні полки, 1 артилерійський, 2 сотні кінноти і технічні відділи. Бригади були значені числами від 1—10, крім того була ще т. зв. I. гірська бригада. У часі чортківської офензиви в червні 1919 р. утворили IV. і V. корпуси, але їх існування було коротке. Перейшли Збруч в повній формі бригади від I—XI та з IV. і V. корпусу дві нові пригади XIV. і XXI. Гірська бригада в часі відступу з під Нового Самбора в травні 1919. р. перейшла на Чехи. Начальним лікарем I. бригади У. С. С. був д-р В. Щуровський, II. бригади з початку лікар жид з Наддніпрянщини, відтак д-р Фастман, III. бригади лікар маляр, відтак д-р Андрій Гаврилюк та довший час медик Волод. Сенчина; IV. бригади з початку д-р Білосор, VII. бр. д-р Євген Олексій, VIII. бр. д-р І. Стефанович, д-р О. Рибачевський, IX. бр. д-р Юда Маврикій, X. бр. д-р В. Гамерський, XI. бр. д-р Рибачевський, XIV. незвісно, XXI. д-р Сасовер Данило. В гірській бригаді до часу її переходу на Чехи був д-р Рибачевський Олександр.

Запілля поділили на три області: 1) Львів, 2) Тернопіль, 3) Станиславів. Кожна область мала чотири округи. Округи Львів, Перемишль і Чернівці майже в цілості були в руках ворога. При команді округу повнив службу лікар як санітарний референт. Окружними лікарями були: В області Львів д-р Музика Максим (окр. Львів), д-р Кос Михайло (окр. Перемишль), д-р Порождко Лев (Рава Руська) і д-р Стефанович Іван (Самбір). В області Тернопіль д-р Дроздовський Володимир та пізніше д-р Мانتель (окр. Тернопіль), д-р Каліфаріус Лівій (Золочів), д-р Козакевич Олександр (Чортків) і д-р Ковшевич Осип та після його смерті д-р Гвоздецький Теофіл (Бережани). В області Станиславів д-р Прийма Остап (окр. Станиславів), д-р Левицький Іполіт (Стрий), д-р Петрушевич Петро (Коломия) і д-р Кобринський Євген (Чернівці). Кожний округ був осідком запасного коша (кадри) і доповняючим тереном відповідної бригади, тільки I. бригада У. С. С. завдяки традиції брала доповнення зі всіх округів. Корпуси були підчинені начальній команді, округи залежали безпосередньо від військового секретаріату. Військові лічниці ділилися на полеві, запасні і окружні. Полеві лічниці були рухомі, кількість і місце їх осідку змінювалися в міру потреби фронту. Окружні лічниці обслуговували гарнізон і відтяжували полеві і запасні лічниці на випадок їх переповнення.

Приміщення та влаштування військових лічниць не було

одностаїне. Деякі лічниці мали відповідний лікарський персонал і повний виряд, навіть з рентгеном, були приміщені у відповідних будинках з достаточною кількістю ліжок. Обслуга складалася з вишкolenих військових санітарів, сестер служебниць або сестер жалібниць. Рівночасно були шпиталі основані в обставинах припадковості і поспіху, при недостатчі найконечніших засобів. Скількість лікарів від самого початку була за мала.

У тому часі були ось такі важніші військові лічниці. Станиславів: пполк. д-р Маланюк Осип (комендант), д-р Кос Осип, д-р Прийма О., д-р Козак Михайло, д-р Дикий Микола, д-р Мондшайн, д-р Білозор, д-р Яцик Тадей, мед. Максимонько Л., Полотнюківна Н., Селянська. Опісля ста-

У. С. С. НАД СТРИПОЮ в 1916 р.

Перев'язування раненого. (Я. Солтикевич).

ниславівську лічницю поділили на дві; комендантом 1-ої остав д-р Маланюк, в другій д-р Бардах Теофіль (комендант) і д-р Туна Теодозія і ще кількох цивільних лікарів жидів. Тернопіль: пполк. д-р Ямпольер Осип (комендант) і хірург д-р Бурачинський Тит. Чортків: д-р Гафліцкі, мед. О. Чайківська. Золочів: сот. д-р Рібенфельд, д-р Питлик Богдан, мед. Кульчицький Тимко. Сокаль: д-р Музика Максим, д-р Сосенко Лев, мед. Кривокульський Степан. Камінка Струмилова: д-р Білозор Волод., д-р Сприс Дезидерій, д-р Чабак Богдан. Радохів: д-р Подолинський О. та від травня 1919. р. д-р Терлецький Микола, мед. Мотлюк Роман. Броди: д-р Біненвальд і д-р Кушін. Стрий: д-р Амврозій Целевич.

д-р Евг. Гайдукевич, д-р Мих. Сеген. Дрогобич: д-р Терлецький Микола, д-р Кельнер, д-р Глянц Гайнріх (хірург) і медики Нагляк Яків, Ваврик Микола, Гаврилів Корнило, Рудницька Ярослава. Самбір: д-р Манацький Олександр, д-р Глянц Гайнріх, д-р Цюк, д-р Фастман, медики З. Паук, М. Козіцький, І. Гоцький, М. Літинський, І. Хома. Ходорів: д-р Гасюк Степан, Львівна Володимира і хірург д-р Морозовський. Перемишляни: д-р Білобран Франц і мед. Банах В. Давидів: д-р Яцик, відтак д-р Гнідий. Ожидів: д-р Свідерський В. і мед. Гіжовська Марія. Епідемічна Лічниця в Лучанах (біля Ходорова): лікар і лікарка поляки з Конгресівки.

Санітарних поїздів було три: С. поїзд У. С. С. ч. 1 (Р. Гаванський), с. поїзд ч. 2 (О. Гробельний), сан. поїзд ч. 3 (В. Скоморовський). Крім того організували принагідно так звані санітарні летючки (імпровізовані с. поїзди).

Велику вагу спрямували на придбання для лічниць вправних хірургів. У наслідок недостачі своїх хірургів ангажували чужинців. З поміж елевів віденської хірургічної клініки приєднали д-р Шпоннера Роберта, Глянца Гайріха і інших. Державний військовий секретаріат оснував у Станиславові головну складницю санітарного матеріалу і старався забезпечити і зінвентаризувати полишені в краю австрійцями прочі санітарні склади. Завдання це не зовсім удалося головню з причини опізнення наказу і незарадності місцевих чинників. Так втратили багату складницю в Холові, розкрадену місцевим населенням і спекулянтами. Начальником санітарної складниці при державнім секретаріаті був підполк. Білинський Володислав, при Начальній Команді чет. магістер Терлецький Михайло. Доповнювали санітарні склади матеріалом одержаним від всеукраїнського Червоного Хреста через президента ген. Вязлова або купном за кордоном. Транспорт зі закордону в тому часі був надзвичайно утруднений, більшість замовлень не доходила до місця призначення. Чотири вагони санітарного майна, добутого у Відні від австрійської ліквідаційної комісії пропали на території Угорщини. До Станиславова доїхали з того тільки чотири скрині. Начальна команда наказувала далекоїдучі ощадності ліків і перев'язочного матеріалу.

На основі звітів, що впливали до 2. відділу воєнного державного секретаріату в січні 1919. р. стан армії числив біля 50.000.

Для обслуговування армії в тому часі на фронті було: 24 лікарі, 34 медики, 4 медички, 2 аптики, 5 лічниць, 529 ліжок, 3 санітарні поїзди, 2 купальняні поїзди; у запіллі: 95 лікарів, 2 лікарки, 66 медиків, 8 медичок, 18 аптик, 25 лічниць, 12 приютів, 5.643 ліжок, 48 дезинфекторів.

Усіх зусиль докладали військові чинники, щоби перевести в кошах відвошивлювання висиланих на фронт частин. Повторювали накази у справі будови купалень і дезинфекційних камер, або

адаптації існуючих місцевих купалень для потреби війська і цивільного населення. В Ходорові заходом начальної команди збудували нову велику купальню і відвошивню. Наказали реєстрацію лікарів і нижчого санітарного персоналу, відпорного на висипний тиф і приділення їх до епідемічних лічниць. На жаль на місцях не виконували як слід наказів і це утруднювало планову боротьбу з пошестями. На фронт і в загрожені повіти висилали дезинфекційні кольони з дезинфекторами і ваннами. Для проживлення населення у знищених війною містах і селах військо організувало харчеві станиці. Усе те не спиноло поширення пошести. У марті і квітні епідемія досягнула вершок, а з початком травня начала опадати. Серед війська в тому часі поширення висипного тифу не було загальне. Більші втрати завдавав армії поворотний тиф. Щоби звільнити шпиталі від переповнення хорими і раненими оснували при запасних курінях (кошах) доми виздоровців, під командою старшини і опікою лікаря. Що два тижні відбувалися лікарські перегляди виздоровців. Після перегляду здорових спрямовували до коша та потребуючим уділювали відпустки, якщо відпущений мав хату і відповідну опіку в місці замешкання. Проволочно хорих призначували до виїзду і звільнення. У Трускавці влаштували дім виздоровців — санаторію. Робили старання у справі оснування в Надвірній санаторії для хорих на туберкульозу стрільців.

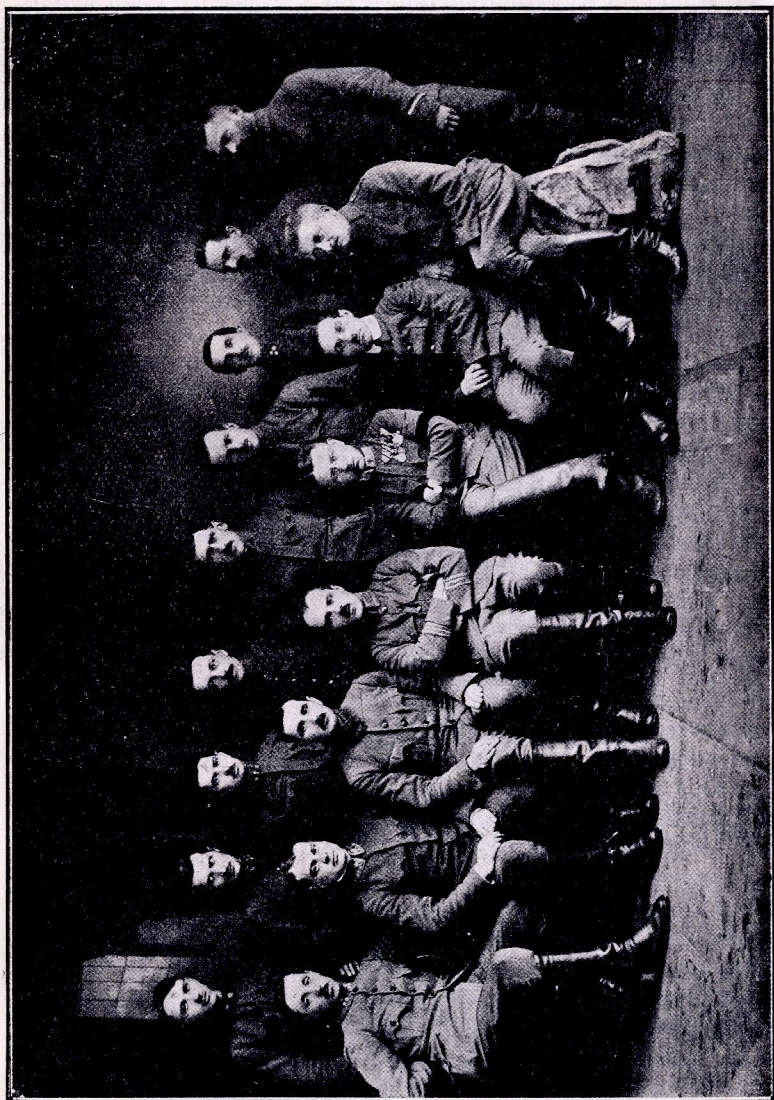
У половині травня 1919. р. заломився фронт і начався відворот аж по лінію Серету. Відворот був непередбачуваний. Цивільна влада і Начальна Команда не мали виробленого плану, змінляли накази і напрямки концентрації відступаючої армії. Наслідком цього при загальній деморалізації і пасивному спротиві ворожого елемента серед залізничників евакуація була надзвичайно утруднена. Багато майна залишили. Більшість лікарів чужинців покинула армію. Відступаюча армія остала майже без чинних військових лічниць. Хорих і ранених треба було здавати до цивільних шпиталів, але й тих число постійно меншало. Хорі і ранені не радо покидали своїх і не хотіли залишатися на непевну долю. При частинах наростали обози хорих. Чортківська офензива, один з найсвітліших моментів в історії галицької армії дала скороминаючий успіх. Другий відворот, хоч вже плановий, закінчився переходом через Збруч 16. липня 1919. р. У часі першого відступу покинули армію хиткі елементи. Дух війська від Чортківської офензиви був бадьорий, усі вірили, що другий відступ, це лиш тактичний маневр, потрібний для реорганізації і придбання амуніції. Перейшло Збруч біля 70 тисяч галичан в тому 40.000 боевого війська. Та надії не здійснились. За Збручем настав хаос. Евакуацію переводили поспішно, при недостатці перевозових засобів. Багато санітарного майна залишили у Галичині, багато знищилось у часі відвороту. Санітарна складниця виїхала з Ходорова на 17 залізничних вагонах. Для перевезення її через Збруч треба було бодай 600 підвод та придбано до цього після великих зусиль тільки 60.

Частину складу розібрали відступаючі військові відділи, усеж таки величезне санітарне майно попало в руки ворога. Евакуовані військові лічниці залишили теж більшу частину свого ви-
ряду. Остали на місці та не евакуювалися лічниці: Самбір, Станиславів, Коломия, Бережани, Тернопіль, Чортків.

Переступивши Збруч У. Г. А. опинилася на малому просторі, в околиці Кам'янця Подільського, переповненому наддніпрянськими військовими частинами. Перед собою мали більшовицько-російський фронт, за собою польський. Урухомити евакуовані лічниці довгий час не було спромоги. За частинами тягнулися довгі валки підвод з хорими і раненими, між ними були хорі на поворотний і висипний тиф. Вони творили велику загрозу поширення епідемії. У тому важкому положенні облегчуючою обставиною була липнева погода і швидкий похід уперед, що відсував московську армію на схід і звільнював щораз ширшу полосу від ворога. Галицькі лічниці розташувалися тепер в області своїх корпусів. Виряд лічниць був ще бідніший як в Галичині, скількість менша а доплив хорих на пошесні хвороби постійно зростав. Перейшли Збруч три повні полеві лічниці, кожна на 250 — 300 хорих і чотири некомплетні на 100 — 120 хорих. Усіх лікарів було 35. Лікарі повнили службу в шпиталях, при фронтових частинах переважно медики.

У вересні 1919 р. розміщення галицьких військових лічниць було таке: у Винниці в кримських касарнях запасна лічниця ч. 1. (утворена з лічниці Дрогобич) командант полк. др. Ямпольєр Осип і помічні лікарі др. Глянц Гайнріх (хорунж.), др. Юркевич Амврозий, др. Сприс Дезидерій, др. Шпоннер (хорунж.), Я. Нагляк, Гаврилів Корнило. Полева лічниця ч. 1. комендант сот. др. Білозор Волод. і лікарі др. Терлецький Микола, Гіжовська Марія, Мотлюк Роман. Лічниця повсталала зі злуки шпиталів з Радехова і Кам'янки Струмилової. Вона етаблювала в заведенні для умово хорих. Полева лічниця ч. 2. Командант сот. др. Білобран Франц, мед. Банах Володимир. Лічниця Укр. Червоного Хреста, командант от. др. Новак Денис і лікар др. Сисак Микола. В Гнівані стояла полева лічниця ч. 3., командант сот. Шипайло Юліян, після його смерті в грудні 1919. р. сот. др. Терлецький Микола і др. Гнідий. У Жмеринці запасна лічниця ч. 2., командант сот. др. Рібенфельд Мойсей, лікар др. Питлик Богдан і мед. Кульчицький Тимко. У Бірзулі запасна лічниця ч. 3., командант сот. др. Попатинський Ярослав. У Барі запасна лічниця ч. 4., командант сот. др. Гасюк Степан і др. Мантель Себастьян. У Горайові полева лічниця У. С. С. др. Свідерський Володимир, мед. Гаванський і Перфецький.

На Великій Україні не вдалося налагодити санітарних відносин. Вони радше постійно погіршувалися. Не вдалося mimo зусиль перевести відвошивлення частин, головню через недостачу

Д. С. В. С. в 1919 р.

Третій справа сидить Ростислав Білас, сан. шеф Д. С. В. С.

дезинфекторів і білля. У часі наступу на Київ у щоденних походах і боях продовжувати працю було неможливо. Невдача в Києві 31. серпня 1919, новий ворог денікінська армія і відступ погіршили положення. Війна на Наддніпрянщині мала партизанський характер. Частини порозкидані на широких просторах, без зв'язку між собою, відірвані від кермуючого центру, від лічниць і магазинів попадали у що раз гірші відносини. Постачання харчів, білля і одєжі з кожним днем ставало важче. Боеві операції вели переважно здовж залізничних шляхів. Штаби працювали в поїздах або на стаціях. Ранених і хорих приміщували в залізничних возах т. з. „теплушках“, відси „санітарними летючками“ перевозили до лічниць, як що в сусідстві була земська або городська лічниця приміщували тут важко хорих. Бригада У. С. С. у вересні і жовтні 1919. р. стояла на денікінському фронті у зв'язку з III. дивізією дієвої армії; начальним лікарем дивізії був др. Ю. Д о б р и л о в с ь к и й. Завданням бригади У. С. С. було прочистити шлях Вапнярка — Христинівка від більшовицьких частин, що окружені біля Одеси, пробивалися на північ. Звільнення шляху вдалося без великого труду і майже без бою. За те в Христинівці стрінулася бригада з денікінським фронтом. Воєнні операції бригади У. С. С. йшли двома шляхами Христинівка — Умань і Христинівка — Цвіткове. Команда бригади містилася в Христинівці. На залізничній стації влаштували приют і відсилкову точку для ранених і хорих. Сюда доїздив бригадний санітарний поїзд (Л. П е р ф е ц ь к и й) і забирав хорих до полевой лічниці У. С. С. у Браїлові або до шпиталів у Жмеринці.

Стрільці на фронті жили в невідрадних відносинах, день і ніч в строгому поготівлі у безвпинному поході і боях. Число хорих з кожним днем зростало, денний приріст доходив до 100. Крім бригади У. С. С. стояла тут ще XI. бригада. Хорі лежали покотом на соломі в приюті або в залізничних возах. Не було спрможности докладно оглянути і посортувати хорих. Що раз частіше появлялися випадки висипного тифу а поворотний досягав вершка. Такі відносини були не тільки у бригаді У. С. С. але у всіх галицьких і наддніпрянських частинах. У другій половині жовтня епідемія висипного тифу помітно зросла. Всі лічниці заповнилися у щєрть. Бракувало найконечніших ліків, один лікар по другим заражувався тифом, а територія з кожним днем корчилася. З кінцем жовтня 70% галицької армії хорувало на тиф, одночасно у військових лічницях лежало 20.000 галичан, смертність доходила до 30%. Щоби зарадити лихові окремі військові частини основували у себе власні „лічниці“. Без найконечнішого статку, без фахової опіки були це радше склади хорих а не лічниці. Не давали вони справжньої лікарської помочі хорим, але забезпечували їм дах над головою, теплу страву і догляд. Лікарювали в таких лічницях полеві духовники, котрих прикметою було добре серце і саможертва. З початком листопада 1919. р. Укр. Гал. Армія по-

пала у кліщі, окружена зі всіх сторін в околиці Жмеринки в т. зв. чотирикутнику смерті. У кожній хаті, по залізничних стаціях лежали в суміш хорі, ранені і трупи а між ними снувалися недобитки славної української галицької армії.

Злука з Денікіном не дала бажаної помочі. Відносини у добровольчій армії не були кращі, хоч вона користувалася допомогою великих держав. Українська гал. армія примістилася тепер в догіднішому районі Балти і Бершаді і тут доповнювала свої частини вертаючими з лічниць виздоровцями. Денікінська влада не встрявала у внутрішні справи галицької армії, мабуть предбачу-

АНДРІЙ БУРАЧИНСЬКИЙ

сан. шеф Д. С. В. С. і У. Г. А.

вала вже близьку свою загибелю. Доконали галицьку армію більшовики. Скасували її окремішність. Начальну Команду замінили на ліквідаційну комісію. Начального вождя і вищих старшин за-слали на далеку північ. Цінне майно, рентгенівські апарати вивезли в Москву. Настановили своїх командантів. Три бригади Ч. У. Г. А. розкинули на віддалених від себе відтинках фронту. Повели деморалізацію від середини принадою посад червоних комісарів. А проте більшовикам не вдалося посіяти ворожнечу між стрільцями і старшинами.

Після проголошення диктатури в червні 1919 р. припинили свою діяльність державні секретаріати. Усі агенди переняла військова канцелярія диктатури. Над частинами заплілля поставили команду етапу. От. др. Біл а с уступив зі становища військового санітарного референта ще в місяці травні, на його місце призначили полк. др. Андрія Б у р а ч и н с ь к о г о. Він повнив службу

при команді етапу разом з помічником сот. др. Е. Г а й д у к е в и ч е м і пор. Л. М а к с и м о н ь к о м. У Кам'янці полк. др. Андрій Б у р а ч и н с ь к и й обняв становище начального лікаря У. Г. А. при начальній команді а сот. др. Т а н я ч к е в и ч сан. шефа етапу. Після смерті сот. Танячкевича злучили оба ті пости в одно. Через смерть др. Я ц и к а, др. К о ц о в с ь к о г о та через недугу др. Г. Л е в и ц ь к о г о прийшла зміна корпусних лікарів. Для І. корпусу призначили сот. др. Михайла С е г е н а, для ІІ. сот. др. Л я н д е с а Роберта, для ІІІ. сот. др. В. С в і д е р с ь к о г о.

У часі злуки з більшовиками самостійність галиц. бригадних чинників була дуже обмежена. Про все рішали московські команди і неграмотні комісарі. Санітарні відносини тепер поправилися, пошесті погасали, але без помочі більшовиків. Галицька армія і більшовицькі частини в тому часі були вже в 100% відпорні проти тифів. Більшовицькі установи і лічниці стояли нижче галицьких. Голодувала на фронті армія, голодували в лічницях хорі. Виздоровці полишені без опіки занепадали на туберкульозу. Визволення від моральної і фізичної смерти давала втеча на село або до повстанців. З повстанцями удержувала гал. армія зв'язки ще за часів Денікіна. У групі Шепеля, в околиці Хмельника, галицькі лікарі особливо др. Т. Я ц и к, опікувалися хорими повстанцями і помагали організувати санітарну службу. Згадує це з великим признанням тодішній санітарний начальник повстанців Шепеля полк. др. Д а ї н Олександр у „Военно санітарних начерках українського лікаря“. Також у правильній дієвій армії У. Н. Р. служили лікарі галичани. Др. І в а н Р и х л о був довший час лікарем корпусу січових стрільців (С. С.) а також начальним лікарем дієвої армії. При С. С. повнив службу др. К о с ь В о є в і д к а. Др. О с и п З а л у ж н и й вів наддніпрянський шпиталь у місті Ковлі. У літі 1920. р. др. Микола Т е р л е ц ь к и й і В а в р и к М а р т и н працювали як лікарі у херсонській дивізії от. Долуда а др. В. Щ у р о в с ь к и й в VI. запасній бригаді полковника Гната Порохівського.

З перспективи 15 літ можна висказувати всякі критичні заваги про тодішні події але признати треба, що українські лікарі совісно сповнили свій обовязок. Не було між ними багато справжніх фахівців. Молоді лікарі, що недавно покинули університетські салі при стрічі з жорстокою дійсністю не опускали безпомічно рук. Що могли, те дали своїй армії і нації. До останніх днів буття українська галицька армія мала організовану санітарну базу. Серед хвиль бурунів не розсипалася у розтіч. Капітулювала не перед вістрям меча але перед живловою силою. Поруч героїв зброї на скрижалях рідної історії вписали нестертими буквами своє Імя лікарі сот. Е в г е н Г а й д у к е в и ч, Володимир К о ц о в с ь к и й, К о с ь Т а н я ч к е в и ч, Т а д е й Я ц и к і всі померлі лікарі й медики.

СПИС ЛІКАРІВ І МЕДИКІВ УЧАСНИКІВ ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ (військові ступені з іменування державним секретаріатом).

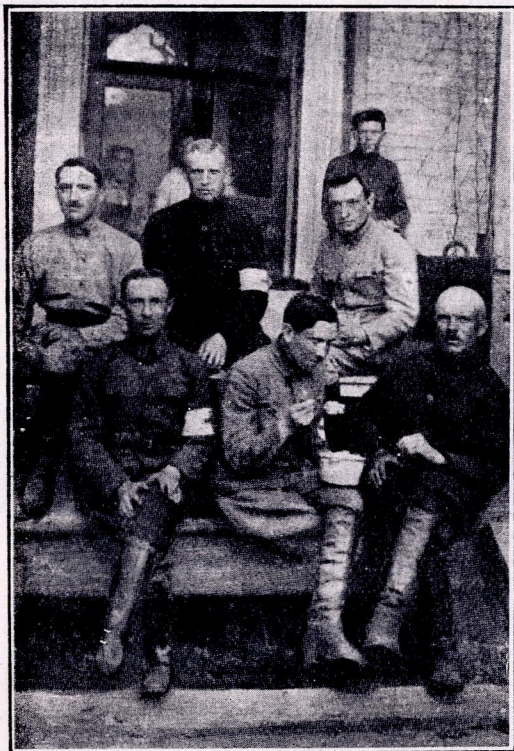
Лікарі:

Полковники д-ри:

Бурачинський Андрій, сан. шеф при Д. С. В. С.

Бардах Теофіль, кмдт. окр. лічн. Бережани.

Кос Осип, кмдт. окр. лічн. ч. 2. Станиславів.

ЛІЧНИЦЯ У. Г. А. В КИЇВІ в 1920 р.

Посередині в горі Володимир Гамерський, крайній з ліва внизу
Леонтій Максимонько.

Левицький Іполіт, військ. окр. лікар Стрий, нач. лік. III. корп.
Целевич Амврозій, Д. С. В. С.

Підполковники д-ри:

Маланюк Осип, кмдт. окр. лічн. ч. 1. Станиславів.

Мантель Себастьян, військ. окр. лік. Тернопіль.

Петрушевич Петро, військ. окр. лік. Коломия.

Рожанковський Маркил, Калуш.

Юркевич Амврозій, кмдт. окр. лічн. Стрий.
 Ямполер Осип †, кмдт. зап. лічн. ч. 1.

Отамани д-ри:

Бурачинський Тит, окр. лічн. Тернопіль.
 Білас Ростислав, сан. шеф при Д. С. В. С.
 Дроздовський Володимир, військ. окр. лік. Тернопіль.
 Гвоздецький Теофіль, військ. окр. літ. Бережани.
 Глянц Гайнріх, кмдт. військ. окр. лічн. Дрогобич.
 Гвоздецький Теофіль, військ. окр. лічн. Бережани.
 Клефаніюс Лівій, військ. окр. лік. Золочів.
 Новак Денис †, лічн. Ч. Х.

Сотники д-ри:

Білобран Франц, пол. лічн. II. корп.
 Білотор Володимир, нач. лік. гр. от. Долуда, нач. лік. VI. бриг.
 кмдт. пол. лічн. ч. 1
 Гаврилюк Андрій, нач. лік. III. і VII. бриг.
 Гайдукевич Євген †, окр. лічн. Стрий, Д. С. В. С.
 Гамерський Володимир, нач. лік. X. бриг.
 Гасюк Степан †, кмдт. зап. лічн. II. корп.
 Гіршінг Тадей †, військ. лік. Рава Руська.
 Дикий Микола †, окр. лічн. Станиславів.
 Козак Михайло, окр. лічн. Станиславів.
 Козакевич Олександр, військ. окр. лік. Чортків, сан. реф. при
 пол. штб. Ч. У. Г. А.
 Крохмальний Тимко †, нач. лік. гр. „Щирець“ і VII. бриг.
 Коцовський Володимир †, нач. лік. II. корп.
 Ляндес Роберт, лік. VII. бриг., нач. лік. II. корп.
 Лопатинський Ярослав, зап. лічн. ч. 3.
 Мантуляк Леонід, нач. лік. IV. бриг.
 Музика Максим, нач. лік. гр. „Північ“, кмдт. бакт. інст. Д. С.
 В. С.
 Олексій Євген †, нач. лік. VII. бриг.
 Питлик Богдан, окр. лічн. Золочів.
 Подолинський Олександр, окр. лічн. Радехів.
 Полохайло Іван, окр. лічн. Тернопіль.
 Породко Лев, окр. лік. Рава Руська.
 Прийма Остап, окр. лік. Станиславів, голова У. Ч. Хр.
 Рібенфельд Мойсей, кмдт. окр. лічн. Золочів і зап. лічн. ч. 2.
 Рибачевський Олександр, нач. лік. гірськ. бриг., VIII. і XI. бриг.
 Сассовер Данило, окр. лічн. Тернопіль, нач. лік. XXI. бриг.
 Свідерський Володимир, I. п. У. С. С., кмдт. пол. лічн. бриг.
 У. С. С., нач. лік. III. корп.
 Сеген Михайло, окр. лічн. Стрий, нач. лік. I. корп.
 Сисак Микола, лічн. Ч. Хр.
 Сосенко Лев †, нач. лік. V. бриг. і пол. лічн. I. корп.

Сприс Дезидерій, окр. лічн. Камінка Струмилова, пол. лічн. ч. 1.
 Стефанович Іван †, окр. лік. Самбір, нач. лік. VIII. бриг.
 Танячкевич Кость †, сан. шеф. Н. К.
 Ташук Петро, I. корп.
 Терлецький Микола, кмдт. окр. лічн. Дрогобич і Радехів, відс.
 точк. I. корп., пол. лічн. ч. 1 і 3.
 Фастман Юліян †, нач. лік. II. бриг., окр. лічн. Самбір.
 Шипайло Юліян †, кмдт. окр. лічн. Самбір і пол. лічн. ч. 3.
 Щуровський Володимир, нач. лік. гр. „Схід“ і I. бриг. У. С. С.
 Юда Маврикій, нач. лік. IX. бриг.
 Яцик Тадей †, нач. лік. гр. „Старе Село“ і I. корп.

д-ри:

Біненвальд, окр. лічн. Броди.
 Вахнянин Мирон, місія У. Ч. Х. в Будапешті ген. Окопенка.
 Віллім, з великої України при I. полку Ч. У. Г. А.
 Гнідиш, пол. лічн. II. корп. і пол. лічн. ч. 3.
 Кольнер, окр. лічн. Дрогобич.
 Кушік, окр. лічн. Броди.
 Манацький Осип, окр. лічн. Самбір, лічн. Перемишляни.
 Мондшайн, окр. лічн. Станиславів.
 Мрозовський Кость, помічник сан. шефа Н. К.
 Розенбрг, V бриг.
 Сандул Юрій †, Дрогобич.
 Сандул-Шматера Ярослава, Сколе.
 Туна Теодозія, окр. лічн. Бережани.
 Цюк, окр. лічн. Самбір.
 Чабак Богдан, лічн. Камінка Стр.
 Шпоннер Роберт, зап. лічн. ч. 1.

Студенти медицини:

сан. поручники:

Божейко Юліян, гір. бриг.
 Ваврик Мартин, VI. бриг.
 Ваврик Микола, окр. лічн. Дрогобич.
 Вибелюк Іван, III. корп.
 Гаврилів Корнило, окр. лічн. Дрогобич.
 Гайдучок Степан, IV. бриг.
 Гинилевич Ярослав, Д. С. В. С., VII. бриг.
 Гробельний Осип, сан. поїзд ч. 2.
 Грушкевич Денис, III. корп.
 Галагудз Петро, IV. бриг.
 Гілецький Микола, I. корп.
 Дмитричко Василь, IV. бриг.
 Злепко Іван, IV. бриг.
 Кучковський Теофіль, Ет.

Корнова Андрій, I. корп.
 Лисяк Мирон, група „Хирів“.
 Максимонько Леонтій, окр. лічн. Станиславів.
 Мартинець Іван †, II. бриг.
 Нагляк Яків, окр. лічн. Дрогобич.
 Парашук Дмитро, Ет.
 Паук Зиновій †, Ет.
 Перфецький Олександр †, III. бриг., пол. лічн. У. С. С.
 Рижій Іван, VII. бриг.
 Рубель Степан, Ет.
 Сарнавський Микола, Ет.
 Сілецький Ксенофонт, VII. бриг.
 Стасюк Дмитро, II. бриг.
 Савчак Михайло, IV. бриг.
 Сенчина Володимир, III. бриг.
 Цимбалістий Павло, гр. „Хирів“.
 Чернявський Володимир, II. корп.
 Яцикевич Михайло †, II. корп.

Сан. четарі:

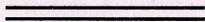
Алиськевич Михайло †, II. корп.
 Бабій Ярослав, Стрій, окр. команда.
 Банах Володимир, пол. лічн. II. корп.
 Волосянський Омелян, У. С. С.
 Гаванський Роман, сан. поїзд ч. 1., пол. лічн. У. С. С.
 Ганкевич Людвік †, Львів.
 Гардзінський Юліян, Ет.
 Заячківський Мирон, IV. бриг.
 Кологон Микита, I. бриг. У. С. С.
 Козаневич Лев, Ет.
 Колісниченко Микола, I. корп.
 Кривокульський Володимир, III. корп.
 Кривокульський Степан, гр. „Північ“, бакт. інститут.
 Козіцький Микола, окр. лічн. Самбір.
 Копертинська Зиновія, гр. „Схід“, VIII. бриг.
 Кирилович Олекса, V. бриг.
 Кузьма Богдан, II. бриг.
 Кузьма Роман, I. бриг. У. С. С.
 Кульчицький Тимко, зап. лічн. ч. 2.
 Кушнір Михайло, II. бриг.
 Литвин Лев, II. корп.
 Літинський Микола, гр. „Рудки-Комарно“, окр. лічн. Самбір.
 Мельник Анатоль, Ет.
 Мотлюк Роман, окр. лічн. Радехів, пол. лічн. ч. 1.
 Маковський Юрій, IV. бриг.
 Мулькевич Володимир, Ет.
 Ніжанковський Мирон, III. бриг.

Ортинський Іван, VIII. бриг.
 Островський Тадей, I. корп.
 Олексій Ярослав, VII. бриг.
 Приходченко Яків, VIII. бриг.
 Рибак Ярослав, I. корп.
 Русин Зенон, I. бриг. У. С. С., III. бриг.
 Скоморовський Степан †, гр. „Хирів“.
 Сліпий Родіон, III. бриг.
 Савицький Осип, IV. і VII. бриг.
 Соколовський Ярослав. Ет.
 Солтикевич Ярослав, I. бриг. У. С. С.
 Тарнавський Гриць, VIII. бриг.
 Терещенко Яків, III. корп.
 Шевчук Олекса, V. бриг.
 Чумак Іляріон, Ет.
 Яворський Іван, II. корп.
 Пікас Юрій †.
 Філяс Осип, X. бриг.

Сан. хорунжі:

Вахнянин Денис, I. бриг. С. С.
 Дзєрович Євген, гр. „Схід“.
 Лапчинський Богдан, V. бриг.
 Левицький, IV. бриг.
 Ломчинський, зап. лічн. ч. 1.
 Гоцький Іван, зап. лічн. ч. 1.
 Лотоцький Богдан, зап. лічн. ч. 1.
 Хома Іван, зап. лічн. ч. 1.

Арсенич Роман, X. бриг.
 Білик Нестор, IX. бриг.
 Гопалівна, запас. лічн. ч. 1.
 Гіжовська Марія відсилк. точка Красне, пол. лічн. ч. 1.
 Кордюк Юліян, У. С. С.
 Кривокульська Ольга, бакт. інститут.
 Лев Володимира, зап. лічн. Ходорів.
 Полотнюківна Наталія, окр. лічн. Станиславів.
 Рудницька Ярослава, окр. лічн. Дрогобич.
 Селянська, окр. лічн. Станиславів.
 Чайківська Ольга, окр. лічн. Чортків.

З М І С Т:

	стор.
<i>О. Козакевич:</i> Як повстало наше лікарське товариство	3
<i>І. Горбачевський:</i> З моїх споминів	14
<i>Т. Е. Бурачинський:</i> Лікарська Комісія Наук. Т-ва ім. Шевч.	18
<i>Ю. Кордюк:</i> Історія У. Л. Т. за 25 літ існування	23
Спис голів У. Л. Т.	44
Спис членів У. Л. Т.	45
<i>Е. Кобринський:</i> Українці-лікарі на Буковині	50
<i>А. Т. Кібзей:</i> Українські лікарі в Америці	52
<i>В. О.:</i> Свідомі завдання	54
<i>Л. З. Веч:</i> Начерк історії Медичної Громади	59
Спис голів Медичної Громади	77
<i>В. О.:</i> З історії „Білої Палати“	78
<i>В. Кархут:</i> Буйні дні	83
<i>І. Гнідець, В. Олесницький:</i> Культурно-освітні змагання Медичної Громади	85
<i>Л. З. Веч:</i> Бібліотека Медичної Громади	94
<i>Ю. Т.:</i> Товариське життя в Медичній Громаді	98
<i>Р. Копач:</i> Медики в українському тіловиховному русі	103
<i>В. Щуровський:</i> Лікарі і медики у визвольній війні	106
Спис лікарів і медиків учасників визвольної війни	125

9p. 50k.

N-C
BT

2

3,87
1576
(1986)

23.164

25-ЛІТТЯ У .Л.Т. І МЕД. ГРОМАДИ

25-ЛІТТЯ

Українського Лікарського
ТОВАРИСТВА
І МЕДИЧНОЇ ГРОМАДИ